

ÖĞRETMENLERİN, AKTİVİSTLERİN ve MEDYANIN GÖZÜNDEN
YAŞAYAN DİLLER VE LEHÇELER SEÇMELİ DERSİ

Bülent Bilmez, İrfan Çağatay, Serhat Arslan

ÖĞRETMENLERİN, AKTİVİSTLERİN ve MEDYANIN GÖZÜNDEN

YAŞAYAN DİLLER VE LEHÇELER SEÇMELİ DERSİ

Bülent Bilmez, İrfan Çağatay, Serhat Arslan

"Bu yayın, Etkin AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Laz Kültür Derneği sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır."

Öğretmenlerin, Aktivistlerin ve Medyanın Gözünden
Yaşayan Diller ve Lehçeler Seçmeli Dersi

Bülent Bilmez, İrfan Çağatay, Serhat Arslan

İnfografik: Reyhan Yıldırım

KİTA © 2022

İstanbul, Şubat 2022

Kültürel İncelemeler ve Toplumsal Araştırmalar Derneği (KİTA)

Nemlizade Sok.48/1, 34716

Rasimpaşa, Kadıköy, İstanbul

Tel. 0216 346 30 94

kitadernek@gmail.com

KİTA

KÜLTÜREL İNCELEMELER VE TOPLUMSAL ARAŞTIRMALAR DERNEĞİ

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	4
YÖNETİCİ ÖZETİ	5
ELECTIVE COURSE FOR LIVING LANGUAGES AND DIALECTS FROM THE PERSPECTIVE OF TEACHERS, ACTIVISTS AND, MEDIA.....	7
ÖNSÖZ.....	9
GİRİŞ.....	11
1. Teorik ve Kavramsal Çerçeve.....	14
2. Hukuksal Çerçeve ve Tarihsel Arkaplan	16
3. Çalışmanın kapsamı, kaynakları ve metodolojisi üzerine.....	20
A. YAŞAYAN DİLLER VE LEHÇELER SEÇMELİ DERSİ ve ÖĞRETMENLER.....	21
1. Sahayla İlgili Genel Bilgiler.....	23
2. YDL Kapsamındaki Seçmeli Diller.....	25
i. Kurmançça.....	25
ii. Zazaca.....	28
iii. Arnavutça.....	30
iv. Boşnakça.....	32
v. Lazca.....	35
vi. Gürcüce.....	36
vii. Adigece.....	40
viii. Abazaca.....	41
B. YAŞAYAN DİLLER VE LEHÇELER SEÇMELİ DERSİ VE AKTİVİSTLER.....	43
1. İSTATİSTİKİ VERİLER.....	45
2. ANALİZ.....	47
i. Aktivistlerin YDL hakkındaki farkındalıkları ve bu konudaki çalışmaları	47
ii. YDL Seçmeli Dersine Dair Düşünceler.....	50
iii. YDL Seçmeli Dersinin Uygulanması ve Aktörlerin Rolü.....	51
C. YDL SEÇMELİ DERSİ VE MEDYA.....	55
1. METODOLOJİ VE KULLANILAN KAYNAKLARA İLİŞKİN GENEL BİLGİLENDİRME/DEĞERLENDİRME.....	57
2. ANAHTAR KAVRAMLARA AİT VERİLERİN NİCELİKSEL VE NİTELİKSEL ANALİZİ.....	60
i. Gazetelerdeki Verilerin Yıllara Göre Dağılımı.....	60
3. VERİLERİN DİLLER ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	62
i. Arnavutça ve Boşnakça.....	62
ii. Gürcüce.....	63
iii. Abazaca.....	63
iv. Lazca.....	64
v. Zazaca.....	66
vi. Kürtçe.....	67
D. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	75

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AK	Avrupa Konseyi
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
BM	Birleşmiş Milletler
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
Eğitim Sen	Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası
Eğitim-Bir Sen	Eğitimciler Birliği Sendikası
HDP	Halkların Demokrasi Partisi
İBR	İzleme, Belgeleme ve Raporlama
LGS	Liselere Geçiş Sınavı
LKD	Laz Kültür Derneği
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
SDD	Seçmeli Dil Ders(ler)i
STK	Sivil Tolum Kuruluşu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TEGV	Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilime ve Kültür Kurumu
YDL	Yaşayan Diller ve Lehçeler

YÖNETİCİ ÖZETİ

1996 yılında kabul edilen Dil Hakları Evrensel Bildirgesi'nde açıkça belirtildiği üzere dilsel haklar insanın doğuştan gelen hakları arasındadır. Türkiye'de bu konuda yapılan çalışmaların sayısı ve kalitesi Türkiye'deki dilsel çeşitlilik ile maalesef ters orantılıdır. Yirminci yüzyılda Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş süresi sonrası Türkçe dışı dillerin inkarına dayalı milliyetçi dil politikaları bu çalışmaların her anlamda eksikliğindeki ana nedenlerden biridir. Ancak bu politikaların kısmen gevşediği belli dönemlerde diller hakkında çalışmaların sayısı artsa da insan haklarının bir parçası olarak dil haklarının aynı oranda ilgi görmediğini söyleyebiliriz. 1990lardan itibaren, özellikle 2015 öncesi AKP hükümeti döneminde yaşanan önemli 'açılım' ve kısmi demokratikleşme süreçlerinin parçası olarak karşımıza çıkan dilsel çoğulcu faaliyet ve üretim patlaması, bunda belirleyici rol oynayan sivil toplum aktörlerinin çabası ve AB uyum süreci sayesinde Türkiye'de dilsel çoğulluğu kısmen de olsa ortaya çıkarmaya adaydı. Bu sürecin önemli parçası olan hukuki ve idari düzenlemelerden birini de 'Yaşayan Diller ve Lehçeler' (YDL) adı altında Millî Eğitim Bakanlığı'na (MEB) bağlı ortaokullarda (5-8. sınıflarda) seçmeli dil dersleri (SDD) verilmeye başlanması oluştuyordu. Hem Türkçe-dışı

Türkiye dillerinin resmen kabulü hem de tekçi ve inkarcı ulus inşa sürecinin en önemli kurumlarından MEB okullarında öğretilmesinin önünün açılması, aslında Türkiye'de yaşanan dil haklarıyla ilgili inkar ve hak ihlallerine karşı devrim niteliğinde bir adım olarak görülebileceği gibi, devletin zaten sahip olduğu anadilini öğrenme hakkını kullandırma yükümlülüğünü yerine getirmeye başlaması bağlamında 'normalleşme' sürecinin parçası olarak da görülebilir.

Bu kadar önemli bir hakkın ortaya çıkışı, mevzuatının oluşması ve uygulanması sürecini konunun bağlamı olarak dikkate alan bu rapor, içerik analizi üzerinden bu meselenin medyada nasıl ele alındığını ve anket üzerinden konuyla ilgili aktivistlerin bu konudaki algısını/tavrını analiz ederken, diğer yandan bu dersleri veren öğretmenlerle yapılan mülakatlar aracılığıyla uygulamada karşılaşılan sorunları ve bunları aşma mekanizmalarını ele almaya çalışmaktadır. Devletin bizzat kendisinin sunduğu hakkı yeterince sahiplenmediğini ve hatta mümkün olduğunca görünmez kılarak bazen uygulanmasını engellediğini ortaya çıkaran bu rapor, aynı zamanda medyanın, aktivistlerin ve okullardaki sorumluların bu hakkın yeterince ve gereğince kullanılmamasında büyük sorumluluk sahibi olduklarını göstermektedir.

2012'den günümüze Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda Yaşayan Diller ve Lehçeler adı altında okutulan seçmeli dersler Adigece ve Abazaca, Kürtçe (Kurmançça ve Zazaca), Lazca, Gürcüce, Adigece (Latin harfleriyle), Arnavutça ve Boşnakçadır. 2021 Mayıs ve Haziran aylarında bu derslere giren öğretmenlerle Zoom üzerinden görüşmeler gerçekleştirdik. YDL'nin asıl yükünü üzerinde taşıyan öğretmenlerle yapılan görüşmeler aracılığıyla dersin işleyişini, uygulamadaki sorunları, bu sorunların aşılmasında kullanılan yöntemleri, Türkiye'nin çeşitli yerlerindeki öğretmenlerin ortaklaştıkları ya da ayrıştıkları olguları anlamayı düşündük. Bu görüşmelerde ayrıca kendi kişisel hikayelerini ve tecrübelerini dinledik. Bu diller için sürecin nasıl geliştiğini raporumuzda okuyucuya aktarmaya çalıştık.

Anadilinde eğitim hakkı uluslararası hukuk tarafından korunan temel bir haktır. Bu normun bir çeşit yansıması olarak Türkiye'de gündeme alınan YDL seçmeli dersi bu evrensel hakkın gereklerini karşılamadığı gibi aslında hiçbir şekilde 'anadilinde eğitim' olarak görülemez. Bu sebeple bu derslerin açılması Türkiye'de azınlık dilleri üzerinde dil politikalarında iyileşme yönünde önemli bir adım olarak görülse de bu konuda yapılacak çok iş vardır. Bunların en önemlisi de yasal değişikliklerle anadili kavramının yeniden tanımlanması, Türkiye'deki tüm dillerin korunması ve desteklenmesi için gerekli duyarlılığın gösterilmesi ve dünyadaki olumlu örneklerden yararlanarak anadilinde eğitim konusunda ciddi, sonuç verici ve kalıcı adımlar atılmasıdır.

ELECTIVE COURSE FOR LIVING LANGUAGES AND DIALECTS FROM THE PERSPECTIVE OF TEACHERS, ACTIVISTS AND, MEDIA

As it is clearly indicated in the Universal Declaration of Linguistic Rights, which was adopted in 1996, the linguistic rights are one of the natural rights of a person. Unfortunately the number and the quality of the studies made on this topic are inversely proportional with the linguistic diversity of Turkey. One of the main reasons for the scantiness of these kinds of studies is the nationalistic language policies based on the denial of languages other than Turkish during the transformation period from the Ottoman Empire to the Republic of Turkey in twentieth century. Even though the number of studies on languages increases when these policies partially relaxed, it is possible to say that linguistic rights as part of human rights did not draw similar attention. Linguistic pluralist activities and production boom beginning from the 1990s, especially as part of the significant "opening" and period of partial democratization during the JDP term of government before 2015, are candidates for uncovering the linguistic plurality in Turkey together with the effort of the non-governmental actors which has a determinative role and thanks to EU harmonization process. One of the legal and administrative arrangements, which is an important part of this process was the introduction of the elective language courses (ELC) in the secondary schools (5-8. Grades) attached to Ministry of

National Education (MNE) named as "Living Languages and Dialects" (LLD). Both the official recognition of Turkey's languages other than Turkish and the possibility of teaching them in the schools of MNE which is one of the most prominent institutions of monistic and rejectionist nation building process can actually be seen as a revolutionary step for the denial and violation of rights about linguistic rights in Turkey but also can be seen as part of a "normalization" process as the state starting to fulfill the obligation of teaching the mother tongue.

While this report considers the emergence of such an important right, the preparation of its legislation and process of its implementation, it analyzes how this issue is taken into account in the media via content analysis and the perception/positioning of the related activists through the survey and on the other hand, by the interviews made with the teachers giving this course discusses the problems faced during its implementation and mechanisms to overcome them. This report reveals that the state does not embrace the rights that it grants itself and preventing the implementation of it as making it invisible. At the same time, this report shows that media, activists and the principals of the schools has a great share for not using of it sufficiently and as required.

Since 2012 till today, elective courses under the name of Living Languages and Dialects in the schools attached to the MNE are Adyghe language, Abkhazian, Kurdish (Kurmanji and Zaza languages), Laz language, Georgian, Adyghe language (with Latin alphabet), Albanian, and Bosnian. We conducted interviews with the teachers via Zoom who give these courses in May and June 2021. Through the interviews with the teachers who carry the real burden of LLD courses, we thought about comprehending the functioning of the course, problems in its implementation, the methods used to overcome these problems, the common and diverse matters that teachers encounter all over Turkey. We also listened their personal stories and experiences. We tried to narrate how the process progressed for these languages in our report.

The right to mother tongue education is a fundamental right protected by international law. LLD elective course in the Turkey's agenda do not meet the requirements of this international right and by no means can be considered as "mother tongue education." Even though the opening of these courses can be seen as an important step for the amelioration of language policies for the minority languages in Turkey, there is plenty of work to do. The most important of them is the redefinition of the concept of mother tongue again, showing necessary awareness for the protection and support of all languages in Turkey and taking serious, fruitful and permanent steps for the mother tongue education by making use of the positive examples in the world.

ÖNSÖZ

2012 yılında Türkiye toplumunun gündemine giren Yaşayan Diller ve Lehçeler (YDL) kapsamında Seçmeli Dil Dersleri (SDD), Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB) bağlı ortaokullarda Türkiye'de konuşulan dillerin öğretimini amaçlayan bir projeydi. Bugüne kadar Abazca, Arnavutça, Boşnakça, Gürcüce, Kurmanca, Lazca, Zazaca ile Kiril ve Latin Alfabesi esaslı Adiğece müfredatlarının hazırlanması ile bu dillerin ortaokullarda öğretilmesine başlanmış, ancak çeşitli sebeplerle dersleri seçen öğrencilerin sayısı yıldan yıla azalmıştır. (Bu raporda dil isimleri, MEB tarafından hazırlanan belgelerdeki şekliyle yazılmıştır.)

Elinizdeki bu rapor, dil hakları bağlamında, bu süreci Lazca özelinde incelemeye ve aktarmaya çalışmaktadır. Konu, hukuki ve tarihi arkaplanıyla ve tüm boyutlarıyla incelenmiştir. Türkiye'deki anadili sorunu ve tartışmaları, insan hakları açısından anadili öğretimi ve anadilinde eğitim ve uluslararası ve ulusal mevzuat gibi konular, rapor kapsamında değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Literatür taraması, çalıştay ve saha çalışmaları aracılığıyla söz konusu süreci izleyerek, elde edilen bilgi ve deneyimleri sistemli bir şekilde bir araya toplayan bu rapor, son yıllarda iyice gündemden düşen YDL kapsamında SDD sorununu Lazca örneğine odaklanılarak dil hakları bağlamında yeniden hatırlatmayı ve seçmeli derslerin bu sorunun çözümüne sunduğu veya sunacağı olası katkıyı tartışmaya açmayı amaçlamaktadır.

Bir izleme, belgeleme ve raporlama (İBR)

çalışmasının nihai ürünü olan bu rapor, YDL kapsamında SDD'nin sekiz yıla yakın süreçte ortaya çıkışı, hazırlık ve özellikle uygulama aşamasında gündeme gelen (olumlu ve olumsuz) her meseleyi izlemeyi, elde edilen vaka ve gelişmeleri belgelemeyi ve ortaya çıkan veri ve bulguları tüm boyutlarıyla sistemli bir şekilde bir araya getirerek paylaşmayı (raporlamayı) amaçlamaktadır. Ancak bu konuda hazırlanmış ilk çalışmalardan biri olarak, ulaşılmak istenen her bilgiye ulaşılması ve yapılması gereken her şeyin yapılması iddiasından uzaktır. Hâlâ yapılması gereken çok şey bulunduğu ve benzer raporların sayısı arttıkça buna biraz daha yaklaşılacağı bilinciyle, benzer çalışmalara ilham olması ve bulgularıyla, kavramsal-teorik çerçevesiyle, metodolojisiyle vs. bu alana küçük bir katkı sunması bile yazarları için mutluluk kaynağı olacaktır. Daha büyük mutluluk kaynağı, konunun tüm muhataplarının ve aktörlerinin bu vesileyle dilsel çoğulluk bağlamında dil hakları konusundaki çalışmalarına katkı sunması olacaktır.

Elinizdeki raporun "Giriş" bölümünü öncelikli olarak Bülent Bilmez kaleme alırken, "Genel Olarak Yaşayan Diller Ve Lehçeler Seçmeli Dersi" bölümü ile "Yaşayan Diller ve Lehçeler" bölümünde yer alan "Lazlar ve Lazca" ile "Seçmeli Lazca Dersi" alt-bölümleri öncelikli olarak İrfan Çağatay tarafından kaleme alınmıştır. Aynı bölümün üçüncü alt-bölümünü ("Durum Tespiti: İhtiyaçlar ve Sorunlar") ve son üç bölümü ("Değerlendirme"; "Genel Tespitler" ve "Öneriler") ise iki yazar birlikte yazmışlardır.

MEKTEBO MİYANIN ZAZAKİ KITABÊ MUSNAYİŞİ

7

DEVLET KİTAPLARI
BİRİNCİ BASKI

....., 2019

GİRİŞ

İnsan haklarının ayrılmaz parçası olan kültürel haklar arasında en başta gelen dilsel haklar (dil hakları) konusunda Türkiye’de yapılan çalışmaların sayısı ve kalitesi maalesef Türkiye’deki dilsel çeşitlilik/zenginlik ile ters orantılıdır. Osmanlı’dan devralınan çeşitliliğin ortadan kaldırılması gereken bir ‘sorun’ olarak görüldüğü yirminci yüzyılda yaşanan ulus inşa sürecinde, Türkçe dışı dillerin varlığını bile inkâr eden, Lozan Antlaşması gereği varlığı kabul edilen Ermenice ve Rumca için de sadece engel ve zorluklar öngören tekçiliğe dayalı milliyetçi politikalar, bu konudaki çalışmaların niceliksel ve niteliksel eksikliği konusunda başat neden olabilir. Ancak bu politikaların görece gevşediği ‘ara dönemler’de diller hakkında çalışmaların sayısı artsa da insan haklarının bir parçası olarak dil haklarının aynı oranda ilgi görmediğini söyleyebiliriz. 1990lardan itibaren, özellikle 2015 öncesi AKP hükümeti döneminde yaşanan önemli ‘açılım’ ve kısmi demokratikleşme süreçlerinin parçası olarak karşımıza çıkan kültürel ve özellikle dilsel çoğul(cu) faaliyet ve üretim patlaması, bunda belirleyici rol oynayan sivil toplum aktörlerinin ve AB uyum sürecinin sonucu olarak Türkiye’de (yitip gitmesi umuduyla uzun süre perdelenen veya bastırılan) dilsel çoğulluğu kısmen de olsa ortaya çıkarmaya adaydı.

Bu sürecin önemli parçasını da ‘yaşayan diller ve lehçeler’ (YDL) adı altında Millî Eğitim Bakanlığı’na (MEB) bağlı

ortaokullarda (5-8. sınıflarda) seçmeli dil dersleri (SDD) verilmeye başlanması oluşturuyordu. Hem Türkçe-dışı Türkiye dillerinin resmen kabulü hem de tekçi ve inkârcı ulus inşa sürecinin en önemli kurumlarından MEB okullarında öğretilmesinin önünün açılması, aslında Türkiye’de yaşanan dil haklarıyla ilgili inkâr ve hak ihlallerine karşı devrim niteliğinde bir adım olarak görülebileceği gibi, devletin zaten sahip olduğu anadilini öğrenme hakkını kullandırma yükümlülüğünü yerine getirmeye başlaması bağlamında ‘normalleşme’ sürecinin parçası olarak da görülebilir. Sonuç olarak hak sahipleri de hak sağlayıcısı olarak devlet de bu kazanılmış hakkı “sahipsiz” bırakmış olsa da (Bkz.: <https://lazkulturderneği.org.tr/lazca-egitim>) kağıt üzerinde hâlâ geçerli olan bu hak, Türkiye Cumhuriyeti’nin dolaysız tabi olduğu uluslararası hukukta açık ve net olarak tanımlanmış kültürel haklar bağlamında dil haklarının ve anadilinde eğitim hakkının kısmen ve çekingen bir şekilde de yürürlüğe girmesi anlamına gelmektedir.

Bu kadar önemli bir hakkın ortaya çıkışı, mevzuatının oluşması ve uygulanması sürecini ele almaya çalışan bu rapor, içerik analizi üzerinden bu konunun medyada nasıl ele alındığını, anket üzerinden konuyla dolaysız ilgili aktörler olarak aktivistlerin bu konudaki algısını/tavrını analiz ederken, bu dersleri veren öğretmenlerle yapılan mülakatlar aracılığıyla da uygulamada

karşılaşılan sorunları ve bunları aşma mekanizmalarını ele almaya çalışmaktadır.

Devletin bizzat kendisinin sunduğu hakkı yeterince sahiplenmediğini ve hatta mümkün olduğunca görünmez kılarak bazen uygulanmasını

engellediğini ortaya çıkaran bu rapor, aynı zamanda medyanın, aktivistlerin ve okullardaki sorumluların bu hakkın yeterince ve gereğince kullanılmamasında büyük sorumluluk sahibi olduklarını göstermektedir.

1. Teorik ve Kavramsal Çerçeve

Kavramsal çerçeve bağlamında ilk olarak etimolojik bir yaklaşımla kullanılan terminoloji üzerine düşünmemiz gerekmektedir. Bu anlamda, sürekli bir-biri yerine kullanılan ve aslında farklı betimlemeleri olan “dilsel çeşitlilik”, “çok-dillilik” ve “dilsel çoğulluk” kavramlarının kullanılmasını tartışmalıyız. “Dilsel çeşitlilik” ya da “çok-dillilik”, birçok farklı dilin belirli bir toprak parçası üzerinde aynı anda bir arada bulunmasını statik bir şekilde ifade eder. Bu iki ifade de dillerin her birinin diğer dillerle ve hatta kendi içinde bile var olan karmaşık yapısını kapsamaz. Bu kullanımlar, sosyal ve siyasal düzlemde tarih boyunca diller arasında (ve yine kendi içinde de) ortaya çıkmış çatışma/çakışmalardan uzak ifadelerdir. “Dilsel çoğulluk” ise birbirleriyle aynı anda var olmalarını ifade etmenin ötesinde birbirlerini etkileme, değiştirme, dönüştürme ve “diğeri” ile kurulan diyalektik ilişkiyi kapsamaktadır.

Bu raporun da konusunu oluşturan YDL seçmeli dil derslerinin “anadili öğretimi” kapsamında değerlendirilmemesi ve “Türkiye’de Konuşulan Diller” veya

“Türkiye Dilleri” denilmemesi Türkiye’de inkâr edilemeyen dilsel çoğulluğun resmen kabulü anlamına gelmektedir. Türkiye’de konuşulan diller, ‘yaşayan diller ve lehçeler’ veya ‘Türkiye dilleri’ kavramlarının herhangi birinin kullanımında sorun olmadığını söylemek mümkündür. Bu kavramlardan her birinin farklı bağlam veya konjunktürde farklı avantajlar ve dezavantajların farkındalığıyla tercih edilebilir. Nitekim SDD dersleri bağlamında YDL kavramsallaştırması anadili olmayanların da alabildiği dersler olarak ve bir farkındalık yaratması açısından doğru bir tercih olarak görülebilir. Gelgelelim, burada söz konusu tercih tartışması söz konusu olduğunda ‘Türkiye dilleri’ kavramsallaştırmasını tercih ettiğimizi belirtmeliyiz. Kısaca ifade etmek gerekirse, ‘Türkiye’de konuşulan diller’ deyince akla hemen, İngilizceyi de, Fransızca’yı da katabileceğimiz tüm diller anlaşılabilirliği gibi yatay düzlemde çeşitliliğin/çoğulluğun kabulü anlamına gelecek olan ‘Türkiye’de yaşayan diller ve lehçeler’ kavramsallaştırması bu dillerin Türkiye’ye aidiyetini göstermekte; diğer yandan ‘Türkiye dilleri’

kavramsallaştırması, iyelik ekiyle (yine çoğul haliyle) birlikte farklı bir çağrışıma sahiptir: Türkiye’de konuşulan veya yaşayan diller değil de ‘Türkiye dilleri’ kavramının seçimi, bu dillerin her birinin (resmi dil olan Türkçe ve ikinci çoğunluk dili Kürtçe başta olmak üzere) diğer diller kadar Türkiye’ye ait olduklarını, yani Türkiyeli olduklarını daha çok ima etmektedir.

Özellikle Kürtçe söz konusu olduğunda kültürel ve dilsel haklar konusunda herhangi bir talep kolayca ‘ayrılıkçılık’, ‘bölücülük’ ve benzeri yaftalarla marjinalleştirilebilmekte veya kriminalize edilebilmektedir. Bu bağlamda Kürtçe dışındaki azınlık Türkiye dilleri hakkında çalışmak veya hak talebinde bulunmak, hem devlet, hem çoğunluğu oluşturan Türkler hem de bizzat o dili konuşan topluluk içinde bir “öteki” kavramının yaratılmasına yol açabilmektedir. Bunun sonucunda ortaya çıkan dil aktivistleri ve dil hakkı savunuculuğuna karşı linç kampanyalarına varan tepkisel tavır, ülkede var olan tekçi hukuki ve militarist cendereden daha etkili olabilmektedir.

1990lardan itibaren yükselen hak mücadelesinin ve 2000lerde yaşanan demokratikleşme sürecinin sonucu olarak azalsa da halen dilde tekçiliğin ve yasaklılığın hakim olduğu, yani son yıllardaki önemli kazanımlara rağmen çoğulculuğun halen hakim olmadığı bir ortamda, 2012 yılından itibaren yaşanan YDL kapsamında SDD dersi süreci, inkâr edilmez kazanımlara kaynak oluşturmaktadır: Önce resmi yazışmalara ve meclis kayıtlarına geçen, sonra yasal düzenlemelerle kanunileşen ve en önemlisi tekçi ulusal söylemin üretimi ve yayılma merkezleri olarak gö-

rülebilecek okullara girmesi kültürel/dilsel çeşitlilik anlamında (bugüne kadar neredeyse herkes tarafından görmezden gelinmiş) hayati önemde bir adımdır. Sosyal formasyon aşamasındaki çocuk yaşta öğrencilerin karşısına bütün meşruluğu, yasallığı ve resmiliği ile bu dillerin çıkması ihtimali bile hakim olan tekçi dil politikasında önemli bir gedik açılması anlamına gelebilecekken, uygulandığı zaman farklı alfabeler ve dillerde yazılmış ders kitapları, değişik dillerde müzik, tiyatro vb. faaliyetler aracılığıyla sadece okulda değil, öğrenciler sayesinde girdiği evlerde de görünürlüğünün mümkün olmasına, dolayısıyla (daha fazla) farkındalık, kabullenme ve meşruluk konusunda önemli sonuçlara yol açabilecektir.

Bu bağlamda, anadili dersi yerine YDL adıyla verilen SDD, pratikte görüldüğü üzere bir dilin öğretilmesinden ziyade o dile giriş niteliği taşıdığı için, Türkiye dillerinden birinin YDL adı altında seçmeli olarak verilmesi anadili öğretiminin farklı, ama onun kadar önemli bir amaca hizmet etmektedir. Her hangi bir bölgede yoğun olarak konuşulan bir azınlık dilini öğrenmek isteyen öğrenci veya çocuğunun öğrenmesini isteyen ebeveyn için YDL kapsamında verilen SDD eşsiz bir olanak olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda, hem genelde kültürel/dilsel çoğulluk hem de yaşanan yerin kültürünü/dili konusunda farkındalık ve duyarlılık yaratma bağlamında bu dersler, alternatif olmayan önemli araçlar olarak öne çıkmaktadır. YDL kapsamında SDD uygulamasının izlenmesi, belgelenmesi ve raporlanması sırasında asla ihmal edilmemesi gereken konunun bu boyutunun, yasallaşma aşamasında YDL konusundaki

düzenlemelerde ne kadar rol oynadığı ayrıca araştırılması gerekir.

Bu sürecin belki de en önemli aktörleri olan öğretmenler ve (müdürleri başta olmak üzere) okul yöneticileri içinde bunların aynı oranda geçerli olduğundan yola çıkarken, rapor hazırlık çalışmasında merkeze oturan bu aktörlerin kendilerinin de hakim tekçi zihniyetle yetişmiş olmaları gerçeği unutulmamalıdır. Bu bağlamda, aslen epistemolojik bir kopuşa hizmet edebilecek bu değişimin/kazanımın muhataplarının sadece o dersleri veren öğretmenler değil, çevrelerindeki tüm öğretmenler olabileceği ve bu bağlamda daha kapsamlı bir dönüşümün mümkün olduğunu söylemek mümkündür.

YDL kapsamında verilen SDD hakkında yapılan İBR çalışmasında, bu potansiyel dönüşümün ne kadar ve nasıl

gerçekleştiği ile uygulamada karşılaşılan sorunların bu dönüşümü nasıl engellediği de görülecektir. Ancak YDL sürecinin parçası olarak görülebilecek 'anadili öğretimi' kendi başına ele alınması gereken bir olgu olduğu gibi, bundan çok farklı bir olgu ve önemli bir kültürel/dilsel hak olan 'anadilinde eğitim' ile kesinlikle karıştırılmamalıdır. Bir ülkede yaşayan her yaşta insanın kendi anadilini öğrenme ve öğretmesinin önüne engeller konulması açık hak ihlali olduğu gibi, tam tersine bunların güvence altına alınması ve hatta mümkün kılınması veya en azından kolaylaştırılması modern sosyal hukuk devletinin görevleri arasındadır. YDL kapsamında SDD bu konuda önemli bir adım olmakla birlikte, anadili öğretimi bunun çok ötesinde yasal ve idari düzenlemeler ve iktisadi ve siyasi faaliyetler gerektiren bir konudur.

2. Hukusal Çerçeve ve Tarihsel Arkaplan

Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralınan dilsel çeşitlilik yeni bir ulus-devlet olarak Türkiye Cumhuriyeti için bir zenginlik değil, daha çok bir 'sorun' olarak ele alınmıştır. Osmanlı'nın eşitlikçilikten uzak da olsa modern öncesi dönemin paradigmasında belirleyici olan kolektif kimlikler olarak dinsel grupları resmen tanıyan çoğulcu tavrı, dilsel çeşitlilik söz konusu olduğunda aynı şekilde çoğulculuktan kaynaklanıyordu. Aslen paradigma farkından kaynaklı

olarak dilin siyasi işlevinin kategorik olarak farklı olması (mevcut olmaması) nedeniyle sergilenen ve daha çok bu konuda ilgisizliğe/duyarsızlığa dayalı olan modern öncesi politikalar yerine, yine Osmanlı'da modernleşmeyle birlikte öncelikle ulus inşa sürecinde dile yüklenen (kültürel ve siyasi) yeni anlam ve işlev nedeniyle dil artık tekçiliğin en çok sergilendiği alanlardan biri oldu. Kültürel milliyetçilik aracılığıyla ulusun söylemsel inşası sürecinde, hem yeni

anlam ve işlev yüklenerek sahiplenilen/ yüceltilen dilin içindeki çeşitlilik hem de diğer tüm dillerin varlığının yol açtığı çeşitlilik 'sorun' olarak görülmeye başlanmıştır. Nihai amaç olan ulus devletin kurulmasından sona bu sorunu 'çözme-yi' en önemli amaçlarından biri olarak gören devlet, hukuki çerçeveden başlamak üzere radikal adımlar attı.

Çoğulluğun inkarı veya kuşaklar boyu süren asimilasyonu gibi yöntemlere dayalı olan bu tekçi adımlar, ülkede bir zenginlik olarak görülebilecek dilsel çeşitliğe yaklaşım ve bu bağlamda dil hakları konusunda halen devam etmekte olan sorunlu politikalara yol açmıştır. Bu politikalar, dilsel çeşitliliğin 'yönetilmesi' amacıyla uluslararası antlaşmalarda ve iç hukukta dil haklarını mümkün olduğunca sınırlayan, zamanla ülkeyi adeta 'diller hapishanesi' haline getiren düzenlemelerle gündeme gelmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan beri her temel konuda olduğu gibi azınlıklar ve azınlıklık dilleri konusunda ve özellikle bu bağlamda dil hakları konusunda Lozan Antlaşması'nı kurucu metin olarak kabul etmekte, Türkiye dilleri konusundaki söylemini, kavram tanımlarını ve dil politikalarını bu antlaşmanın ilkeleri üzerine kurmaktadır: Türkiye Cumhuriyeti'nde sadece Emeniler, Rumlar ve Yahudiler resmen azınlık olarak kabul edilmiş ve (popüler söylemde bazen 'Lozan azınlıkları' adı verilen) bu azınlıkların hakları ve sorumlulukları Lozan tarafından tanımlanmıştır. Her şeyden önce, bu yaygın klişenin doğru olmadığını, Lozan Antlaşması'nda

azınlıkların grup adlarıyla değil, 'gayrimüslim azınlıklar' olarak anıldıklarını, yani aslen dinsel azınlıkların söz konusu olduğunu ve bunun da Müslüman olmayanlar dinsel gruplarla sınırlı olduğunu belirtmek gerekiyor. Ancak böyle olsa bile, hakim yorumun Türkiye'de Müslüman olmayan diğer (daha küçük) inanç gruplarını görmezlikten geldiği gerçeği bir yana, konunun uzmanları tarafından dikkat çekildiği üzere, bu azınlık gruplarına tanınan haklar birçok kültürel ve dinsel hak da içermektedir. Yani dönemin Ankara Hükümetinin ısrarı üzerine 'gayrimüslim azınlıklar' kavramının kullanımı kabul edilmekle, yani sadece dinsel azınlıkları (sınırlı da olsa) kapsamakla birlikte, Antlaşma'nın ilgili maddeleri (Madde 37-44) detaylı olarak kültürel ve dil haklarını ele alır. Daha önemlisi, halen dil hakları önünde en büyük engel (bahane) olarak kullanılan Lozan Antlaşması'nın garanti altına aldığı dil haklarının, aslen dinsel gruplar dışında, her birey ve dört ayrı grup için de geçerli olduğu iddiasıdır.

Yıllardır değişik çalışmalarında Baskın Oran'ın dile getirdiği ve sonradan buna eklenen önemli çalışmalarla desteklenen bu iddiaya göre 1) Türkiye'de oturan vatandaş olmasa da her birey, 2) tüm Türkiye vatandaşları, 3) Türkçeden başka bir dil konuşan Türkiye vatandaşları ve 4) Müslüman olmayan Türkiye vatandaşları. Sonuncu grup için daha çok ibadet, vakıf ve dini eğitim hakları söz konusu olmakla birlikte, diğerleri için özellikle günlük hayatta, mahkemelerde ve eğitimde kendi anadillerini kullanabilme hakkı söz konusu olmak-

tadır. İnançsal/hakların mevcut grup ve kapsam açısından sınırlı tutulduğu ve daha sonra uygulamada sürekli Lozan azınlıklarına dahi sürekli sorun çıkarıldığı bir gerçekliktir, ancak diğer yandan Lozan Anlaşması, dilsel azınlıklar ve dil hakları söz konusu olduğunda, tamamen kısıtlayıcı ve özgürlükler karşıtı anlayışla ve yorumla, demokratikleşme ve hakların yaygınlaşması önünde engel olarak en büyük engel olarak kullanılabilmektedir.

Elbette, her halükarda, uluslararası hukuki metinlerde garanti altına alınan dil hakları evrensel değerler ve (kanuni olmasa da) meşru haklar olarak kabul edilerek, yoklukları ve (uluslararası hukuki çerçevede) ihaleleri hak izleme, belgeleme ve raporlama (İBR) faaliyetlerinin önemli bir boyutunu oluşturur. Her hangi bir ülkenin kanunlarında (iç hukukta) çizilen çerçeveden bağımsız olarak herhangi bir (evrensel) insan hakkı ihlali, uluslararası hukuk çerçevesinde ve ilkesel düzlemde izlenebilir.

Dil hakları söz konusu olduğunda devletin dilinin Türkçe olduğunu en başta, **3. Maddede** ilan eden 1982 anayasasında, hakları tanımlama veya (sınırlarıyla birlikte) hak tanıma ve güvence altına alma anlayışını yerine sert bir yasakçılık anlayışı sergilendiği, düşüncüyü açıklama ve yayma özgürlüğüyle ilgili **26. Maddede** ve "kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dilde yayım yapılamaz" denilen **28. Maddede** açıkça görülmektedir. Nitekim raporumuzun konusuyla dolaylı ilgili olan eğitim dili konusunda anayasanın 42. maddesi, asıl amacın bir hakkın tanımlanması

ve garanti edilmesi değil, sınırlanması, daha doğrusu yasaklama olduğunu açıkça göstermektedir: "(...)Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilmez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tâbi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası antlaşma hükümleri saklıdır." Bu anlayış, Türkçe dışındaki anadillerinde eğitiminin önünü zaten kapattığı gibi, o dillerin öğretilmesi önüne de engel koymaktadır.

İlgili diğer uluslararası belgelere örnek oluşturan bu söylem, 1966 yılında imzaya açılıp 1976 yılında yürürlüğe giren **BM Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi**'nin de aynı maddesinde karşımıza çıkarken, 1953 yılında yürürlüğe giren **Avrupa Konseyi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi**'nin 26. Maddesinde, ayrımcılığa karşı daha açık bir dille yer almıştır. 2005 yılında yayınlanan bu sözleşmeye **12 Numaralı Ek Protokol**, dil kaynaklı olanlar da dahil her türlü ayrımcılık konusunda daha açık ve net bir dil kullanılmıştır:

"Yasayla düzenlenen herhangi bir haktan yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal ya da başka görüş, ulusal ya da toplumsal köken, bir ulusal azınlığa mensup olma, mülkiyet, doğum ya da diğer statüler gibi herhangi bir temelde ayrımcılık yapılmaksızın, güvence altına alınacaktır." (Madde 1.1)

Diğer yandan 1995 yılında kabul edilen

Avrupa Konseyi (AK) **Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme** (Kısaca **Çerçeve Sözleşme** olarak da anılmaktadır), daha önsözünde “Çoğulcu ve gerçekten demokratik bir toplumun, sadece ulusal azınlığa mensup her ferdin etnik, kültürel, dilsel ve dinsel kimliğine saygı göstermekle kalmayıp bu kimliğin dile getirilmesi, korunması ve geliştirilmesi için elverişli şartlar oluşturulmasını da sağlaması” gerektiğini belirterek dilsel kimlik referansı ile bu söylemi bir adım ileriye götürmüştür.

1992 yılında yayınlanan, kısaca (Birleşmiş Milletler) **Azınlık Hakları Bildirisi** olarak bilinen ve toplam dokuz maddeden oluşan “**Etnik, Dinsel ve Dilsel Azınlığa Mensup Kişilerin Hakları Üzerine Bildiri**”, içeriği ve söylemiyle 1990lar sonrası yeni (ulus-devlet sınırlarının ve gücünün aşındığı) paradigmanın iyi bir temsilcisidir. Bu paradigmaya uygun olarak **BM azınlıklar özel raporlarının hazırladığı raporlar** dünyada dil hakları mevzuatı ve uygulamaları konusunda en nemli referanslarından birini oluşturmaktadır. Bu konudaki önemli gelişmenin diğer bir örneğini oluşturan 1992 tarihli ve 1995 tarihli **Avrupa Konseyi Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi** dil hakları konusunda eşiği yükseltirken, gelişmenin doruğunu oluşturan 1995 tarihli **Avrupa Konseyi Bölgesel ve Azınlık Diller Şartı** ise konuyu sadece azınlık hakları bağlamında değil, teritoryal haklar bağlamında da ele alarak üye olmaya aday devletler ve hatta bazı üye devletler için yeni bir eşik olmuştur.

Yukarıda kısaca özetlenen uluslararası çerçevede devlet için bağlayıcı nitelikte olan hak sağlama ve kullandırma sorumluluğunun önünde en önemli engel, karar verici siyasi ve özellikle idari aktörlerin uygulama sürecinde ayak dirmesi ve hatta bu hakkın kullanılmasını gayri kanuni bir şekilde engellemesi olabilir. Ancak yukarıda göstermeye çalıştığımız üzere, bizzat ulusal mevzuattaki kısıtlamalar, başka bir deyişle uluslararası hukukla ve özellikle bunun çoğulcu ruhuyla uyumlu olmayan, azınlıklar için ayrımcılık niteliği taşıyan ulusal mevzuat da bunda önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye için bağlayıcı olması durumunda bu hakların daha yaygın ve etkili kullanımını sağlayacak uluslararası hukuki metinlere konulan çekinceler aracılığıyla uygulanan sınırlamaların gerekçesi, daha doğrusu bahanesi bizzat Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olabilmektedir. Oysa yine Anayasanın 60. Maddesi gereği, koşulsuz ve açık şekilde bağlayıcı olan uluslararası sözleşmeler, ayrımcılığı açık ve kesin şekilde yasaklamaktadır.

Dil hakları bağlamında, anadili Türkçe olmayanlar (ve konumuz bağlamında çocuklar) için yaşamın her alanında ve özellikle eğitimde açıkça ayrımcılık anlamına gelen hukuki çerçevenin, imzalanan uluslararası sözleşmelere çekilmesi için bahane olarak kullanılması, uluslararası hukukun üstünlüğü temel ilkesine aykırıdır. Diğer yandan, çekince konulması ve hatta sözleşmenin imzalanmamış olması bu hakkın kullandırılmaması yükümlülüğü konusunda muafiyet sağlamaz.

3. Çalışmanın Kapsamı, Kaynakları ve Metodolojisi Üzerine

Türkiye’de 2012’den bu yana işlenmekte olan YDL seçmeli dersi üzerine yeterli çalışma yapılmadığına önceki çalışmalarımızda değinmiştik. Ekip olarak hazırladığımız Lazcaya odaklanan seçmeli ders raporumuz süresince YDL kapsamına girmiş diğer diller hakkında da gerek veri toplamaya gerekse bağlantılar kurmaya gayret ettik. (<https://lazkulturderneği.org.tr/lazca-egitim>) Ocak 2021’de gerçekleşen tercih süreçleri ve pandeminin YDL üzerine etkisi gibi konularda görüşmeler yaparak notlar aldık. Bütün bu hazırlıklar bizi diller açısından daha kapsamlı olacak bir çalışmaya yönlendirdi.

Çalışmamızı planlarken zaten güçlü olduğumuz öğretmen ve aktivist ilişkilerimizi değerlendirmenin yanı sıra, 2012’den bu yana yazılı ve elektronik medyada bu derslerin ele alınış biçimlerini de görmek üzere raporumuza bir

de medya taraması katmayı uygun bulduk. Bu taramanın sonuçları aşağıda ele alınmakla birlikte, sürecin tarafları olan siyasi eğilimlerin gerek YDL’ye gerekse anadili sorununa bakışını da anlamamıza yardımcı olmuştur.

YDL’nin asıl yükünü üzerinde taşıyan öğretmen görüşmeleri ile dersin iç işleyişini, uygulamadaki sorunları, bu sorunların aşılmasında kullanılan yöntemleri, Türkiye’nin çeşitli yerlerindeki öğretmenlerin ortaklaştıkları ya da ayrıştıkları olguları anlamayı düşündük. Bu maksatla Adigece, Arnavutça, Boşnakça, Gürcüce, Kurmançça, Lazca ve Zazaca öğretmenlerle görüştük ve kendi kişisel hikayelerini ve tecrübelerini dinledik. Bunları raporda kullanarak bu diller için sürecin nasıl geliştiğini raporumuzda okuyucuya aktarmaya çalıştık.

**A. YAŞAYAN DİLLER VE LEHÇELER SEÇMELİ DERSİ
ve ÖĞRETMENLER**

A. YDL SEÇMELİ DERSİ ve ÖĞRETMENLER

1. SAHAYLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER

2012'den günümüze Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda Yaşayan Diller ve Lehçeler adı altında okutulan seçmeli dersler Adiğece ve Abazaca, Kürtçe (Kurmançça ve Zazaca), Lazca, Gürcüce, Adiğece (Latin harfli), Arnavutça ve Boşnakçadır.

2021 Mayıs ve Haziran aylarında bu derslere giren öğretmenlerle Zoom üzerinden görüşmeler gerçekleştirmek üzere randevular almaya başlanmış, bu maksatla YDL kapsamındaki Kurmançça, Zazaca, Adiğece, Lazca, Gürcüce, Arnavutça ve Boşnakça derslerine giren öğretmenlerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ne yazık ki dokuz yıllık zaman zarfında Abazaca dersi sadece bir dönem açılabilmiş, bu derse giren Abazaca öğretmenin Akçakoca'da yaşaması ve yaşından dolayı zoom gibi dijital iletişim araçlarını kullanamamasından ötürü kendisiyle görüşme gerçekleştirilememiştir.

Araştırmamızda Latin harfli Adiğece derslerinin sadece Tokat'ın Erbaa ilçesinde, kısa süreliğine açıldığı öğrenilmiş, derse giren öğretmenle mülakat için ilişki kurulduysa da öğretmen görüşmek istememiştir. Bu iki eksikle birlikte diğer öğretmenlerle çok yararlı

toplantılar gerçekleştirilmiş ve bu görüşmeleri elbette izin alınarak, kaydedilmiş, bu kayıtlar daha sonra deşifre edilerek raporda kullanılacak bir formata dönüştürülmüştür.

Toplam 624 dakika görüşme gerçekleştirdiğimiz 7 öğretmen Türkiye'nin farklı illerinde (Artvin, Bingöl, Kayseri, Muş, İstanbul, İzmir, Rize) yaşamakta ve farklı meslek ve branşlara sahiptir. Öğretmenlerden biri hariç hepsi özelde ya da MEB bünyesinde öğretmenlik mesleğini ifa etmektedirler (Matematik, Tarih, Sosyal Bilgiler, Türkçe, Sınıf öğretmeni). Bir öğretmen ise üniversitenin Basın-Yayın bölümünden mezun olmuş, ücretli olarak Arnavutça ve Boşnakça derslerine girmektedir. Görüşülen öğretmenlerin 6'sı erkek, biri kadındır.

YDL kapsamında sadece Kurmançça ve Zazaca dersi öğretmenleri bu dillerin öğretmeni olarak kadrolu atanmışlardır. Bununla birlikte bizim görüştüğümüz öğretmenlerden hiçbiri sırf bu dersin öğretmeni olmayıp, söz konusu dersleri ek ders olarak vermektedirler. Sadece bir öğretmen ücretli öğretmen olarak bu derslere girmektedir. Bir öğretmen ise KHK ile okuldan uzaklaştı-

rılmış olup hukuki mücadelesi halen devam etmektedir.

Rapor için görüşülen yedi öğretmen, daha önceki YDL çalışmalarımız ve-silesiyle ya şahsen ya da çalıştığı STK üzerinden önceden irtibat halinde olduğumuz öğretmenler olup, çalışmaya gönüllü olarak dahil olmuşlardır. Rapor kapsamında görüşülen öğretmenlerin anonim olarak kalmasını sağlamak amacıyla katılımcıların isimleri raporda kullanılmamıştır. Bu maksatla öğretmenlerin kimliğini belli edebilecek bilgiler/olgular (köy adı, okul adı, şahıs adı vs.) raporda yer almamaktadır.

Türkiye'nin farklı bölgelerinde yaşanan süreçler her bölgenin kendine has yerel dinamikleri, anlayış ve yaşam biçimleri,

yerel politik yaklaşımlar mülakatlarda kendini göstermiştir. Bütün bu bölgelerde YDL derslerinin birbirine benzer olduğu kadar farklı süreçler ve olgular da barındırdığı gözlemlenmiştir. Bazı bölgeler için ikincil olan sorunların, bazı bölgelerde birincil konuma geldiği (örneğin Arnavutça, Boşnakça ya da Lazca konuşulan illerde dersi seçecek dil bilen öğrenci neredeyse hiç yokken, Kurmançça ve Zazaca konuşulan illerde bazı öğrencilerin neredeyse Türkçe bilmemeleri gibi), bazı diller için ciddi politik riskler taşıyan bu derslerin bazı diller açısından bu riski taşımadığı gözlemlenen olgular arasındadır. İşte bütün bu süreçleri tek tek diller ve öğretmenler bağlamında sırasıyla ele alacağız.

Dil	Öğretmen	İl	Tarih	Süre (dk)	Meslek/Branş	Aktif Dönem	Cinsiyet
Abazaca	Öğretmen Abazaca	İ	İ			İ	
Adigece	Öğretmen Adigece	Kayseri	23.05.2021	103	Matematik Öğretmeni	2013-2015 ve 2017-18	E
Arnavutça	Öğretmen Arnavutça	İzmir	05.06.2021	56	Basın-Yayın Mezunu	2018-2021	K
Boşnakça	Öğretmen Boşnakça	İstanbul	25.05.2021	56	Tarih Öğretmeni (Özel Okulda)	2017-2018	E
Gürcüce	Öğretmen Gürcüce	Artvin	28.05.2021	83	Sınıf Öğretmeni	2014-2018	E
Lazca	Öğretmen Lazca	Rize	12.05.2021	116	Sınıf Öğretmeni	2013-2015	E
Kurmançça	Öğretmen Kurmançça	Muş	11.05.2021	128	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	2013-2015	E
Zazaca	Öğretmen Zazaca	Bingöl	31.05.2021	82	Türkçe Öğretmeni	2018-2019	E

Şekil 1: Görüşülen öğretmenler

2. YDL KAPSAMINDAKİ SEÇMELİ DİLLER

i. Kurmançça

2012’de başlayan YDL kapsamında Kurmançça seçmeli dersi halen Türkiye genelinde en çok tercih edilen YDL dersidir. MEB’in açıklamasına göre 2019-2020 yılında YDL (Kurmanca+Zazaca) dersini tercih eden öğrenci sayısı 21.592 kişi olmuştur. Aynı yıl 26.471 adet Kurmanci+Zazaki ders kitabı dağıtılmıştır.¹ Bu ders tercihlerinin ve dağıtılan kitapların önemli bir kısmını Kurmançça dersi oluşturmaktadır.

2013-2014 yıllarında Muş’ta bu dersi vermiş olan ve KHK ile öğretmenlikten uzaklaştırılan der öğretmeni ile yaptığımız görüşmede öğretmenin dersin tercihinden işlenişine, okul yönetimi, öğrenci, veli ve diğer unsurların görüş ve tepkilerini anlamaya çalıştığımız ancak daha çok öğretmenin kişisel deneyimine odaklandığımız bir görüşme gerçekleştirildi.

Öğretmen 2012 yılında Muş merkeze bağlı bir ortaokulda Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak kadrolu atanmıştır. Çocukluğundan beri anadiline ilgisi bulunan öğretmen 2013’te Muş Üniversitesi’nde Kürdoloji bölümünde lisansüstü eğitimine başlamış.

Muş’ta bir grup arkadaşıyla birlikte Kürtçe üzerine yoğunlaşan KurdiDer’i adlı bir dernek kurmuş olan öğretmen,

bu dernekte 4-5 yıl boyunca Kurmanci dersi vermiş, bir taraftan da Muş Kürdoloji’ye devam etmiştir. KHK ile öğretmenlikten uzaklaştırıldıktan sonra, hem maddi imkansızlıklar hem de bölümdeki hocaların “bize karşı cephe almaları, yani kendi öğrencilerini sahiplenmemeleri” yüzünden yüksek lisansı bırakmıştır. Bununla birlikte son 10-11 yıldır çeşitli yerlerde, çeşitli vesilelerle Kürtçe dersleri vermiştir. MEB’de YDL seçmeli dersi sürecinde 2013-14 ve 2014-15 eğitim-öğretim yıllarında da aynı şekilde Kurmançça dersi vermiş.

Öğretmen K YDL Kürtçe dersinin ilk gündeme geldiği dönemde aktörlerin temkinli olmakla birlikte sürece dahil olmak konusunda istekli olduklarını, özellikle Kürtçe bilen öğretmenler ek ders alabilmek için Kürtçe öğretmenliğine başvurduklarını belirtiyor.

Süreçte daha çok olumlu tepkiler aldığını, ancak olumsuz bir takım tutum ve gelişmelere de şahit olduğunu aktaran Öğretmen, çalıştığı okulun oldukça heterojen bir köy okulu olduğunu; Şark Islahat Planları kapsamında kurulan köyde Çerkesler, Araplar, Çeçenler ve Kürtlerin iç içe yaşadığını belirtiyor ve şöyle devam ediyor:

“Köyün bir kesimi de seçmeli ders olayına karşıydı. Benim öğrencimin babası, beni Bimer’e şikayet etti. ... MHP’li aileler kesinlikle çok sert bir şekilde karşı çıkıyorlar, hem il Milli Eğitim’e şikayet ediyorlar, hem de Bimer’e şikayet ediyorlardı.”

Öğretmen ders seçimleri konusunda en çok engel çıkarıcıların okul idaresi olduğunu ifade etmiştir. Okul müdür ve müdür yardımcısının Kürt olmasına

¹ T.C. MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, Van Milletvekili Murat Sarısaç’ın 7/40003 Esas Numaralı Yazılı Soru Önergesine İlişkin Bilgi, 08/03/2021 <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/77-40003sgc.pdf> Son Erişim Tarihi 24.07.2021

rağmen Kürtçe dersler konusunda isteksiz olduklarını “Yani ilk yıl biraz daha rahattı, okul idaresi de bir şeye müdahale etmedi, istememelerine rağmen çok da müdahil olmadı. Yani çocuklar istiyorsa tamamdır.” şeklinde aktaran Öğretmen şöyle devam etmektedir:

Benim okul idarem mesela müdürüm de müdür yardımcım da ikisi de Kürt'tü. Hatta müdürüm o köylüydü. Müdür yardımcım da Muş'lu, Muş'un Bulanık ilçesinden. Müdür yardımcım müdürüme göre biraz daha şeydi, bu konularda biraz daha cesaretliydi. Fakat okul müdürü, hatta en son yılda şöyle bir şey oldu. Biz öğretmenler odasındayken müdür şey demişti, herkes bir beş dakika geç girecek. Tamam dedik, iyi, biz de çay sigara yaparız falan. Sonra gittik. Sınıfa girdim, benim dersim de altıncı sınıflara gittim. Sınıfa girer girmez XXXX diye bir öğrencim vardı. Çünkü XXXX, babası annesi ana dile çok önem veren ve başarılı bir öğrenci, dedi ki, öğretmenim, müdür bırakmadı, biz Kurmancı'yi seçelim. Çünkü müdür... Ben de döndüm kapı açık müdür yardımcısının odası karşımda, çok sert tartıştık. Tabi tekrar formu aldım. Tekrar çocuklara dağıttım.

Öğrencilerinin hepsinin Kurmanççayı gündelik hayatta aktif olarak kullandıklarını belirten öğretmen, diğer derslerde başarısız olan bazı öğrencilerin Kurmançça dersinde özgüven kazandıklarını, çünkü anadillerini iyi bildikleri için derste de başarılı olduklarını, bu da özgüvenlerini arttırdığını belirtiyor.

Öğretmen MEB'in kitaplarını ana materyal olarak alıp kullanmış, ancak ders kitaplarını yetersiz bulmuştur. Diğer kurum ve kişilerin hazırladığı Kurmançça ders kitaplarını da incelemiş, onların da bazı bölümlerini zaman zaman kullanmış, ama çoğu zaman kendi mater-

yallerini geliştirmiştir.

Kendisi de Eğitim-Senli olmakla birlikte, muhalif bir Eğitim-Senli olduğunu belirten öğretmen, “yıllarca anadil meselesini kendisine felsefe haline getirmiş, dert edinmiş bir sivil toplum kuruluşu” olarak tanımladığı Eğitim-Sen'in genel anlamda, Kürt siyasi hareketiyle birlikte hareket ettiğini, bu sebeple YDL derslerine yönelik olumsuz bir tavır takındıklarını düşünüyor ve şöyle devam ediyor:

“Ama Eğitim Sen'in içinde gerçekten eğitimci gözüyle bu işe bakan, evet, bu bir oyun olabilir, bu bir siyasi araç olabilir, oy almak için iktidar bunu yapabilir, Devlet bunu yapabilir, fakat biz bir çocuğun anadile olan sevgisini beşinci sınıfta, altıncı sınıfta, anadil sevgisini aşılsak eğer birkaç kelime öğrenirse bu bizim için çok ciddi bir kazanımdır. Bu çocuk sonraki süreçte de muhakkak devam edecektir, gibi tartışmalar yürütmek zorunda kalıyorduk. Yani Eğitim Sen'de sürekli, her yerde birlikte olduğumuz yönetimdeki arkadaşımızla bunun kavgasını veriyorduk.”

Karşılaştığı tepkilerden biri “benim temel hakkım olan bir şey bana bir seçenek olarak sunulamaz” şeklinde iken diğer bir grup ise “yani diyor ki benim çocuğum mühendis olduğunda, işte öğretmen olduğunda ya da ne bileyim ekmek hayatını idame edebilmesi için diyor ki yani işine yarayacak mı gerçekten” şeklinde olduğunu belirtiyor.

Öğretmenin deneyimine göre, derslerin seçilmesi, sınıfların oluşturulması konusunda en çok problem çıkarmanın okul idaresi olmuştur. Bununla birlikte velilerden de bazı olumsuz tepkiler almış. Bir velinin kendisini şikâyet ettiğini, okul müdürünün veliyi ikna etmek için resmi yazıyı ve Ankara'dan gönderilen ders kitaplarını göstermek zorunda kaldığını, veliyi zor ikna ettiklerini

anlatmıştır.

Velilerde "ne işe yarayacak" düşüncesinden başka, "bu ders çocuğumun ileriki hayatında olumsuz bir iz bırakır mı, çocuğum, ailem fişlenir mi?" kaygısı da taşıdıklarını belirterek bu kaygıyı sadece veli ve öğrenci için değil, öğretmen için de haklı bulmaktadır.

Bir velinin kendisini uyardığını belirten öğretmen bu görüşmeyi şöyle aktarmaktadır:

"Biz bu sistemi biliyoruz diyor. Bugün bize ikram edilen şey yarın bize geri dönüş olarak önümüze çıkarılabilir. [...] Şu an süreç çok iyi ama dört yıl sonra, beş yıl sonra kimse bana bunun garantisini veremez, benim çocuğum bu dersi seçtiği için bütün eğitim öğretim hayatı boyunca dosyasında yer alacaktır, diyor ki ileride başına bela olabilir gibi kaygılar var."

Öğretmen benzer bir uyarıyı kendi babasının da yaptığını "Bak sen bu dersi veriyorsun, sen devleti tanıyorsun. Devlet susar, izler, not eder. Günü gelir tokadını yapıştırır." cümlesiyle aktarıyor.

Halkın devlete güven konusunda çekinceleri olduğunu, YDL dersinde de geçmişten gelen bu güvensizliğin etkili olduğunu aktaran öğretmen şöyle devam ediyor:

"Biz bu ülkede yaşıyoruz diyor, yani diyor ki ben seksenleri gördüm diyor, benim babam diyor, benim de-

dem diyor, çok daha öncesini gördü diyor. Evet arada birkaç yıl böyle bir iyi bir ortam olmuştur, fakat diyor yarın öbür gün benim çocuğumun dosyasında yer alacak. Çocuğun abileridir, ablalarıdır, okuyanlar herkes bu işten etkilenebilir. Bu şekilde kaygısı olup çekimser kalan ya da ikinci yıl dersi almaktan vazgeçen, biraz siyasi atmosferin biraz kötüye gittiğini fark edip ona göre vazgeçen veliler de vardı. Çocuğuna dersi aldirmayan da vardı."

Öğretmen günümüzde yaşadığı süreci değerlendirince, onlara hak verdiğini ve YDL sürecine dahil olmakla hata yaptığını düşünmektedir:

"Şu anda benim yani geldiğim kafa olarak, şu anda olsa ben seçmeli derse girer miyim, girmem. Destek verir miyim, destek vermem. Ne yazık ki, maalesef, buna karşı olan kitle, evet, buna karşı olan kitle haklıydı."

Öğretmene göre bu süreç "Kürt öğretmenin, Kürt velisinin, Kürt öğrencinin deşifre edilme haline dönüştü". Sürece dahil olan kişilerin fişlendiğini belirten öğretmen "Ciddi anlamda anayasal hukuki bir güvence olmadığı sürece" bu derslere bir daha dahil olmayacağını belirtiyor: "Ben Milli Eğitime döndüğüm zaman, evet dışarıdaki hayatımda benim anadildeki okumalarım, bilimsel çalışmalarım devam edecek ama sistemin içindeki bir çalışmaya asla dahil olmam."

Yeni Akit, 06.11.2013

Diyarbakır'da rağbet dinî bilgilere

DIYARBAKIR

Diyarbakır'da 2013-2014 eğitim öğretim yılında 5. ve 6. sınıflarda okuyan yaklaşık 75 bin öğrenciden 28 bin 760'ı "Matematik Uygulamaları", 26 bin 315'i "Peygamber Efendimiz'in Hayatı", 24 bin 655'i "Kur'an-ı Kerim", 17 bin 623'ü "Yabancı Dil", 13 bin 23'ü ise Kürtçe'nin de yer aldığı "Yaşayan Diller ve Lehçeler" dersini tercih etti.

Diyarbakır'da öğrenciler zorunlu eğitimi 12 yıla çıkarılan kanun kapsamında yeniden düzenlenen ve pek çok yeniliği içeren 4+4+4 eğitim sisteminde geçen yıl sayısı arttırılan seçmeli ders konusunda bu yıl da tercihini yaptı.

Talim Terbiye Kurulu'nca belirlenen müfredat doğrultusunda 5. ve 6. sınıfta okuyan öğrenciler eğitim öğretim yılı boyunca haftada 2 saat tercih

etkilen derste eğitim görme imkanı buluyor.

Öğrencilerin seçmeli ders tercihlerini değerlendiren İl Millî Eğitim Müdürü Mehmet Hadi Açıbaşı, öğrencilerin geçen yıl olduğu gibi bu eğitim öğretim yılında da kendi iradeleri ile seçmeli ders konusunda tercihini yaptığını söyledi.

Açıbaşı, sisteme kayıtlı geçen 5. ve 6. sınıflarda okuyan 75 bin öğrencinin yüzde 20'ye yakını "Yaşayan Dil ve Lehçeler" dersini tercih ettiğini belirterek, öğrencilerin en çok tercih de buldukları 5 derse ilişkin ise şu bilgileri verdi: "Öğrencilerimizin 28 bin 760'ı 'Matematik Uygulamaları', 26 bin 315'i 'Peygamber Efendimizin Hayatı', 24 bin 655'i 'Kur'an-ı Kerim', 17 bin 623'ü 'Yabancı Dil', 13 bin 23 öğrenci ise Kürtçe'nin de yer aldığı 'Yaşayan Diller ve Lehçeler'i tercih etti."

Diyarbakır'da bu yıl 5. ve 6. sınıfta okuyan 75 bin öğrenciden 28 bin 760'ı "Matematik Uygulamaları", 26 bin 315'i "Peygamber Efendimiz'in Hayatı", 24 bin 655'i "Kur'an-ı Kerim", 13 bin 23'ü ise Kürtçe'nin de yer aldığı "Yaşayan Diller ve Lehçeler'i tercih etti.

ii. Zazaca

Zazaca öğretmeni Bingöl'ün Genç ilçesinde aslen Türkçe öğretmenliği yapmaktayken, 2018-19 eğitim öğretim yılında açılan YDL Zazaca derslerine de girmiştir. Bingöl Üniversitesi'nde Zazaca üzerine yüksek lisans yapmaktadır.

Politik yaklaşımların dersin seçilip okullarda okutulmasında çok belirleyici olduğunu belirten öğretmen, sahada en çok karşılaştığı tepkinin, "Bir insanın ana dili seçmeli ders olur mu?" şeklindeki itirazlar olduğunu, buna bağlı olarak Kürt Politik hareketinin ve Eğitim Sen gibi söz birliği içerisindeki kurumların derslere yönelik alenen olumsuz bir tutum takındıklarını belirtiyor. Özellikle bir dönem öğretmenlik yaptığı Hakkari'deki izlenimlerini şöyle aktarmaktadır:

"Hakkari'de şunu net bir şekilde söyleyebilirim, Eğitim Sen'in bu işte, yani daha önde olması gerekirken arka planda kalması, hatta karşı çıkması. Benim de akıl sır erdiremediğim bir şey. Oysaki Hakkari'den arkadaşlar, Mardin Artuklu Üniversitesinde Kürtçe okuyorlardı. Yani hiçbir şey istemeseniz bile kendi üç dört çocuğunuzun ekmeği için dahi, ekmeği için, madem ekmeğe çok önemli diyoruz, bizim için kutsal. Ekmeği için dahi insan bunu istemez mi? Ya da yüz öğrenci arasından iki öğrencinin kendi anadil bilincine ulaşabilmesi için tarihi olur, sosyolojik olur, psikolojik.

Fark etmiyor. Kendini geliştirmesi, insanlarına hizmet etmesi için çaba insan göstermez mi? Ben buna üzuldüm. Yani orada çok farklı bir sosyolojik yapı vardı. Arkadaşlarımın tümü devrimci ama bir gün onların Kürtçe bir kitap okuduğuna, Kürtçe bir gazete okuduğuna, Kürtçe bir şiir okuduğuna..."

YDL dersine daha olumlu yaklaşılana Bingöl'de ise "iyi niyetli ya da art niyetli" olarak "din konusu ile dil konusunun" karşı karşıya getirilmek istendiğini belirten Öğretmen, Bingöl'deki bazı camilerde seçmeli ders olarak Peygamber Efendimizin Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Siyer derslerinin seçilmesine dair cumalarda vaazlar verilmiş olduğunu, bu tavrın doğru olmadığını altını çizerek belirtiyor.

YDL dersinin seçiminde velilerin ne derece etkili olduğunu sorduğumuz Öğretmen özellikle köyden gelen öğrencilerin velilerinin ders seçimlerinde bütün inisiyatifi okul yönetimine bıraktığını, bu sürece neredeyse hiç dahil olmadıklarını belirtmiştir.

Öğrencilerin hepsinin Zazacayı aktif olarak gündelik hayatta kullanmakla birlikte, yüksek köylerden gelenlerin dile daha hakim olduklarını ekliyor. Kendi sınıfında olmasa da başka bir okulda Polis çocuklarının Zazaca dersini seçtiklerini aktarmıştır.

Derse girdiği okulda kendisinden önce Zazaca dersi verilmemiş olan öğretmen MEB'in Bingöl Üniversitesine hazırlamış olduğu kitabı kullanmakla birlikte, kitapları yetersiz bulmuştur.

Gerek öğretmen çevresi, gerek okul idaresi Zazaca dersini iyi karşılamış ve

bir sorun yaşamamıştır.

Öğretmen Liselere giriş sınavlarında YDL dersinden de soru sorulması gerektiğini düşünmektedir. Konu hakkında bir öğrencisi ile gerçekleştirdiği diyalogu şöyle aktarmıştır:

“Bir defasında öğrenciler denemeye girmişler, öğrencilerden birisi yanıma geldi, ‘hocam dedi’, ‘denemeye girdik, Zazaca yoktu. Bunun sebebi ne olabilir?’ ... Çocuk görmüş olduğu bütün dersleri aslında görüp başka yerlerde de görmek istiyor.”

Öğretmen YDL dersinin son birkaç yıldır kötüye gittiğini bunun da sorumlusunun MEB olduğunu düşünüyor. Geçtiğimiz yıl Zazaca öğretmeni olarak sadece bir kişinin atandığını hatırlatan ve MEB’in bu hak verilmemiş gibi davrandığını ileri süren öğretmen “Hak verilmiş, galiba artık nasıl geri almak isteyeceklerini bilmiyorlar.” şeklinde yorumluyor süreci.

Derslerin Çözüm Süreci ile gündeme geldiğini ve bu sürecinin bitirilmesinden sonra, AK Parti’nin MHP’lileşmesiyle birlikte YDL derslerinin gerilediğini düşünüyor. Öğretmen hükümetin bu hakkı geri alabileceğinden endişe ediyor:

“Yani bize verilmiş olan bu seçmeli dersler olsun, üniversitedeki yüksek lisans ya da bölümler, azaltılabilir, küçültülebilir. Ya da numunelik olarak kalabilir. Şu anda gerçi biraz o mantık var ama bilmiyorum. İnşallah olmaz. Temennimiz bu ama gidişatımız olumsuz.”

Son olarak Öğretmen sözlerini şöyle bitiriyor:

“Bir de gayet masum bir hak. Bunu da yapacaksınız vallahi yapın, ne diyelim. Verdiniz, alırsınız!”

Bingöl'de Zazaca seçmeli derse ilgi

BİNGÖL - Milli Eğitim Bakanlığınca “Yaşayan Dil” adıyla seçmeli ders olarak okutulan Zazaca’ya en yoğun ilgi Bingöl’de gösteriliyor. Serkan Akıyaz Okulu ve Solhan Yatırı Bölge Okulunda haftada 6 saat Zazaca dersi veriliyor. Öğrenciler, konuşmaları bildikleri dilde okunsa ve yazmayı öğrenmek için Zazaca dersine tercih ediyor.

VALİ TAŞYAPAN'DAN DESTEK
Serkan Akıyaz Okulunu ziyaret eden Bingöl Valisi İbrahim Taşyapan, Zazaca dersinin verildiği sınıfta konuştu. Vali Taşyapan, Bingöl Milli Eğitim Müdürü Yakup Sarı ile derse destek verdi.

Taşyapan, AA muhabirine yaptığı açıklamada, Bingöl’de vatandaşlarımızın konuştuğu yazıp okunmayan Zazaca dilini öğretilmesini istediklerini söyledi.

Konuştuğu 200’e yakın öğrencinin bu dil seçmeli ders olarak aldığı kaydeden Taşyapan, “Bu yıl Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığımız Zazaca dersi için üç öğretmen atadı. Bunlardan ikisi Bingöl’e atandı. Bingöl’de vatandaşlarımızın konuştuğu yazıp okunmayan bir dildir. Dolayısıyla 200’e yakın öğrencimiz bu dil seçmeli ders olarak alıyor. Serkan Akıyaz ve Solhan Yatırı Bölge Okulunda Zaza dil öğretmenleri atanmış ve bu dersler devam ediyor” dedi.

Yaklaşık 2 yıldır Bingöl’de görev yapan öğretmen Taşyapan, kendile yazılı sınavlarla karşılaşıp karşılanmadığını Zazaca belgelerinde sorular sorulup sorulmadığını aktardı.

Taşyapan, demokratikleşme konusunda atılan

adımlardan bir tanesinin de Zazacanın seçmeli ders olarak okutulması olduğunu vurgu yapıp, şöyle devam etti.

“Son yıllarda hükümetimizin de demokratikleşmeye çalıştığını ve bu yönde alınan kararlar nedeniyle devlet okullarında Türk dil ve lehçeleri seçmeli ders olarak okutulabiliyor. Özel okullarda açılabilir. Dolayısıyla uzun yıllardır talep edilen şeylerdir bunlar. Bunlarda gerçekleştirilmez, insanlarımız bu dili zaten bu bölgede konuşuyor. Çocuklarımız okula gelinceye kadar konuşukları ve öğrendikleri bir dil okuyor. Dolayısıyla bizim öğretmenlerimiz kabulleniyle öğretilmesi. İşlerini kaliteli bir şekilde yapmaları bizim için bir hedef. Devletimizde bu ihtiyaç görmek, öğretmenleri atamaya başladık. Biz de Bingöl’de memnuniyetle karşıladık. Dolayısıyla iş birliği, üniversite ile işbirliği ve demokratikleşme konusunda atıldığı adımlardan biri. Bende takdirle karşılıyorum.” Zazaca öğretmeni Nuretin Kaygısız da 200 öğrenciyi haftada 6 saat ders verdiğini belirttik. Öğrencilerin her geçen gün Zazaca’ya daha fazla ilgi gösterdiğini söyledi.

Kaygısız, “Derslerimizde Zazaca kelimeleri üzerinde ve gramerler üzerinde duruyoruz. Renkler olsun, alfabeye isimleri olsun, değişik kelimeler öğreniyoruz. Ayrıca derslerimizde Zazaca müzikler, filmler, tiyatro oyunları dinlemeye çalışıyoruz. Öğrenciler bu dersle ilgili sorularında eller kılınmaz kullanıyorlar. Zaman geçtikçe öğrenciler bu dile sahip olmaya başladılar. Bu şekilde şu an bu ders güzel bir şekilde işleniyor” diye konuştu.

Ankara 24 Saat, 31.12.2014

iii. Arnavutça

YDL Kürtçe dersi tecrübesinin neredeyse tam zıddı diyebileceğimiz başka bir tecrübe Arnavutça dersi için yaşanmıştır. Trakya Üniversitesi Arnavut Dili ve Edebiyatı bölümünden hocaların hazırladığı müfredatın 2017'de kabul edilmesi ile birlikte bu dersin öğretimine başlanmıştır.

Ankara Sönsöz, 24.10.2016

Okullara Arnavutça ve Boşnakça seçmeli dersler geliyor

EDİRNE, (DHA)- Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürü Dr. Cem Gençoğlu, gelecek yıl 5'inci sınıflardan itibaren Arnavutça ve Boşnakçanın seçmeli ders olarak müfredata alınacağını ve ders materyallerinin Trakya Üniversitesi tarafından hazırlanacağını söyledi.

Öğrencilerin farklı kültürleri tanımalarını sağlamak, Türkiye'de yaşayan diller ve lehçeleri gelecek kuşaklara aktarabilmek amacıyla verilen 'Yaşayan Diller ve Lehçeler' dersi kapsamında Arnavutça ve Boşnakça okutulması için Millî Eğitim Bakanlığı ile Trakya Üniversitesi arasında işbirliği yapıldı. Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürü Dr. Cem Gençoğlu ile Trakya Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Erhan Tabakoğlu arasında Arnavutça ve Boşnakça derslerine yönelik müfredatın hazırlanması için protokol imzalandı. Buna göre, Trakya Üniversitesi'nin Edebiyat Fakültesi Balkan Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Boşnak Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı ve Arnavut Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı öğretim görevlilerince Boşnakça ve Arnavutça öğretim programları hazırlanacak. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanmasından dersler 2017-2018 eğitim-öğretim yılından itibaren ortaokullarda seçmeli olarak okutulacak.

Bununla birlikte bu dersler Türkiye'nin Balkanlar'daki misyonunu güçlendirmek için bir araç olarak kullanılmıştır. Öyle ki İzmir'in Kemalpaşa ilçesinde verilmeye başlanacağını yerel gazetelere Arnavutça dersi hakkında Balkan Stratejik Araştırmalar Merkezi başkanı yazılı açıklamayla bildiriyor ve ilk ders için yapılacak törene Millî Eğitim Bakanı İsmet Yılmaz, bakan yardımcısı ve Arnavutluk Eğitim, Spor ve Gençlik Bakanı Lindita Nikolla katılmıştır.

Türkiye'nin de Arnavutluk'tan sonra en fazla Arnavut'un yaşadığı yer olduğunu ifade eden

Bakan Yılmaz, şöyle konuştu: "Bir ülkenin geçmişiyle geleceği arasındaki köprü eğitimle kurulur. Kültürümüzü, dilimizi, tarihimizi en iyi şekilde gelecek nesillere eğitimle aktarabiliriz. Yaşayan diller ve lehçeler dersini 2012-2013 eğitim öğretim yılından itibaren ortaokullarımızda seçmeli dersler arasında okutmaya başladık. Halihazırda Zazaca, Kurmanca, Adigece, Abazaca, Gürcüce, Lazca'nın yanı sıra Boşnakça ve Arnavutça da okutulan diller arasında yerinin aldı. Öğrencilerin farklı kültürleri tanımalarını istiyoruz. Kültürü tanımanın ilk aşamasında o dile aşina olmaktan geçiyor. Bu aşinalığı sağlamak için güzel bir uygulamaya bugün hep birlikte şahitlik ediyoruz."

Bu törenden günümüze söz konusu okulda Boşnakça ve Arnavutça dersleri her yıl okul yönetimi tarafından öğrencilere seçtirilmektedir. Dersin öğretmeninin aktardığına göre, kendisi 2018 Eylülünde ücretli öğretmen olarak köyünde bulunan okulda Boşnakça ve Arnavutça derslerini vermek üzere işe başlamıştır. Aslen aileden Boşnakça bilen Öğretmen basın-yayın bölümünden mezun olmuştur.

Söz konusu okulda ilk Arnavutça dersi 18 Nisan'da başlamıştır. Öğretmenin aktardığına göre bu dönemde derslere Matematik öğretmeni girmiş, ancak başka okula tayini çıkan bu öğretmen yerine görüştüğümüz öğretmen atanmıştır.

Arnavutça öğretmeninden edindiğimiz bilgiye göre okulun bulunduğu köy bir Boşnak köyüdür. Köyde Arnavutça bilen bir kişi olmadığı gibi, öğretmen de Arnavutça bilmemektedir.

Bununla birlikte, belli ki MEB'in tali-

matıyla okul yönetimi her yıl öğrencilere Boşnakça'nın yanı sıra Arnavutçayı da YDL kapsamında seçtirmekte, yetersiz de olsa bir öğretmen görevlendirmekte ve derslerin sürmesini sağlamaktadır. Öğretmen 2019-20 eğitim yılında okuldaki 160 öğrencinin 7. Sınıfa giden 40 kadarının Arnavutça dersi aldığını, diğerlerininse Boşnakça dersi aldıklarını aktarmıştır.

Bununla birlikte öğrenciler biraz da zoraki olarak aldıkları Arnavutça yerine kendi bölgelerinde, ailelerinde konuşulan Boşnakça'yı tercih etmek istiyorlar. Öğretmenin aktardığına göre bu durum, her öğrenciye 7. Sınıfta Arnavutça seçtirerek eğitim-öğretim yılında en azından bu sınıflarda dersi devam ettirmek şeklinde aşılımaya çalışılmış:

"Yani şöyle, buradaki herkes neredeyse Boşnakçayı istiyor, anlamışsınızdır zaten. Arnavutçada da hani yediye geçen mesela Arnavutçayı görüyor, sekize geçiyor sonra. Bu şekil olacaktı yani, bir sene görüyorlar Arnavutçayı da. O yüzden bu zamana kadar bir şikayet almadık. İstemiyoruz falan diye müdüre şikayet, şikayete gelen bir veli olmadı."

Ders öğretmeni dersin seçilmesi, açılması gibi konuların okul yönetimi tarafından takip edildiğini, dersin gelecek yıl seçilmeyeceği kaygısı taşımadığını ifade etmiş, olumsuz bir tepki ile karşılaşmadığı gibi Balkan ülkelerine geziler düzenleme, oralardan misafir ağırlama gibi etkinlikler de düzenlemeye çalışmışlar, ancak pandemi sebebiyle bu planlarını gerçekleştirememişler.

Öğrencilerinizden "Biz niye Arnavutçayı öğreniyoruz?" diye bir soru gelip gel-

mediğini sorduğumuzda Öğretmen'in verdiği cevap ders seçimlerinde öğrenci iradesinin ne kadar kale alındığını işaret etmektedir:

"Evet yani. Böyle sorular soran oluyordu. Ama sonuçta bakanlıktan yazı geldiği için diyordum ben de. Onlar da bir şey demiyordu, sonuçta hani bunu soran çocuklar da zaten çok istekli olmayan çocuklar soruyordu, öyle söyleyeyim. Hevesli olmayan. Hani okuma niyeti olmayan çocuklardan geliyordu böyle sorular. Bu şekilde."

İZMİR'DE ARNAVUTÇA dersleri başlıyor

Balkan Stratejik Araştırmalar Merkezi (BASAM) Başkanı Rifat Sait, İzmir'de ilk Arnavutça seçmeli dersinin yarın Kemalpaşa İlçesi'nde verileceğini bildirdi. BASAM Başkanı Sait, yaptığı yazılı açıklamada, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, ortaokullarda "Yaşayan Diller ve Lehçeler" dersi kapsamında seçmeli ders olarak müfredata alınan Arnavutça'da ilk dersin pilot bölge olarak belirlenen İzmir'de verileceğini ifade etti.

İlk ders için yarın tören düzenleneceğini aktaran Sait, şunları kaydetti: "Yarın saat 11.00'de Kemalpaşa İlçesi Halilbeyli Mahallesi'ndeki Alija İzzetbegović Ortaokulunda verilecek ilk dersin önemli konukları olacak. İlk derse Milli Eğitim Bakanımız Sayın İsmet Yılmaz, Bakan Yardımcımız Orhan Erdem ve Arnavutluk Milli Eğitim Bakanı Lindita Nikolla hanımefendi de katılacaklar." Sait, İzmir'de çok sayıda Arnavut göçmeninin yaşadığına işaret ederek, İzmir'in bir fahri Balkan kenti olduğunu vurguladı.

■ AA/İZMİR

iv. Boşnakça

İstanbul Pendik'te Boşnakça derslerine giren ve aynı zamanda Boşnaklar üzerine online bir haber platformun da sahibi olan öğretmene Boşnakça öğretmenliği teklifi Pendik Milli Eğitim Müdürü tarafından gelmiştir. Aslen bir vakfa ait lisede ve yurttan tarih dersi veren öğretmen, derse girme hikayesini şöyle aktarmıştır:

"Ben sadece ilçe milli eğitim müdürüne böyle bir fırsat verildiği halde neden Boşnakça öğretmeni atanmıyor, neden buradaki öğrencilerimize sahip çıkılmıyor sorusunu sormak için gittiğimde kendisiyle yaptığım görüşmede öğretmen olduğumdan bahsettim, madem sen öğretmensin seni Boşnakça öğretmeni olarak atayalım dediler ve ben ders öğretmeni olarak başladım."

Öğretmen Pendik'te Boşnakça dersinin açılmasının arkasında İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün talebi olduğunu, ve sürecin "XXX Ortaokulu Boşnak öğrencilerin çoğunlukta olduğu bir okul ve buradaki okul müdürüne de 'gelecek sene Boşnakça dersi olacak, sen bunlara ders seçtir' demişler." şeklinde gerçekleştiğini tahmin etmektedir.

Öğretmenlerden aldığımız bilgiye göre 2017-18'de dört yerde; Bayrampaşa, Zeytinburnu, Halilbeyli ve Pendik'te Boşnakça sınıfları açılmıştır.

Boşnakça öğretmeni öğrencilerin dersi nasıl seçtiği ya da bu sürece dair pek bir şey bilmediğini aktarıyor. 2017-2018

eğitim öğretim yılında 3 sınıfta, 69 öğrenciye Boşnakça dersi veren öğretmen 2018-19 için de başvurmasına rağmen o yıl başka derslere ağırlık verileceği gerekçesiyle sınıf açılmamış. Oysaki öğretmen, 2018'de de sınıf açılması için öğrenciler ve velilerle görüşmüş, iyi ilişkiler kurmuş, akşam gezileri yaparak velilerle tanışmış, onlardan da ders tercihi konusunda olumlu geri dönüşler almış, ancak öğretmenin iddiasına göre okul yönetimi inisiyatif kullanarak o yıl öğrencilere bu dersi seçtirmemiştir.

Öğretmen ders programının hazırlanarak derslerin açılmasının bir sebebi olarak, Trakya Üniversitesi'nde Boşnak Dili Edebiyatı bölümü başkanından edindiği bir bilgiyi aktarmıştır:

"Çünkü bana Boşnak Dili Edebiyatı Başkanı şunu demişti. Biz devletle şöyle bir anlaşma yaptık bu kitapları hazırlarken. Bize dediler ki, öğrencilerinizin hepsini öğretmen olarak atayacağız. Ve bunlar öğretmenlik yaparken formasyon vereceğiz ve formasyonu alıp bunların hepsi öğretmenlik yapacaklar. Fakat böyle bir şey yapılmamış."

Devamında MEB'in Trakya Üniversitesi'ndeki ilgili kişilere ders kitaplarını hazırlatmak isteyince, Öğretmen'in aktardığına göre Üniversite her yıl mezun olan 20-25 kadar öğrencilerinin açılacak Boşnakça seçmeli dersi sınıfında istihdam edilmelerini istiyor. Ancak günümüze değin Boşnakça öğretmeni atanmamıştır.

Öğretmen Boşnakça YDL dersi konusundaki en büyük problemlerden biri olarak MEB'in öğretmen ataması olarak görüyor ve Boşnak bölge-

sindeki öğrencilerin bu haktan mahrum kaldıklarını iddia ediyor.

Öğrencilerin Boşnakça seviyeleri hakkındaki izlenimleri şöyle: "Annesi Bosna ya da Sancak kökenli olan çocuklar biraz daha, bir tık daha önde Boşnakça biliyorlardı. Geri kalanlar işte anne babalarından duydukları kulak dolgunluğuyla ama ve çok Boşnakçaları yoktu."

Öğretmen öğretim materyali olarak MEB'in kitapları geç geldiğinden, kendi hazırladığı materyalleri kullanmıştır.

Derse girdiği sürece olumlu tepkiler aldığını, bununla birlikte bazı velilerin "ben zaten evde öğretiyorum, gerek yok" diyerek çocuklarına dersi seçtirmediklerini, bazılarının ise "Boşnakça ne işine yarayacak" diyerek çocuklarını Boşnakça yerine İngilizce, matematik, fen gibi derslere yönlendirdiklerini aktarmıştır.

Öğretmen, aslen Trabzonlu olan okul müdürünün kendisini gayet olumlu karşıladığını, hatta Boşnakça öğretmeni bulduğu için sevindiğini aktarmıştır.

Herhangi bir sendikanın olaya hiçbir dahli olmadığını vurgulayan öğretmen, dersin sonlanmasında Boşnak STK'ların derse sahip çıkmamasına bağlıyor ve tekrar Boşnakça sınıfının açılmamasını kendisini pasifize etmeye yönelik bir adım olarak değerlendiriyor.

Öğretmen genel olarak YDL dersinin gündeme gelmesini "Muhtemelen siyasiler ya da parti içindeki insanlar, tabandan gelen sese kulak verdiler ve böyle bir çalışma başlattılar" şeklinde yorumluyor ve ikinci bir etmen olarak da Avrupa Birliği uyum süreci olduğunu düşünüyor.

Boşnakça dersinin toplum tarafından yeterli oranda bilinmediğini, çevresindeki pek çok Boşnak'ın Boşnakça derslerine girdiğini öğrendiğinde şaşkınlık duyduklarını belirtiyor.

Derslerin zamanla sönümlenmeye başlamasını ise "Bir hak olarak gördüler bu insanlar, bunu kullanmak istediler fakat daha sonra bu sıradanlaştı. Yani böyle bir benim kimliğim kabul edildi, benim varlığım kabul edildi düşüncesiyle yaklaştı insanlar. Fakat daha sonra bu heyecan gitti diye bakıyorum." şeklinde yorumluyor.

Boşnak toplumunda önemli bir yer işgal eden STK'ların sürece baştan beri kayıtsız kaldıklarını belirten öğretmen, derneklerin olumsuz yaklaşımlarına rağmen halk sahip çıktığını iddia etmektedir.

Öğretmen Boşnak derneklerinin Boşnakça TV ya da seçmeli ders gibi gelişmelere menfi yaklaştıklarını ve bunu "bölücülüğe alet olmak" olarak yorumladıklarını belirtmektedir. Bununla birlikte bunun yasal ve devlet tarafından gündeme getirilip uygulanmaya konmuş bir proje olduğunu vurgulayan öğretmen dernekleri ikna etmek için "Bu iş eğer müfredat oluşmuşsa, bu artık okullara kadar girmişse, kitapları hazırlanmışsa demek ki bu bir ayrımcılık değil, bu bir bölücülük değil. Bu bir ülkenin bölünmesi değil. Bu bir ihanet değil, hainlik değil. Maalesef hep o gözle bakıldı yani." şeklinde bir argüman kullanmaktadır.

Derneklerin önyargının ancak sürecin devlet eli ve teşvikiyle yürütülmesiyle kırılabileceğine işaret eden öğretmen şöyle devam ediyor:

"Oysaki biz hep biliyoruz ki TRT Kürt yayınları mesela yıllardan beri yapılıyor. Ne oldu, devletin kontrolünde. Aslında bir ülkede yaşayan azınlığın konuştuğu dile ilgili yayınlar eğer devlet kontrolü altında yapılırsa hatta devletin kendisi yaparsa daha mantıklı olur, daha birleştirici ve üniter bir devlet yapısına hizmet eder. Fakat

siz bunu ne zaman dışlırsanız bu sefer merdiven altı dediğimiz yayınlar ortaya çıkar ve devletin aleyhine olur."

Öğretmen, dersin apar topar kaldırılmasında derneklerin ilgisizliğinin de etmen olduğunu ifade ediyor: "Derneklerimizin buna bir tepkisi olmadı. Bir sahiplenmesi de olmadı ve ortada kaldı bu dersler maalesef."

ARNAVUTÇA VE BOŞNAKÇA DİL KURSU BAŞLADI

Milli Eğitim Bakanlığınca yaşayan diller ve lehçeler dersi kapsamında "Boşnakça" ve "Arnavutça" dersinin seçmeli ders olarak öğretim programına konulmasının ardından, Zafer- Atıcılar Ortaokulu'nda dersler başladı.

■ BİRİ KATANLI EĞİTİM

Kosova Üsküp Dersleri Başkan Recep Gündüz'ün girişimleri ve Ormanpınar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün gayretleriyle gerçekleştirilen Arnavutça dil kursu Zafer- Atıcılar Ortaokulu'nda 26 öğrencinin katılımıyla başladı. Başkentten gelip özel olarak programına katılan Kosova'nın Ankara Büyükelçisi Avni Sipahiu, çocukların ata dillerini öğrenecek olmasından, iki ülke arasında yürütülen ticari ve kültürel ilişkilere önemli katkı olacağına söyledi. İlçe Milli Eğitim Müdürü Gürkan Çökgezer'in de katıldığı Arnavutça ve Boşnakça dil kursu açılışında, Kosova'nın Bursa Fahri Konsolosu ve iş adama Fahrettin Gülener'in yanı sıra, Kosova Üsküp Dernek Başkanı Recep Gündüz, okul müdürü, ve öğretmenler de hazır bulundu. Kursta eğitimin göreceği öğrencilerle bir araya gelen Büyükelçi Sipahiu, sınavlı tabyaya "Türk ve Arnavut kardeşliğine selam olsun" diye yazdı.

'ESKİ VE BÜYÜK BİR AKRABAYIZ'

Kosova'nın Ankara Büyükelçisi Avni Sipahiu, kardeşleriyle bir arada olmanın dolayı kendisini şanslı hissettiğini belirterek, "Bugün ben çok mutluyum. Milli Eğitim yetkililerine teşekkür ediyorum. Çocuklarımız, öğretmenlerimiz de şükranlarını sunuyor. Kökleriyle iribat kurmak için bir adım atılıyor, ama dillerini öğrenmek ve iki ülke ilişkilerinde rol oynamaya hazırlanıyorlar. Bugün Bursa'da tarih yazılıyor. Bu fırsatın, Arnavutça ve Boşnakça dil kursunun ortaya çıkmasını sağlayan Milli Eğitim Bakanlığı ve AK Parti bakanlık kendi

Kosova'nın Ankara Büyükelçisi Avni Sipahiu'yu tebrik edenler yöresel kısıyalla karşıladı, çiçek takdim etti.

İki ders veren Büyükelçi Sipahiu, sınavlı tabyaya "Türk ve Arnavut kardeşliğine selam olsun" diye yazdı.

lerinden beklenen görev yapıyor. 3 yıldır Türkiye'de görev yapıyorum. İkinci defa böyle bir projenin hayata geçmesine katkıda bulunduğum için kendimi şanslı sayıyorum. Yabonunda bu okula geldiğinde çocuklarımızın ata dillerini öğrendiklerini işitmek istiyordum. Biz Türkiye ile eski ve büyük bir akrabayız, savaşta yannında olan akınlardır, savaşın ardından da bizinde omuz omuza emulan bire güç ve moral veriyor. Yeni bir devletin ama en büyük desteği Türkiye'den görüyoruz. Buradan yola çıkarak Bursa'yı da önemli ilişkilerimiz var. Fahri Konsolosumuz Fahrettin Gülener'in ticari ve sanayileşme alanındaki projeleri çok önemli. Kosova Üsküp Dernek Başkanı Recep Gündüz'ün iki ülke arasında yap-

'İKİ ÜLKE ARASINDA KÖPRÜ OLACAK'

Ormanpınar İlçe Milli Eğitim Müdürü Gürkan Çökgezer ise yaptığı konuşmada şunları söyledi: "Bursa Balkanlarım kalbi. Şehrimizde Kosova'dan, Arnavutluk'tan, Yunanistan'dan, Makedonya'dan ve Bosna Hersek'ten gelen çok sayıda yattığımız var. Her ekonomik aralarla hem de iletişim anlamında ilkenize çok ciddi katkı koyuyorlar. Bugün burada Balkanlardan gelen Arnavut kökenli vatandaşlarımız, çocukla-

rina kendi dillerini unuttuların anlamında Ormanpınar Halk Eğitim Müdürlüğü ile imtibatlı olarak Arnavutça dil kursu başlatıyoruz. Unutmuş bu çocuklarımız kendi dillerini unuttuların olacaklar. "Bir dil bir insan, iki dil iki insan" ilkesiyle gelecek nesillere bu dil aktarılıyor olur. Zaten aileleri arasında ama dilleri konuşuluyordu. Şimdi çocuklarımız bu dili öğrenerek iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesine katkı koyacaklar. Köprü varifesi geçecekler. Çocuklarımız bu kursa girenlerin ailelere teşekkür ediyoruz." Çökgezer, yakın zamanda yetkililere de bu okulda Arnavutça dil eğitimi vermesi başlanacağını söyledi.

Arnavutça ve Boşnakça dil kursunun ilk dersinde Kosova'nın Fahri Konsolosu ve Bursa'nın iş adama Fahrettin Gülener, Kosova Üsküp Dernek Başkanı Recep Gündüz, Büyükelçi Avni Sipahiu öğrencilerle bir araya geldi.

v. Lazca

Lazca öğretmeni 2013-16 yılları arasında Arhavi'de birkaç okulda Lazca derslerine girmiş. Aslen sınıf öğretmenidir.

Arhavi'de öğretmenlik yaptığı yıllarda ilk Lazca derslere giren öğretmenlerden ve ayrıca o yıllarda Lazca dersi seçen bir öğrencinin de velisi. Öğretmen Lazca derslerin gündeme geldiği yıl Arhavi'de sınıf öğretmeni idi. Kendisi kasaba merkezinde ilkokulda öğretmenken, şehrin biraz dışındaki bir mahalle okulunda derslere girmiştir.

Öğretmen öğrenciler ve velilerle görüşerek onları Lazca dersini seçmek konusunda ikna etmeye çalışmışlar. Diğer Lazca öğretmenleri ve yerel aktivistlerle çalışarak Arhavi ve Fındıklı'da sınıf açılmasını sağladılar.

İlk yıl az olan öğrenci sayısı ikinci yıl oldukça artmış. İlk yıl ve ikinci yılda yerel ve ulusal medya ilgi göstermiş derslere. Okul yönetimleri kolaylaştırıcı bir rol üstlenmişler. Ancak sonradan bu tavır değişmiş, özellikle bazı okul müdürleri bu derslere çok olumsuz yaklaşmışlar ve seçilmesine engel olmaya çalışmışlar.

Velilerin tepkisi çoğu zaman iyi olmuş. Özellikle bir okulda veliler kendileri organize olarak çocuklara YDL dersini seçtirmişler.

Kendisi üç yıl, 2016'ya kadar derslere girdikten sonra il dışına atanmış ve derslerden kopmuş. Ancak birkaç yıl içerisinde bu derslerin sönümlendiğini arkadaşlarından ve sosyal medyadan takip etmiş.

Öğretmen öğrencilerinin dil seviyelerinin düşük olduğunu, Lazcayı gündelik hayatta aktif olarak kullanan bir öğrencinin olmadığını belirtiyor. Bu haliyle YDL dersi ile bir dilin öğretilebileceğine ihtimal vermeyen öğretmen bunu kültürel ve dilsel bir kazanım olarak görüyor ve sürdürülmesinin önemini vurguluyor.

Öğretmen MEB kitaplarının kendi döneminde hazırlanmadığını, kendisinin internetten derlediği materyallerle dersleri işlediğini söylüyor. Bazı derneklerin çocuklara okuma kitapları dağıttığını bunun haricinde özellikle sendikalardan bir destek görmediğini ifade ediyor.

Öğretmen derslerin açılmasını çözüm süreci ve Avrupa birliği sürecine bağlıyor. Bitmesini ise politik gelişmelere ve derslerin açılmasında etkili olan Laz aydınlarındaki yorgunluk, motivasyon düşüklüğü ve çekişmelerin etken olduğunu düşünüyor.

Ankara Gündem, 09.10.2013

Lazca dersine ilgi beklenilenin altında

RİZE (İHA) - Milli Eğitim Bakanlığı tarafından seçmeli ders olarak kabul edilen Lazca'ya ilgi beklenilenin altında oldu.

Yoğun talepler üzerine Milli Eğitim Bakanlığı tarafından seçmeli dersler arasına alınan Lazca Rize'de beklenilenin altında ilgili gördü. Rize İl Milli Eğitim Müdürü Safet Yıldırım'dan konu ile ilgili alınan bilgiye göre, Rize'de sadece 82 öğrenci

seçmeli dersler arasından Lazca'yı tercih etti. Yıldırım açıklamasında, "Bu yıl için de Talim ve Terbiye Kurulu (TTK) Başkanlığınca alınan kararla, ortaokul ve imam hatip ortaokullarındaki yaşayan diller ve lehçeler dersinin kapsamına Lazca'nın da alındı. Bu dersin yeni eğitim-öğretim yılında 5. sınıftan başlamak üzere ortaokullarda okutulmaya başlandı.

vi. Gürcüce

Aslen sınıf öğretmeni olan YDL seçmeli dersi Gürcüce öğretmeni, Artvin'in Murgul ilçesinde 2014-2019 yılları arasında 4 yıl boyunca bu dersi vermiştir. Gürcüce dersinin ilk kez Sakarya'da 2013'te başladığını, orada bir eğitim-öğretim yılı boyunca süren derslerin devamının gelmediğini, başka da Gürcüce sınıfının açılmadığını aktarmıştır.

Dersin başlama sürecinde Sakarya'da açılan dersten edinilen tecrübelerden yararlandığını belirten öğretmen, velilerin çoğunu zaten tanıdığını, bir kısmıyla arkadaş olduğunu, "Sakarya'da bir okulda başlamış, biz de yapalım burada, sen öncülük et" şeklinde veliler tarafından teşvik edildiğini belirtmekte ve şöyle devam etmektedir:

"Sonra tabi biraz benim o sendikal faaliyetlerden ve ilçe yönetiminin bana, düşüncelerimize karşı olduğu bakışını bildiğim için yönetim hani okul idaresi ve üst idareyle çok iletişime girmeden resmi yollarla onları mecbur bırakacak şekilde bir çalışma başlattık. Ben on tane veli, yani on tane öğrenci belirledim. On öğrenci. Onların velileri zaten tanıdığım, işte buradaki arkadaşlarım, arkadaşlarımla akrabaları, böyle hani hiç istemedikleri bir ders bile olsa hayır diyemeyecek velilerdi. Onlarla, onların dilekçelerini doldurduk, çocukları da tabi, önce çocukları ikna ettik tabi. Ben hani sınıf öğretmeni olduğum için dediğim gibi

benim tanıdığım öğrencilerde, iletişimimiz iyiydi, çocuklar istedi, velilere de kabul ettirdik, dilekçeleri öyle verdik yani."

Öğretmen, Okul Müdürü ile aralarının pek iyi olmadığını, ancak okul yardımcılarının aracılığıyla sınıfın açılması için gerekli prosedürleri hallettiklerini bununla birlikte okul müdürünün bazı pürüzler çıkardığını aktarmıştır. Bunun haricinde ilçe MEB müdürlüğünün olumsuz bir tavır takınmadığını da eklemiştir.

Öğretmen asıl olarak Gürcistan'ın standart dili olan Gürcüceyi çocuklara öğretmeye çalıştığını, ancak yerel ifade ve kelimeleri de karşılaştırmalı olarak verdiğini belirtmiştir. Alfabe olarak Gürcü alfabesini kullanmıştır.

MEB'in Gürcüce kitabının 4. yılın sonunda eline geçtiğini ve bu kitabı hiç kullanmadıklarını, bundan önceyse kendi materyallerini geliştirdiğini aktaran öğretmen, Gürcistan'dan gelen ders kitapları olduğunu, ancak bunların seviye olarak çok yüksek olmasından ötürü, bunları da kullanmadığını belirtiyor. Öğretmen MEB'in kitabını yeterli buluyor ve eleştiriyor.

Öğretmen Gürcüceyi aktif olarak gündelik hayatta konuşan öğrencisinin olmadığını, büyük nine ve dedeleriyle yaşayan öğrencilerin durumunun biraz daha iyi olduğunu, ama Gürcüce bilgisinin genel olarak düşük olduğunu söylemiştir.

Velilerden en çok aldığı tepki "daha önemli dersler varken neden bu" şeklindeymiş. Velilerden ciddi bir olumsuz tepki almadığı gibi diğer öğretmenlerden de olumsuz bir tavır görmemiştir.

Borçka'da bir sınıf açma girişimi olmuş,

Borçka'da iki öğretmen öğrencilerle görüşüp onları ikna etmişler, ancak sonradan öğrenciler dilekçelerini geri çekmişler. Kendisinin Murgul'un politik olarak CHP ve MHP tabanının oluşturan sülalelerle çok iyi ilişkisi olması, Murgul'un küçük bir yer olması, yerel dinamikleri iyi yönetebilmesi dersi açmasında etken olmuş. Öğretmene göre Borçka'da bu sağlanamamış. Ayrıca Borçka'da politik bir grubun dersi seçen çocuklara baskı uyguladığına dair duyumları aldığını aktaran öğretmen, öğrendiğine göre, bunun üzerine dersi seçen bütün çocuklar aynı gün ders seçim dilekçelerini geri çekmişler. Borçka'da öncesinde bir Gürcüce kurs girişimi olduğunu, ona da milliyetçi çevrelerin şiddetle karşı çıktığını ve birtakım olaylar yaşandığını, nihayetinde de kursun kapandığını hatırlatmıştır. Öğretmen Borçka'da öğrencilerin dilekçelerini geri çekme olayının diğer bir etmeninin de oradaki öğretmenlerin öğrencilerle yeterli iletişim içine girememelerine bağlamıştır. Borçka'daki işleyişin biraz daha sorumlu olduğunu belirten öğretmen Borçka'daki bir okulda ders seçim sürecini şöyle anlatmıştır:

"Müdür mesela dersleri işaretliyor, öğrenci sayısı kadar fotokopi çekip eve yolluyor ve sadece bizden imzalamamızı istiyor diye, böyle durumlarla karşılaştık. Ben hatta bir örneğini alın, bizim sendika üzerinden hani yasal bir şey başlatalım şeyi oldu. Sonra şikayet gitti, müdür tavrını değiştirdi ama bir şekilde farklı yöntemlerle yine aynı uygulamalarda bulundu."

Öğretmen merkezin her ne kadar YDL derslerini müfredata koymakla birlikte,

bunda samimi olmadığını düşünüyor. Öğretmen, merkezden bu kararlar alınıp yürütmeye geçilmişse de tabanda özellikle de taşradaki tabanda bu fikre taraftar olmadıklarını ve merkeze karşı bir direnç geliştirerek sürecin işleyişini olumsuz yönde etkilediklerini düşünüyor. Öğretmen okul yönetimlerinin çoğu zaman olumsuz olan ikircikli tavırlarını açıklarken şu tespitte bulunmuştur:

"Ortaokul müdürü de Ak Partiyeye gönül vermiş bir arkadaştı ve köken olarak MHP'li olup ondan sonra işte biliyorsunuz iktidar partisinin içerisinde bulunmak tabi ki avantajlı oluyor onlar için. Böyle bir durumda yani tepedekiler ne derse desin onların belli düşünceleri var ve onun dışına çok çıkmıyorlardı. Yani o yüzden sahadaki insanların o tavırda olmadıklarını biliyordum yani, biliyorduk, gördük de hatta pratikte. Ki o söylediğiniz gibi Ak Partinin projesi dahi olsa bu biraz Avrupa Birliği baskısıyla veya bazı şeyleri alternatif olması için yapılmış bir mecburi bir uygulamaydı. Yani ne kadar gerçekten istekle savundukları veya seçilmesini istediklerini de tartışılır yani."

Gürcüce öğretmeni, ilk yıl bir sınıfla başlayan derslerin 2017-18'de 90 kadar öğrencinin seçtiğini ancak öğretmen bulamadıkları için 25 kişilik tek bir sınıf açabildiklerini aktarmakta, bu artışı yeni gelen okul müdürünün Gürcüce sınıfı açmak konusunda istekli olmasına bağlamaktadır.

Öğretmen 4 yıl boyunca sürdürdüğü Gürcüce seçmeli dersinin bitmesinin okul müdürünün bir ayak oyunuy-

la gerçekleştiğini iddia etmektedir. Aktardığına göre, yeni okul müdürü, geldiği ilk yıl çok olumlu bir tavır belirlemiş, ancak sonraki yıl tam tersi bir tavır takınarak, ğretmeni devre dışı bırakmak suretiyle öğrencilerin dersi seçmesine mani olmuştur. Öğretmen bu olayı şöyle aktarmıştır:

“Nasıl iptal ettirdi, şöyle, biz artık bir düzene bağlamıştık. Çocuklar da zaten tercih ediyordu. Sonra ben gidiyorum, derse başlıyorduk yani. Bu şekilde bir düzen başlamıştı. O yıl müdür ğretmen bulamayacağı için gibi sebeplerle ve benim son üç yıl biraz devamlı tayin isteme gibi bir durumum oluyordu. Hani Fatih Hoca da zaten gidecek artık düşüncesiyle de yani resmi belgedeki tercih sıralaması, şey tercih derslerini beşe düşürmüş, yani şu beş ders içerisinden tercih edeceksiniz diye. Zaten o beşin n biliyorsunuz, din temelli dersler. İki tanesi de Türkçe ve matematik. Diğer derslere ğretmenim yok savunmasıyla böyle bir şey yapmış. Çocuklar da artık bu dersin iptal olduğunu düşünmüş. Ben de hani artık işi çocuklara bırakmıştım zaten tercih ediyorlardı diye. Hiç bakmadım şeylere, listelere de. Yani haberimiz olmadı. Hatta en son gün işte bir velim aradı. Dedi ki böyle böyle bir durum varmış. Ben de sonra gittim çocuklara kızdım tabi niye böyle haber vermediniz diye. Çocuklar da hani ders artık bitti, yani uygulama bitti gibi düşünüp hani bir şey dememişler bana. Sonra müdürle uzun tartışmalar yaşadık. İşte mdrde siz tayin istemişsiniz, gideceksiniz

diye biz o dersi koymadık listeye gibi bir savunmada bulundu ama tabi gerçek olmadığını biliyoruz.”

Okul müdürünün bu tavır değişikliğini ğretmen ğrencilerinin ğretmen yokluğundan dolayı iki yıl boyunca din kültürü ve ahlak bilgisi grubu derslerinden hiçbirini almamış olmalarına bağlıyor:

“Benim ğrencilerim hiç din dersi almamışlardı o dönem. Hiç semediler, yani imam hatibe gidenler dışında, üç öğrencim dışında, hiçbiri seçmeli din dersi almadı, din ve o türev derslerinden birini. Ve o en son dediğim doksan civarı ğrenci Gürcüceyi seçti dediğim yılda da hiç din, diğer sınıflarda da din temelli ders açılmadı. Sanırım onun bir etkisi oldu, göze battı.”

Kendisi de Eğitim-Senli olan ğretmen, sendikaya pek ihtiyacım olmadı, diyor ve ekliyor “Sendikanın da çok bir ilgisi yoktu zaten.”

YDL derslerinin başlamasında Avrupa Birliği uyum süreçlerinin ve anadilde eğitim taleplerine bir alternatif oluşturmak düşüncesinin etken olduğunu belirten ğretmen, YDL sürecinin, anadilde eğitim-öğretimin zor, gereksiz ve uygulanamaz olduğunu ispatlamak için kullanıldığını düşünüyor ve “sonraki süreçte bu yasayı çıkaranların veya bu uygulamayı başlatanların uygulamaya sahip çıkmaması, önündeki engelleri kaldırmaktan ziyade engel koymaya başlaması bu düşünceyi pekiştirdi” şeklinde açıklıyor.

Bundan sonraki süreçte Gürcüce YDL dersinin devam etmesi konusunda karamsar olan ğretmen bunun sürdürülebilmesinin zor olduğunu

düşünüyor ve devam ediyor: “yine böyle iki üç sene sonra bir sınıf açılır, kapanır tarzında gidecek gibi geliyor”. Bu şekilde Gürcüce dersinin akıbetini şöyle tahmin ediyor: “Resmi olarak bitmese de reel olarak, şu an görünenden bahsediyorum, biter gibi”.

Öğretmen büyük şehirlerdeki derneklerin çalışmalarını yetersiz buluyor. Diğer bölgelerde sınıf açılma ihtimalini de pek görmüyorlar.

Öğretmen bu şartlar altında bir dilin, hem de bir anadilinin okulda öğretilmesinin pek mümkün olmadığını düşünüyor ve ekliyor: “öğretmek isteyen biri varsa, üç kelime de biliyorsa kendisi evde öğretilmesi, en azından bu bilincin evde aşılması daha iyi olur.”

Gürcüce okul sıralarında

UYGAR GÜLTEKİN
uygargultekin@agos.com.tr

MEB'in Gürcüce müfredatını kabul etmesiyle, resmi olarak Gürcüce okul sıralarında okutulacak. Gürcülerin, 2004'te yaptıkları resmi başvuru sonuçsuz kalmıştı.

Türkiye'de yaşayan Gürcüler için tarihi öneme sahip bir gelişme yaşandı. 'Yaşayan diller ve lehçeler' adı altında, okullarda seçmeli ders olarak okutulan diller arasına bu yıl Gürcüce de girdi. Milli Eğitim Bakanlığı'nın Gürcüce müfredatını kabul etmesiyle, Türkiye tarihinde ilk kez, resmi olarak Gürcüce okul sıralarında okutulacak. Türkiye'de Gürcülerin 'anadilde eğitim' mücadelesi, uzun yıllardan beri devam ediyor. 2004 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na anadilinde eğitim yapabilmek için yapılan başvuru sonuçsuz kalmıştı. Türkiye'de çeşitli anadillerinin okullarda seçmeli ders olarak okutulması kararından sonra, Gürcüler de umutlanmıştı.

Müfredat tamam

Gürcü Kültür Evi'nin 2012'de yaptığı başvurudan sonra, yaklaşık iki yıldır müfredat çalışmaları devam ediyordu. Gürcistan ve Türkiye'den akademisyen ve çevirmenlerin oluşturduğu bir çalışma grubu, müfredat çalışmalarını tamamlayarak Milli Eğitim Bakanlığı'na sundu. Bakanlığın da yaptığı çalışmalardan sonra, "Gürcüce Eğitim Müfredatı" kabul edildi.

Gürcüce için uzun yıllar-

dır mücadele eden Gürcü Kültür Evi Başkanı Erdal Küçük, Agos'a yaşanan süreci değerlendirdi.

Kitap yok ama...

Akademik olarak Gürcistan'dan büyük destek aldıklarını ve Milli Eğitim Bakanlığının müfredat çalışmalarına gerekli desteği sunduklarını belirten Küçük, "Bu sene ilk defa eğitime başlayacağız. Bu topraklarda hiç Gürcüce eğitim olmadı. Müfredatın kabul edilmesiyle birlikte, Gürcücenin bu topraklarda yaşayan dillerden biri olduğu kabul edilmiş oldu. Üniversitelerde 'Gürcü dili ve edebiyatı' adıyla bölümler vardı, ama ortaöğretimde Gürcüce olmadığı için bu bölümlere ilgi azdı. Kitaplarımız henüz yok, ama eğitime başlanabilecek. Dersin açılması için en az 10 öğrencinin seçmiş olması gerekiyor. Karadeniz ve Marmara bölgelerinde, özellikle büyükşehirlerde Gürcü nüfusunun olduğunu biliyoruz. Okullarda öğrencilerin Gürcüce dersini seçmesi için elimizden geleni yapıyoruz" dedi. Şimdiye kadar küçük dernekler ve kurslar şeklinde eğitim yapabildiklerini söyleyen Küçük, ilk kez devlet desteğiyle ders yapılacağına altını çizdi.

vii. Adigece

Görüştüğümüz Adigece öğretmeni Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesindeki bir ortaokulda 2013-14, 2014-15 ve 2017-18 eğitim öğretim yıllarında Adigece dersi vermiştir. Aslen matematik öğretmenidir. Dersi şu an Rusya'da kullanılan alfabe ile, yani Kiril temelli Adige alfabesiyle vermiştir.

Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesinde Uzunyayla adıyla bilinen bölgede 14 Adige köyü olduğunu hatırlatan öğretmen, çalıştığı okuldaki müdürle yapılan bir görüşmede seçmeli derslerin de gündeme geldiğini, müdürün ve öğretmenlerin; "dersi açsak kim okutabilir?" şeklinde konuşmaları üzerine dersi vermeyi üstlendiğini anlattı. Bu şekilde sürecin başladığını ve bu öğretmenlerin katkılarıyla derslerin öğrencilerin bilgilendirilerek dersin seçildiğini, bu süre zarfında öğretmenin de kendisini Kiril alfabesi konusunda geliştirdiğini ifade etmiştir. Öğretmen çocukların da en çok Kiril alfabesinden çekindiklerini belirtmiştir.

Öğretmen dersi açmalarının sebebini "akademik olarak dil öğretmek" değil, "daha çok çocuklara farkındalık, vesaire, okula bir renk getirmek" olarak açıklıyor ve devamında ekliyor: "haftada sadece iki saat verilen bir dersle bir dili tam anlamıyla öğrenmiyorlar tabiki. Ama şöyle bir şey kattığına inanıyorum ben. Çocuklarda bilinç, bilinç oldu çocuklarda. Bu konuda bir farkındalık yaratıldı."

Velilerden gelen tepkilerin başında "matematik dersi verin, İngilizce der-

si verin, sınavda çıkacak dersi verin, Çerkezce biz biliyoruz, herhangi bir işimize yaramıyor. Çocuklar bunu öğrense nasıl olacak, okulda zaman kaybı değil mi?" şeklindeki kaygıların bulunduğu belirten öğretmen, bazı öğrencilerin "biz de Adigece dersine girmek istiyoruz ama sınavlar var, babamlar kabul etmiyor" diyerek kendilerine geldiklerini, bazı Çerkes olmayan velilerinse kendilerini bularak "Biz onlarla (Çerkeslerle) beraber yaşıyoruz, dillerini de çocuklarımız öğrensin istiyoruz. Bizim çocuk da hevesleniyor, alır mısınız?" diye sorduklarını aktarıyor. Bunlardan başka olumsuz bir tepkiyle karşılaşmamış.

Bununla birlikte bazı okul yönetimlerinin "veli, öğrencisiyle beraber dilekçe vermeye gittiği zaman, yahu bunu boşa seçiyorsunuz, açılmayacak zaten çünkü yerimiz yok veya öğretmenimiz yok, imkanımız yok, ders programında sığdıracak yerimiz yok" şeklinde bahanelerle sürece müdahale etmeye çalıştıklarını duymuştur.

Bundan başka bazı velilerin tedirgin olduğunu, "Birkaç sene millet seçsin, başlarına bir şey gelmezse biz de seçeriz" şeklinde bir tavır takındıklarını da aktarmıştır.

Bir dönem fen bilgisi derslerine ve daha sonra da okul idaresine bakmak zorunda kaldığı için 2017 sonrasında derslere girmemiş, ancak başka öğretmenlerle dersler pandemi sürecine değin devam etmiş. 2019-20'de ve 2020-21'de ise sınıf açılmamıştır.

Kayseri merkezde, Pınarbaşı'nın başka bir köy okulunda ve Karakuyu ilçelerinde Adigece dersleri açılmıştır. Bunlar da pandemiye kadar devam etmiş,

zaman zaman ders öğretmenleri bir araya gelerek fikir alışverişinde bulunmuşlar, bir de Whatsapp grubu kurarak iletişimlerini devam ettirmişlerdir.

Kayseri Kafkas Derneği başta olmak üzere Çerkes dernekleri öğretim materyali sağlama konusunda oldukça yardımcı olmuştur. Kayseri Kafkas Derneği MEB'in PDF olarak yayınladığı ders kitaplarını kitaplaştırarak öğrencilere dağıtmıştır. Sendikaların sürece hiçbir şekilde dahil olmadıkları anlaşılmaktadır.

Öğretmen YDL derslerinin MEB tarafından hayata geçirilmesinde dil aktivistlerinin çalışmaları başta olmak üzere, demokratikleşme sürecinin de etkili olduğunu düşünmektedir.

viii. Abazaca

Her ne kadar Abazaca öğretim programı 2012'de kabul edilmiş, ders kitapları da hazırlanmış olsa da ne yazık ki günümüze değin Abazaca dersi sadece 2012 yılında bir dönem açılabilmiştir. Bu derse giren Abazaca öğretmenin Akçakoca'da yaşaması ve yaşından dolayı zoom gibi dijital iletişim araçlarını kullanamamasından ötürü, kendisiyle görüşme gerçekleştiremedik.

Okul'da Abazaca dönemi

"Yaşayan Diller ve Lehçeler" adı altında Milli Eğitim Müfredatında seçmeli ders olarak yer alan Abazaca için dün Hendek Beylice (Nüren / Apsara) Ortaokulu'nda ilk ders başladı. Bu dersle beraber Türkiye'de ilk defa bir okulda seçmeli Abazaca dersleri başlamış oldu.

15 öğrenci

Abazaca "Yaşayan Diller ve Lehçeler" adı altında üç yıldır Milli Eğitim müfredatında yer alıyordu. Ancak yeterli öğrenci sayısına ulaşamadığı için dersler verilmemişti. Türkiye'de ilk kez Hendek'te yeterli öğrenci sayısı yakalanarak Abazaca dersleri uygulamaya geçti. Hendek Beylice Ortaokulu'nda bu-

gün başlayan Abazaca dersleri için 8 erkek ve 7 kız olmak üzere 15 öğrenci sınıfta hazır bulundu.

Öğretmenler

Türkiye'de sadece Hendek'te uygulamaya geçen Abazaca dersi Abazaca sınıftaki törende konuşmalarla başladı. Hendek Kafkas Kültür Derneği Başkan Yardımcısı Kamil Şirinel (Atrışba),

Abazaca dil öğretmeni İrfan Okuyucu (Ahoçba), Okul Müdürü İbrahim Akın ve Hendekli Abazaca öğretmeni Faruk Ajiba birer konuşma yaptılar.

Kullanmaya

Öğrenciler, velilere ve destek için gelen topluluğa hitap eden Kamil Şirinel, "Türkiye'de ilk Abazaca seçmeli ders sınıfını açmanın haklı gururunu yaşıyoruz. Bugün inşallah bizim için bir mînat olur. Umamız ana-dilde eğitim hakkını kazanıp da kullanamayan diğer toplumlar için de bir örnek olur. Biz istiyoruz ki ana-dilimizi çocuklarımıza öğretilim ve yaşatalım. Sakarya Kafkas Derneği Yönetim kurulu üyelerine, Okul müdürümüze, üyelerimize, velilerimize tekrar çok teşekkür ediyorum" dedi.

Hediyeler

Konuşmaların ardından Abazaca'yı seçmeli ders olarak seçen öğrencilere çeşitli hediyeler sunuldu. Hendek Kafkas Kültür Derneği yönetimi, Sakarya Kafkas Kültür Derneği yönetimi ile Hendek'te yaşayan Abazalar ve basının yer aldığı açılış hediyelerin dağıtılmasının ardından sona erdi.

Tunceli'de Kurmanci ve Zazaca'yı sadece 89 öğrenci seçti

Milli Eğitim Bakanlığının, sıır gibi sakladığı 4+4+4 eğitim sistemiyle bu yıl ortaokul 5. sınıflarda verilmeye başlanan "Seçmeli Kürtçe" dersinin il il seçilme rakamlarına ulaşıldı. 81 il içinde sadece 28 ilde Kürtçe dersini 18 bin 847 öğrenci seçti. Dersin ağırlıklı olarak seçildiği yerler, Doğu ve Güneydoğu bölgesindeki iller oldu.

Seçilen Lehçeler

Başbakan Tayyip Erdoğan'ın, "Kürt Açılımı"na ilişkin yapılanları anlatırken birinci sırada yer verdiği okullarda Kürtçe seçmeli dersin illere göre dağılımında dikkat çekici ayrıntılar yer alıyor. 5. sınıfta okutulan "Seçmeli

Yaşayan Diller ve Lehçeler" dersini toplam 28 bin 587 öğrenci seçti. Bu diller arasında Abazaca, Adıgece, Kurmanci ve Zazaki yer alıyor. Ancak Abazaca ve Adıgece'yi Çerkezlerin yoğun olarak yaşadığı Düzce, Tokat, Kütahya gibi illerde sadece 26 öğrenci seçti. Büyük bir çoğunluk Kürtçe, Zazaki ve Kurmanci'yi tercih etti. 9 bin 714 öğrenci de "Seçmeli Yaşayan Diller ve Lehçeler" dersini seçti, ancak lehçe tanımlı yapmadı. Bu da ilinde hangi lehçeden sınıf açılırsa o yönde karar verecek olan kararsız öğrencilerin olduğunu gösteriyor.

Diyarbakır Birinci Sırada

Kürtçe'yi seçen öğrenci yoğunluğuna bakıldığında da birinci sırada Kürt halkının yoğun olarak yaşadığı ve Kürt siyasetinin de önemli bir yeri bulunan Diyarbakır yer alıyor. Diyarbakır'da mevcut durumda 5. sınıfta okuyan 35 bin 855 öğrenciden 4 bin 469'u Kürtçe'yi seçmeli ders olarak seçti. Bu öğrencilerin 4 bin 298'i lehçe olarak Kurmanci, 171'i de Zazaki'yi tercih etti. Diyarbakır'ı Mardin, Batman, Şırnak, Hakkari, Van, Ağrı, Şanlıurfa, Iğdır ve Gaziantep takip etti. İstanbul'da 272, İzmir'de 6 öğrenci seçerken, başkent Ankara'da bir öğrenci bile Kürtçe'yi seçmeli ders olarak almak istemedi.

İşte Seçen 28 İl

Türkiye genelinde 81 ilden sadece 28 ilde Kürtçe'yi seçmeli ders olarak tercih eden 18 bin 847 öğrenci oldu. Adana'da 89, Adıyaman'da 40, Ağrı'da bin 115, Ardahan'da 3, Batman'da 2 bin 409, Bingöl'de 135, Bitlis'te 145, Bursa'da 1, Denizli'de 2, Diyarbakır'da 4 bin 469, Elazığ'da 14, Gaziantep'de 317, Hakkari'de bin 574, Hatay'da 1, Iğdır'da 319, İstanbul'da 272, İzmir'de 6, Kars'da 14, Malatya'da 2, Manisa'da 3, Mardin'de 2 bin 666, Mersin'de 305, Muş'da 150, Siirt'de 252, Şanlıurfa'da bin 28, Şırnak'da 2 bin 62, **Tunceli'de 89** ve Van'da bin 365 öğrenci Kürtçe'nin Kurmanci ile Zazaki'yi birini tercih etti.

Sınıf açılması için en az 10 öğrenci

MEB'in yayınladığı seçmeli ders genelgesine göre, seçmeli bir dersin okullarda okutulabilmesi ve seçilen ders için sınıf açılabilmesi için en az 10 öğrencinin aynı dersi seçmesi gerekiyor. 10 öğrenci rakamına ulaşılmazsa seçilen ders verilemiyor. MEB'in "Kürtçe seçmeli ders haritası"na bakıldığında da 28 ilde ders seçilmiş görünse de bazı illerde 10 rakamına ulaşamadığı için Kürtçe seçmeli ders olarak okullarda yerini alamıyor.

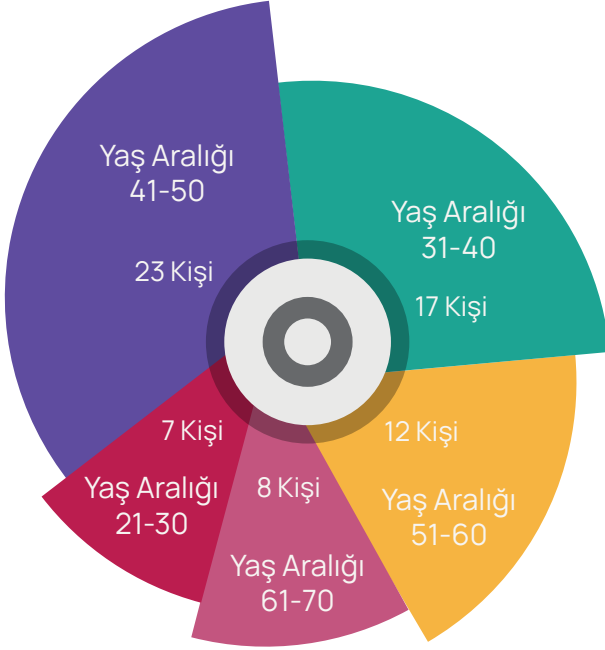
**B. YAŞAYAN DİLLER VE LEHÇELER SEÇMELİ DERSİ
ve AKTİVİSTLER**

B. YAŞAYAN DİLLER VE LEHÇELER SEÇMELİ DERSİ ve AKTİVİSTLER

1. İSTATİSTİKİ VERİLER

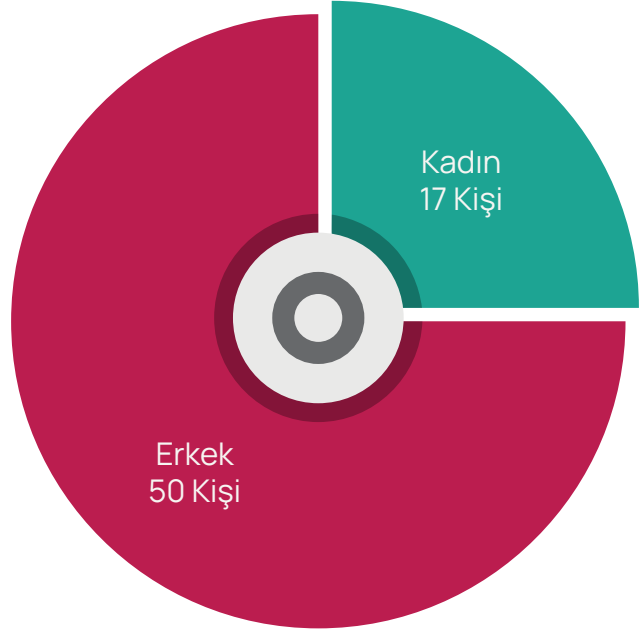
Anket çalışmasına farklı meslek ve alanlardan (Arkeolog, Avukat, Çevirmen, Çiftçi, Doktor, Emekli, İşçi, İşsiz, Gazeteci, Mimar, Mühendis, Öğretmen, SMMM, STK çalışanı, Yayıncı, Yazar, vs.) toplamda 67 aktivist katılmıştır.

Çalışmaya katılan aktivistlerin yaş, cinsiyet ve eğitim durumlarına dair tablolar şöyledir:

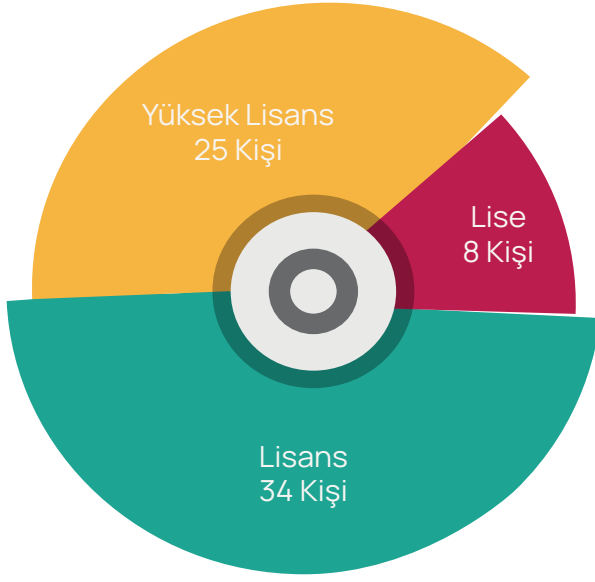
- Toplam 67 Kişi

Şekil 2: Katılımcıların yaşı

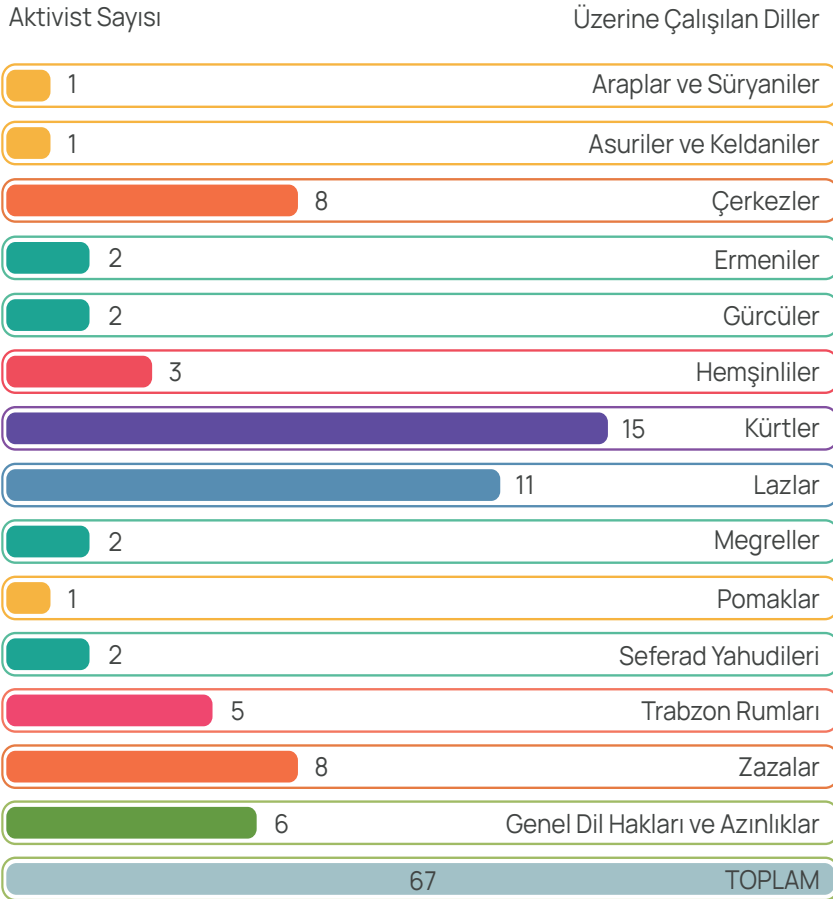
- Toplam 67 Kişi

Şekil 3: Katılımcıların cinsiyeti

Şekil 4: Katılımcıların eğitim durumu

• Toplam 67 Kişi

Anket yapılan toplam 67 aktivistin üzerine çalıştığı dilsel/kültürel grupların dağılımı aşağıdaki gibidir.

Şekil 5: Katılımcıların çalıştıkları dilsel topluluk

2. ANALİZ

i. Aktivistlerin YDL hakkındaki farkındalıkları ve bu konudaki çalışmaları

Çalışmaya katılan aktivistlerin %31,3'ünün çevresinde YDL seçmeli dersi kapsamındaki herhangi bir dilin dersini alan varken, %47,8'inin çevresinde ise söz konusu dersi seçen fakat farklı nedenlerle alamayan öğrenci bulunmaktadır. Geriye kalan aktivistlerin (%38,8) ise etrafında söz konusu dersi seçen yave/ya alan hiç kimse yoktur.

43,3 % Evet

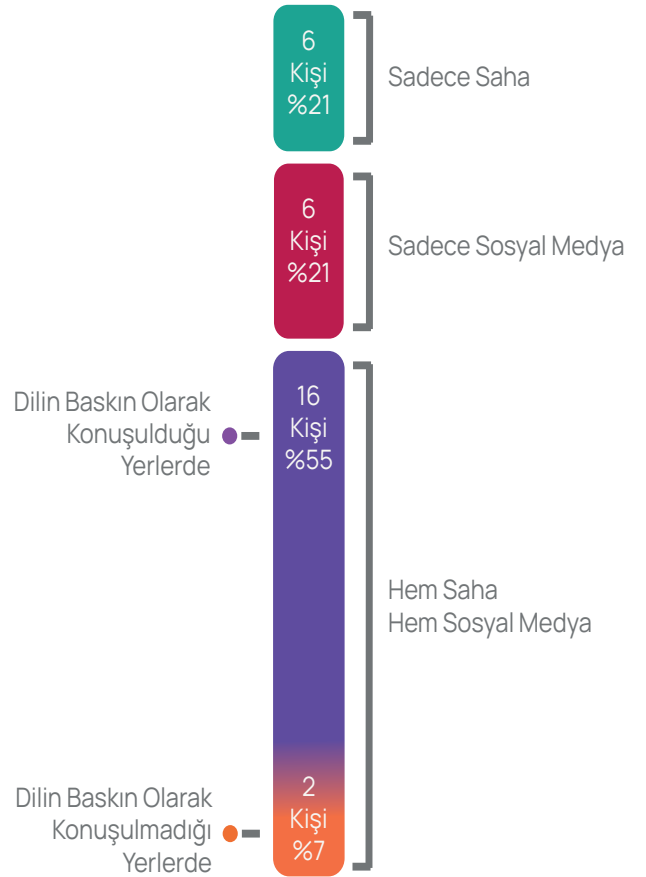
56,7 % Hayır

Anket çalışmasına katılan aktivistlerin yarısından çoğu (%56,7, 38 kişi) YDL seçmeli dersi ile ilgili herhangi bir kampanya yürütmemiş ya da herhangi bir kampanyada yer almamış; %43,3'ü yani 29 kişi ise en az bir kampanyada yer almış ya da bir kampanya yürütmüştür.

Kampanyaların hangi mecralarda yürütüldüğüne bakıldığında, YDL seçmeli dersler bağlamında sosyal medyanın önemli bir aktivizm alanı olarak kullanıldığı söylenebilir. Zira herhangi bir kampanyanın yürütücülüğünü yapan ya da mevcut bir kampanyaya katılan aktivistlerin büyük bir çoğunluğu bunu farklı alanların yanı sıra sosyal medya üzerinden yaptığını belirtmiştir.

Şekil 6: Kampanya katılım bilgileri

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere herhangi bir kampanya yürütmüş ya da mevcut bir kampanyaya katılmış aktivistlerin %62 bunu farklı mecraların yanı sıra sosyal medya kullanarak, %17'si ise sadece sosyal medya üzerinden gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla YDL seçmeli dersleri üzerine yürütülen kampanyalarda toplamda %79 kişinin sosyal medyayı kullandığı görülmektedir.

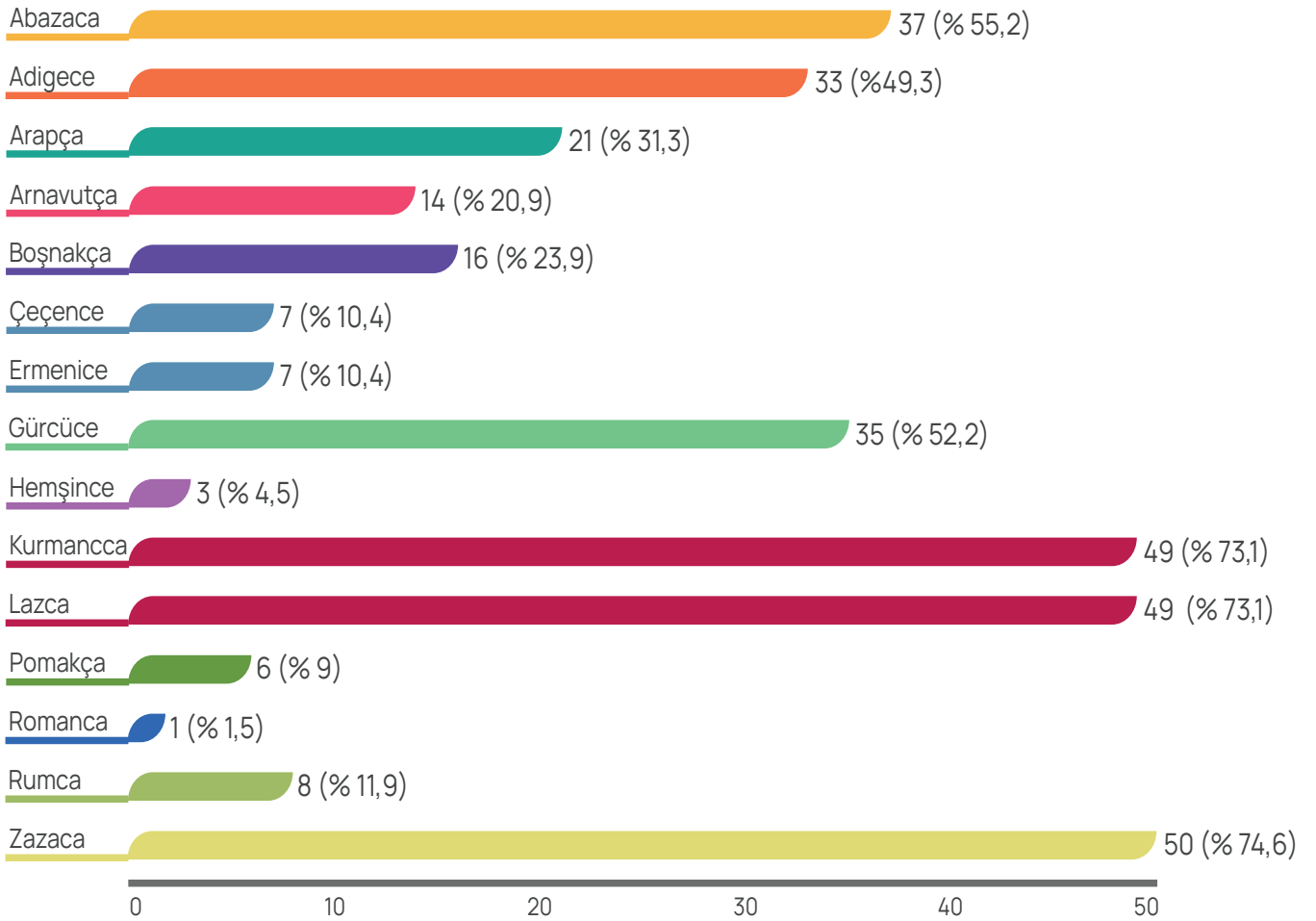

Şekil 7: Kampanya yürütülen mecralar

Kampanya yürütülen mecralarda dikkati çeken bir diğer konu ise aktivistlerin çoğunluğunun kampanyasını yürüttüğü dilin yoğun olarak KONUŞULDUĞU yerde/sahada bunu gerçekleştirmesidir.

Çalışmaya katılan aktivistlerin genel olarak YDL seçmeli dersler kapsamında hangi dillerin seçilebilir olduğuna dair önemli düzeyde bir farkındalıkları olduğu söylenebilir. YDL kapsamında seçilebilen 8 dil (Abazaca, Adigece, Arnavutça, Boşnakça, Gürcüce, Kurmancca, Lazca ve Zazaca) arasında

Kurmancca, Lazca ve Zazaca en yüksek farkındalığın olduğu dillerken Arnavutça ve Boşnakça söz konusu olduğunda farkındalığın önemli oranda azaldığını belirtmek gerekir. Yine Türkiye’de konuşulan ve fakat YDL kapsamında olmayan birçok dil de aktivistlerce bu kapsamda ele alınmıştır. Özellikle Arapça’nın anket çalışmasına katılan aktivistlerin %31,3 tarafında YDL seçmeli dersler kapsamında seçilebiliyor olarak bilinmesi dikkat çekmektedir.

Şekil 8: YDL seçmeli dersi kapsamında seçilebilen dillere dair farkındalık

Şekil 9: YDL kapsamında gerçekleştirilen ortak çalışma oranları

Aktivistlerin “Şimdiye kadar [YDL kapsamındaki] bu dillerden hangisi/hangileri üzerine yapılan bir çalışmadan/kampanyadan haberdar oldunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar Türkiye dilleri arasında belli bir kompartımanlaşma olduğunu göstermektedir. Zira 8 dil üzerinden yöneltilen sorulara verilen cevapların büyük bir kısmı 3 dilden fazlasını geçememiştir. Bunlar arasında da Kurmanca, Zazaca ve Lazca hakkında yapılan çalışmalardan/kampanyalardan haberdar olanlar öne çıkmıştır. Bu anket çalışmasına katılan aktivistlerin birçoğunun 2018’den bu yana TÜKAB, DİHİBRA, KİTA vs. gibi yapıların dil/kültür alanlarındaki çalışmalarına katıldığı ya da en azından bunlardan bir şekilde haberdar olduğu düşünüldüğünde, iki ya

da üç farklı dile dair yapılan çalışmadan / kampanyadan haberdar olmanın kompartımanlaşmanın aksini göstermediği söylenebilir. Nitekim çalışmaya katılan Aktivistlere yöneltilen “Sizin ilgilendiğiniz dil(ler) DIŞINDA başka bir dille ilgilenen bir kişi/kurum ile Yaşayan Diller ve Lehçeler seçmeli dersi hakkında ortak çalışma yürüttünüz mü?” sorusuna verilen cevap tam da bu kompartımanlaşmayı göstermektedir.

Yukarıdaki grafikten de anlaşılacağı üzere anket çalışmasına katılan aktivistlerin %80,6’sı kendi ilgilendiği dil(ler) in dışında başka bir dille ilgilenen herhangi bir kişi/kurum ile YDL seçmeli dersi hakkında herhangi bir ortak çalışma yürütmemiştir. Bu da yukarıda sözü edilen kompartımanlaşmayı net bir şekilde ortaya koymaktadır.

ii. YDL Seçmeli Dersine Dair Düşünceler

Çalışmaya katılan aktivistlerin büyük bir çoğunluğu (%91) YDL seçmeli dersini "kültürel/dilsel bir hak" olarak görmektedir. Yine çalışmaya katılanların %42,8'i söz konusu dersi "önemli bir ihtiyaç" olarak görmektedir. YDL seçmeli dersini MEB müfredatının gereği olarak görenlerin (%22,4) yanı sıra bu derslerin "göstermelik bir uygulama"

ma" olduğunu (%1,5) ve "devlet elinde baskı ve eşitsizlik ortamının yeniden üretilmesi bir araç olarak kullanıldığını" (1,5) belirtenler de bulunmaktadır.

Anket çalışmasına katılan aktivistlerin %65,7'si Avrupa Birliği uyum sürecini YDL seçmeli dersinin başlatılma nedeni olarak görürken, %50,7'si ise hükümetin (AKP hükümetlerinin) konjonktürel hamlesi olarak görmektedir. Birden fazla nedenin birlikte seçilebileceği bu soruya verilen cevaplar özetle şöyledir:

YDL Dersinin Başlatılma Nedenleri	Kişi	Oran
AB Uyum Süreci	44	% 65,7
Dil Hakları Mücadelesi	44	% 41,8
Çözüm/Demokratikleşme süreci	44	% 46,3
Hükümetin konjonktürel hamlesi	44	% 50,7
Hükümetin özgürlükçü yaklaşımı	44	% 7,5
Diğer	44	% 4,5

Şekil 10: Katılımcılara göre YDL Dersinin başlama nedeni

Çalışmaya katılan aktivistlerin %64,2'si söz konusu seçmeli ders için kullanılan "Yaşayan Diller ve Lehçeler" ifadesini doğru bir isimlendirme olarak görmemektedir. "Yaşayan Diller ve Lehçeler" ismi yerine çoğunlukla her dilin kendi ismiyle anıldığı bir dersinin olması önerilmiştir. Ayrıca önerilen farklı isimler arasında ise "Türkiye" ve "anadili" ifadelerinin öne çıktığı söylenebilir. Önerilen alternatif kimi isimler şöyledir:

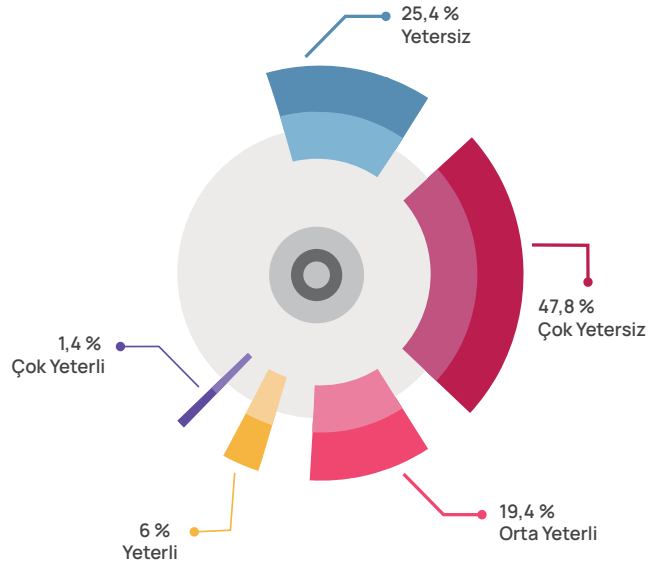
- Türkiye'de konuşulan diller
- Türkiye Dilleri
- Türkiye Dilleri ve Lehçeleri
- Anadili veya Anadilinde Eğitim
- İnsanlığın anadilleri
- Anadiller
- Türkiye'nin Anadilleri
- Yok olmaya aday diller
- Etnik diller
- Türkiye'nin Dilleri
- Türkiye'deki Diller
- Türkiye dilleri ve kültürleri

- Kaybolma Tehlikesi Altındaki Diller
- Türkiye'de yaşayan hakların dilleri ve kültürleri
- Ana Dili Eğitimi ve Öğretimi
- (Türkiye'deki) Diller ve Lehçeler
- Etnik Dünya Dilleri
- Türkiye'de konuşulan diller

- Türkiye Dilleri
- Türkiye Dillerinin Kayıt Altına Alınması
- Türkiye Dilleri

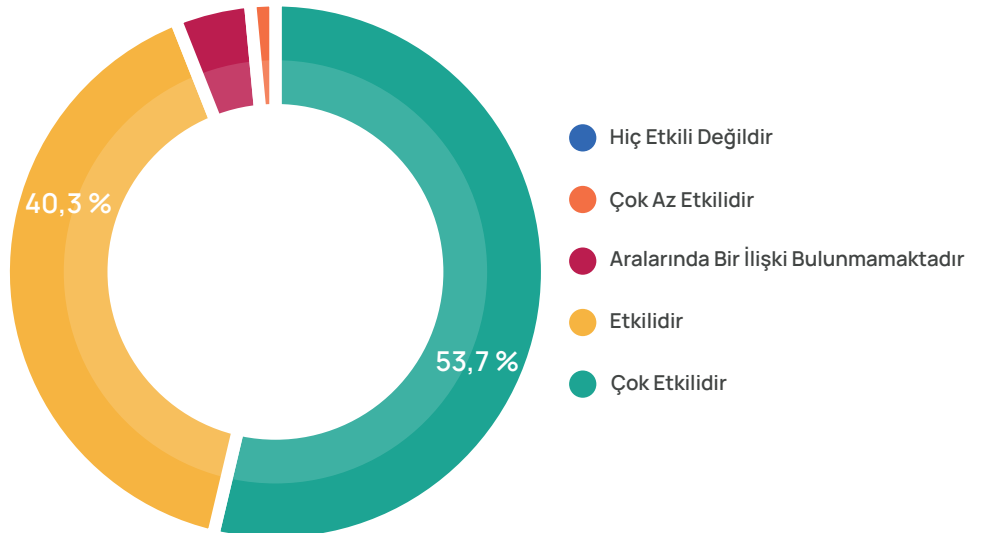
iii. YDL Seçmeli Dersinin Uygulanması ve Aktörlerin Rolü

Anket çalışmasına katılan aktivistlerin %73,2'si YDL seçmeli dersinin üzerinde çalıştıkları dili öğretmekte çok yetersiz ve/ya yetersiz görürken, sadece %1,5 çok yeterli ve %6'sı da yeterli görmektedir.

Şekil 11: YDL seçmeli dersinin dil öğretmedeki yeterliliği

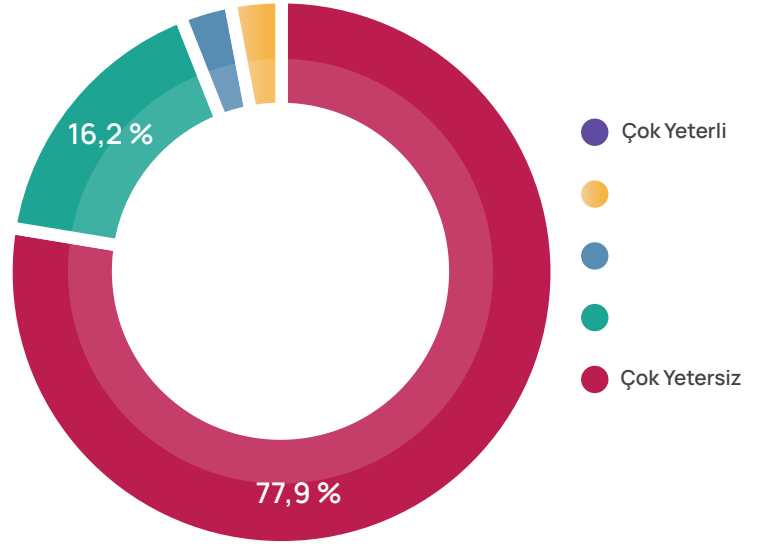
Söz konusu dersin açılmasında ve öğrenciler tarafından tercih edilmesinde siyasi gelişmelerin etkili olduğu konusunda neredeyse fikir birliğine varan bir ortaklaşma olduğu söylenebilir. Aşağıdaki grafikten de anlaşılacağı üzere, çalışmaya katılan aktivistlerin toplamda %94'ü bu yönde fikir belirtmiştir.

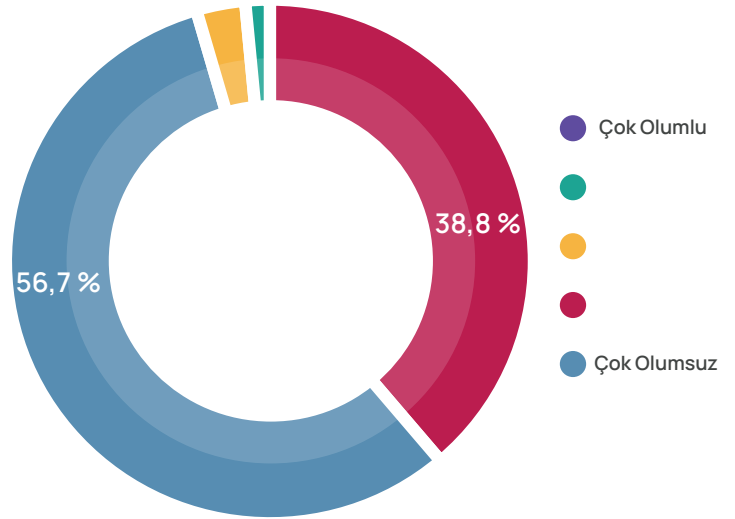
Şekil 12: YDL seçmeli dersinin açılması ve tercih edilmesinde siyasetin etkisi

Her ne kadar büyük çoğunluk söz konusu derslerin açılması ve tercih edilmesinde siyasi gelişmeleri önemli ölçüde etkili görse de bu etkinin olmadığını (%4,5) ya da dersin açılması ve/ya tercih edilmesiyle siyasi gelişmelerin bir ilişkisi olmadığını savunanlar da (%1,5) bulunmaktadır.

Anket çalışmasına katılan aktivistlerin büyük çoğunluğu (toplamda %94'ü) YDL dersinin seçimi ve uygulaması konusunda Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) çalışmalarını çok yetersiz (%77,6) ve yetersiz (%16,4) bulmuştur. Söz konusu derslerin seçimi ve uygulanmasında okul yönetimlerinin tutumlarını olumsuz bulanların oranının (%95,5) MEB'in çalışmalarını yetersiz bulanlarınkıyla neredeyse aynı olması ise dikkat çekicidir. Aslında okul yönetimlerinin olumsuz tutumlarının önemli bir nedeninin de MEB'in yetersiz çalışmaları olduğu söylenebilir.

Şekil 13: MEB Çalışmalarının yeterliliği

Şekil 14: Okul yönetimlerinin tutumu

Seçmeli dil dersi tercihlerinde ve sınıfların açılmasında etkili aktörlerin önceliklerine göre sıralanması istendiğinde aktivistlerin çoğu MEB’i en etkili, STK/Aktivistleri ise en etkisiz aktör olarak işaretlemiştir. Söz konusu süreçte etkili olan aktörler önceliklerine (1 en öncelikli olmak üzere) göre 1’den 6’ya kadar aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

1. MEB
2. Okul İdaresi
3. Öğretmen
4. Veli
5. Öğrenci
6. STK/Aktivist

Anket çalışmasına katılan aktivistler, yetkililer tarafından yeterli tanıtımın/bilgilendirmenin yapılmamasını YDL kapsamındaki derslerin son yıllarda giderek daha az seçilmesinin temel sebebi olarak görmüşler, farklı sebepleri (1 en öncelikli olmak üzere) 1’den 5’e kadar şöyle sıralamışlardır:

1. Yetkililer tarafından yeterli tanıtımın/bilgilendirmenin yapılmaması
2. Sivil toplum aktörlerinin bu dersleri yeterince sahiplenememesi
3. Öğrencilerin akademik başarılarına ilişkin kaygısı
4. Velinin ya da öğrencinin ilgisizliği
5. Fişlenme ya da dışlanma korkusu

Yukarıdakiler en öncelikli olmak üzere YDL kapsamındaki derslerin son yıllarda giderek daha az seçilmesinin birçok farklı nedeni sayılmıştır. Bunlar arasında dikkat çeken ve ortaklaşıl原因 nedenler şunlardır:

- Derslerin içeriklerinin olmaması olanın da yetersizliği ve verimsizliği
- Ana dili öğretiminin seçmeli ders değil ülke dillerinin en az birinin öğrenilmesine dayalı zorunlu ders olması gerekir.
- Velinin ya da öğrencinin ilgisizliğine ek olarak öğrenilmiş çaresizlik var. Zira veliler ve öğrenciler denemelerine, talep etmelerine rağmen ders açılmayınca pes ediyorlar. Seçme girişimlerinde okul idarecilerince pek çok engel konuluyor.
- Okul idarelerinin çeşitli yollarla dersin seçilmesini engellemesi
- Okul müdürü ve öğretmenlerin iktidara uygun farklı derslere yönlendirici etkisi
- İnsan haklarındaki genel gerileme ve korku atmosferi en büyük neden
- Başta göç olmak üzere dilin ticaret dili olmaması, iletişimde dile olan ihtiyacın azalması, dili yaşatan faktörlerin (kırsal alanda yapılan işler vb.) azalması, ana dilinde tiyatro, tv dizisi, film, dokümanter veya sinemaların olmayışı da eklenebilir.

Gürcüce

MODÜL-1

DEVLET KİTAPLARI
İKİNCİ BASKI
....., 2019

C. YDL SEÇMELİ DERSİ ve MEDYA

C. YDL SEÇMELİ DERSİ ve MEDYA

1. METODOLOJİ VE KULLANILAN KAYNAKLARA İLİŞKİN GENEL BİLGİLENDİRME/DEĞERLENDİRME

Yaşayan Diller ve Lehçeler seçmeli dersi ve bu ders kapsamındaki 8 dille (Abazaca, Adigece, Arnavutça, Boşnakça, Gürcüce, Kurmanca [Kürtçe], Lazca ve Zazaca) ile ilgili medya taramasında 2012-2021 yılları arasını kapsayacak şekilde ulusal, yerel, matbu ve e-yayın olmak üzere neredeyse tüm yayın organlarına bakılmış; haber, yorum, köşe yazısı, reklam, ilan vb. kategorilerde toplamda 17692 veriye ulaşılmıştır. Elinizdeki rapor hazırlanırken her ne kadar bütün bu veriden yararlanılmışsa da esasında Özgür Gündem ve Yeni Yaşam,¹ BirGün, Hürriyet, Yeni Akit, Sözcü ve Yeniçağ olmak üzere toplamda 6 gazetenin 2012 ile 2021 Mayıs ayı arasını kapsayacak şekilde belli anahtar kavramlar üzerinden taranmasından elde edilen veriler temel alınmıştır. Söz konusu gazeteler Türkiye'deki farklı sosyo-kültürel ve siyasal yaklaşımların/akımların

olabildiğince fazla temsil edilebileceği şekilde belirlenmeye çalışılmıştır. Bu nedenle; Kürt hareketine yakınlığından dolayı Özgür Gündem ve onun devamı olarak Yeni Yaşam, Türkiye'deki sol/sosyalist-liberal kesimlere yakınlığından dolayı BirGün, anaakım medyanın önde gelen yayınlarından biri olarak Hürriyet, İslamcı-muhafazakar bir yayın olarak Yeni Akit, merkez sol/ulusalcı-muhafazakar bir yayın olarak Sözcü ve milliyetçi-muhafazakar bir yayın olarak Yeniçağ gazeteleri seçilmiştir. Esasında Türkiye'nin anaakım medyasına bakmaya çalıştığımız söylenebilir. Ancak belirtmek gerekir ki söz konusu gazetelerde burada sınırlandırılmayacak çeşitlikte ve farklı anlayışları yansıtan haber, yorum, köşe yazısı vs. metin bulunmaktadır. Bununla birlikte YDL kapsamında öne çıkan ve baskın bir hat olarak görünen anlayış ve söylemler analiz konusu edilmiştir.

¹ Özgür Gündem gazetesi 2017 yılında KHK ile kapatıldıktan sonra 2018 yılında Yeni Yaşam olarak yayın hayatına devam ettiği için iki gazete tek bir gazete olarak ele alınmıştır.

Taranan Gazeteler	Yıllara Göre Veri Sayısı (Tüm Anahtar Kavramlar İçin)										TOPLAM
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
BirGün	96	124	34	33	11	11	9	7	8	2	335
Hürriyet	67	77	42	20	10	8	10	3	5	2	244
Özgür Gündem	543	489	278	210	58	-	-	-	-	-	1578
Sözcü	22	72	12	5	4	2	2	2	1	-	122
Yeni Akit	110	81	32	25	5	6	3	2	1	2	267
Yeni Yaşam	-	-	-	-	-	-	20	92	78	26	216
Yeniçağ	90	124	65	27	6	4	6	6	3	2	333
TOPLAM	928	967	463	320	94	31	50	112	96	34	3095

Şekil 15: Taranan gazetelerde veri sayısı

Yukarıda verilen iki tablonun gösterdiği üzere 2014 yılında bütün gazetelerde biran da yer alan veri sayısı yarıasına düşüyor. Verilere anahtar kavramlar üzerinden bakıldığında da aynı düşüş (Kürtçe ile ilgili verilerde bir yıl gecikmeli) gözlenmektedir. Seçilen 6 gazetenin tamamında 2012 yılında 928, 2013 yılında 967 veri bulunurken, bu sayı 2014'te 463'e düşüyor. Yani %50'den fazla bir düşüş söz konusu. Anahtar kavramlar üzerinden bakıldığında 2014'teki veri düşüşünün daha çok "Anadilde Eğitim" kavramı üzerinden yaşandığı söylenebilir. 2015 ve sonrasındaki yıllarda söz konusu düşüşün çok daha hızlı ve dramatik yaşandığı söylenebilir. Her ne kadar 2015 ve sonrasındaki hızlı ve dramatik düşüşün "çözüm" sürecinin bitmesi, "hendek savaşları" olarak adlandırılabilir çatışmaların başlayıp bölgesel OHAL'in yeniden uygulamaya konulması, 2016 yılındaki darbe girişimi ve OHAL'in Türkiye sathına yayılmasıyla ilişkili olduğu

düşünülse de 2014'teki düşüş soru işareti olarak kalıyor.

Anahtar kavramlara ilişkin tabloya bakıldığında Kürtçe dışında YDL kapsamındaki diğer dillerin neredeyse anaakım medyada görünmez olduğu söylenebilir. Bu noktada büyük veri havuzunda bu dillere ait verilerin çokluğuna bakıldığında yerel ve e-basının söz konusu dillerin görünür ve duyulur olmasında ne kadar önemli olduğu anlaşılır. YDL kapsamındaki Abazaca, Adigece (hem Kiril hem de Latin alfabesiyle), Arnavutça, Boşnakça, Gürcüce, Lazca ve Zazaca dilleriyle ilgili 2011-ile 2021 Mayıs'ına kadar yukarıda adı verilen 6 gazetede 27 tanesi Lazca ile ilgili olmak üzere toplamda 39 veri bulunurken; aynı yıllar arasında, bu gazetelerin dışında, çok büyük bir kısmı yerel ve e-basın yayını olmak üzere 10.000'e yakın veri bulunmaktadır. Bu da söz konusu diller açısından yerel ve e-basının ne kadar hayati önemde olduğunu açık bir şekilde göstermektedir.

Anahtar Kavramlar *	Yıllara Göre Veri Sayısı (Tüm Anahtar Kavramlar İçin)										TOPLAM
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Anadilde Eğitim	585	688	235	211	59	14	22	63	49	21	1947
Yaşayan Diller ve Lehçeler	14	7	6	5	1	8	3	-	-	2	46
Abazaca Eğitim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Adigece Eğitim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Arnavutça ve Boşnakça Eğitim	2	1	1	-	1	-	-	-	-	-	5
Gürcüce Eğitim	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Kürtçe Eğitim	322	256	218	100	33	9	24	46	45	10	1063
Lazca Eğitim	4	14	2	2	-	-	1	1	2	1	27
Zazaca Eğitim	1	-	1	2	-	-	-	2	-	-	6
TOPLAM	928	967	463	320	94	31	50	112	96	34	3095

Söz konusu gazetelerde yer alan verilere daha yakından bakıldığında, YDL kapsamındaki dillerin ilk ve orta öğretimin başlangıç tarihi olan Eylül ve Ekim aylarında daha çok ve yoğun bir şekilde işlendiği görülür. Nitekim toplam 3095 verinin (623'ü Eylül 414 tanesi Ekim olmak üzere) 1037 tanesi, ki bu toplam verilerin 1/3'ünden fazladır, sadece bu iki ay içinde yayınlanan haber, yorum, köşe yazısı vs. metinde yer almaktadır.

Söz konusu gazetelerde "Yaşayan Diller ve Lehçeler" anahtar kelimesine ilişkin çok az sayıda veri olması (3095 veriden 46 tanesi), esasında söz konusu kavramsallaştırmanın anaakım medya tarafından çok da benimsenmediğini gösteriyor.

Şekil 16: Anahtar kavramlar ve dillere göre veri sayısı

* Her bir dil için üç şekilde tarama yapılmış ancak hem tablonun daha rahat okunması hem de daha az hacimli olması için sadece temel kavramlara yer verilmiştir. Örneğin Abazaca için "Abazaca Eğitim", "Abazaca Seçmeli" ve "Seçmeli Abazaca" şeklinde tarama yapılmıştır.

2. ANAHTAR KAVRAMLARA AIT VERİLERİN NİCELİKSEL VE NİTELİKSEL ANALIZI

Gazetelerdeki Verilerin Yıllara Göre Dağılımı

BirGün Gazetesi											TOPLAM
Anahtar Kavramlar	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Anadilde Eğitim	65	101	22	31	8	8	8	4	7	2	256
Kürtçe Eğitim	27	20	12	1	3	2	1	2	1	-	69
Lazca Eğitim	3	3	-	1	-	-	-	1	-	-	8
Yaşayan Diller ve Lehçeler	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2
TOPLAM	96	124	34	33	11	11	9	7	8	2	335

Şekil 17: BirGün

Hürriyet Gazetesi											TOPLAM
Anahtar Kavramlar	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Anadilde Eğitim	32	54	16	12	8	3	5	3	4	2	256
Arnavutça ve Boşnakça Eğitim	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	2
Kürtçe Eğitim	30	20	23	7	1	1	2	-	1	-	85
Lazca Eğitim	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Yaşayan Diller ve Lehçeler	4	1	2	1	-	4	3	-	-	-	15
TOPLAM	67	77	42	20	10	8	10	3	5	2	244

Şekil 18: Hürriyet Gazetesi

Özgür Gündem ve Yeni Yaşam Gazeteleri											TOPLAM
Anahtar Kavramlar	2012	2013	2014	2015	2016	2018	2019	2020	2021		
Anadilde Eğitim	407	390	166	144	37	8	50	35	14	1251	
Kürtçe Eğitim	136	94	111	66	21	12	42	41	9	532	
Lazca Eğitim	-	4	1	-	-	-	-	2	1	8	
Yaşayan Diller ve Lehçeler	-	1	-	-	-	-	-	-	2	3	
TOPLAM	543	489	278	210	58	20	92	78	26	1794	

Şekil 19: Özgür Gündem ve Yeni Yaşam Gazetesi

Sözcü Gazetesi										
Anahtar Kavramlar	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	TOPLAM
Anadilde Eğitim	3	39	10	3	-	-	-	1	1	57
Gürcüce Eğitim	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Kürtçe Eğitim	17	32	-	2	3	2	1	1	-	58
Lazca Eğitim	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Yaşayan Diller ve Lehçeler	2	-	2	-	1	-	-	-	-	5
TOPLAM	22	72	12	5	4	2	2	2	1	122

Şekil 20: Sözcü Gazetesi

Yeni Akit Gazetesi											
Anahtar Kavramlar	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	TOPLAM
Anadilde Eğitim	49	50	9	11	3	1	1	-	-	2	126
Arnavutça ve Boşnakça Eğitim	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Kürtçe Eğitim	53	25	20	8	2	2	2	-	1	-	113
Lazca Eğitim	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Yaşayan Diller ve Lehçeler	7	3	2	4	-	3	-	-	-	-	19
Zazaca Eğitim	-	-	1	2	-	-	-	2	-	-	5
TOPLAM	110	81	32	25	5	6	3	2	1	2	267

Şekil 21: Yeni Akit Gazetesi

YeniÇağ Gazetesi											
Anahtar Kavramlar	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	TOPLAM
Anadilde Eğitim	29	54	12	10	3	2	-	5	2	1	118
Arnavutça ve Boşnakça Eğitim	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12
Kürtçe Eğitim	59	65	52	16	3	2	6	1	1	1	206
Lazca Eğitim	-	3	1	1	-	-	-	-	-	-	5
Yaşayan Diller ve Lehçeler	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Zazaca Eğitim	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
TOPLAM	90	124	65	27	6	4	6	6	3	2	333

Şekil 22: YeniÇağ Gazetesi

2. VERİLERİN DİLLER ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

i. Arnavutça ve Boşnakça

Taranan Anahtar Kavramlar: Arnavutça Eğitim, Boşnakça Eğitim, Seçmeli Boşnakça, Boşnakça Seçmeli

"Arnavutça Eğitim"e ilişkin 2012 ve 2014'te birer haber var. 2012'de Yeniçağ gazetesindeki bir köşe yazısında Kosova'da Atatürk'ü Anma Haftası etkinliklerinden söz edilirken Türkçe ve "Arnavutça eğitim" veren bir ilkokula gidildiği yazıyor; 2013'te Hürriyet Bursa'da yer alan haberde RUMELİFED (Tüm Rumeli Dernekleri Federasyonu) ile Türkçe ve "Arnavutça eğitim" veren Kosova Business University'nin yapacağı işbirliği anlatılıyor.

"Boşnakça Eğitim"e ilişkin de 2012 ve 2013'te birer haber var. Her ikisi de Yeni Akit gazetesinde. 2012'deki haber Sırbistan'ta Boşnakların çoğunlukta

olduğu yerlerde verilecek "Boşnakça eğitim" ile ilgili, 2013'teki haber ise İngilizce ve "Boşnakça eğitim" veren Bosna Hersek'teki üniversitelere gidecek Türk öğrenciler için üniversite koşullarına ilişkin bir haber.

Arnavutça ve Boşnakça eğitime ilişkin YDL bağlamında sadece bir haber var. 22.10.2016 tarihli Hürriyet'in 10. sayfasında yer alan kısa bir habere göre 2012-2013 eğitim öğretim yılından itibaren ortaokul 5,6,7 ve 8'inci sınıflara getirilen 'Yaşayan Diller ve Lehçeler' dersi kapsamında okutulan Adıgece, Abazaca, Kurmancca, Zazaca, Lazca ve Gürcüce derslerine 2017-2018 eğitim öğretim yılından itibaren Arnavutça ve Boşnakça da katılacaktır. Aynı haberde YDL seçmeli dersinin amacı "Türkiye'de yaşayan diller ve lehçeleri gelecek kuşaklara aktarabilmek" şeklinde verilmiş.

İlk Ses, 28.12.2017

Dedelerinin dilini öğrenmeyi seçtiler

Milli Eğitim Bakanlığının (MEB) Türkiye'de yaşayan dilleri ve lehçeleri gelecek kuşaklara aktarmak amacıyla ortaokul öğrencilerine yönelik başlattığı seçmeli "Yaşayan Diller ve Lehçeler" programı kapsamında, İzmir'de nüfusunun büyük kısmı Boşnaklardan oluşan Halilbeyli Mahallesi'ndeki öğrenciler Boşnakça ve Arnavutça öğreniyor. Kemalpaşa İlçesi'ne bağlı 2 bin 200 nüfuslu Halilbeyli Mahallesi'nde nüfusun yüzde 98'i, 1850'lilerde Bosna'dan göçmeye başlayan aile-

lerden oluşuyor. Aile büyükleri halen aralarında Boşnakça konuşuyor. Ayrıca evlilik gibi nedenlerle Arnavut kökenliler de bulunuyor. MEB'in "Yaşayan Diller ve Lehçeler" programının başlamasıyla mahalledeki Aliya İzzetbegoviç Ortaokulu öğrencileri evde kullanılan ancak kendilerinin anlamadığı dilleri öğrenmeye başladı.

HERKES MEMNUN

Okul müdürü Emre Uygur, 184 öğrencili okulda, 6-7. sınıflara seçmeli olarak Boşnakça, 8.

sınıflara da Arnavutça dersi verildiğini söyledi. Boşnakçayı 94, Arnavutçayı 44 öğrencinin seçtiğini aktaran Uygur, şöyle devam etti: "Bu dersi seçmemizdeki neden, mahallemizin demografik yapısı. 2 bin 200 nüfusumuz var, bunların yüzde 98'i Boşnak kökenli. Evlerde eskiden Boşnakça konuşulurken zaman içerisinde unutulduğunu gözlemleyen velilerimiz böyle bir talebi oldu. Biz de gelen talepler doğrultusunda sene başında okulumuzda Boşnakçaya sonra da Arnavutçaya başladık." ■ AA/İZMİR

ii. Gürcüce

Taranan Anahtar Kavramlar: Gürcüce Eğitim, Seçmeli Gürcüce, Gürcüce Seçmeli

Gönderilen dosyada yer alan haber, köşe yazısı vb. veriler başka dillere ait olduğundan diğer dosyalara kaydedildiler. Seçilen gazetelerde 2012-2021 arasında doğrudan Gürcüce Eğitim ile ilgili olan herhangi bir haber yapılmamış. Ancak farklı dil ve/ya konulardan özellikle de Kürtçe eğitim ya da seçmeli derslerden ve genelde Kürt meselesinden bahsedilirken birkaç yerde geçmiş. Örneğin Mehmet Türker 12.05.2013 tarihinde Sözcü gazetesindeki köşesinde "Çözüm Süreci" ve "Kürt açılımı"nı eleştirdiği yazısında Lazca ve Çerkezce'nin yanı sıra

Gürcüce eğitimi de (negatif) örnek olarak gösterir (Bkz. Şekil 1).

Esasında Lazca, Adigece ve Gürcüce'nin 2012-2013 yılından itibaren YDL kapsamında olduğu, bu tarihin çok öncesinde ise birçok ativist ve STÖ tarafından söz konusu dillerin eğitim-öğretimine ilişkin talebin olmasına rağmen Mehmet Türker'in kendinden emin bir şekilde ve bu dilleri konuşanlar adına bu kadar rahat söz söylemesi, yıllardır dile getirilen talepleri gözardı edip yokmuş gibi yazması ilginç olmuş. Aslında Türker'in yazısı devletin tekçi/asimilasyonist söyleminin Türk "aydın"ı tarafından yeniden üretilmesinin iyi bir örneği olmuş.

Sözcü, 12.05.2013

iii. Abazaca

Taranan Anahtar Kavramlar: Abazaca Eğitim, Abazaca Seçmeli, Seçmeli Abazaca

Gönderilen dosyada tek bir haber vardı fakat o da Yaşayan Diller ve Lehçeler dosyasında da bulunduğu ve daha çok oraya ait olduğu için burada değerlendirilmedi. Dolayısıyla seçilen gazetelerde 2012-2021 arasında doğrudan Abazaca ile ilgili herhangi bir veri yoktur.

Lazca için talep var, hazırlık yok

Seçmeli ders olarak okutulma kararı alınan Lazcanın okullarda öğretilmesi için Bakanlığın herhangi bir hazırlık yapmadığı ortaya çıktı

OLGU KUNDANCI

Millî Eğitim Bakanı Ömer Dinçer, seçmeli ders paketine ilişkin haziran ayında Kürtçe ve Çerkezce dillerinin yanı sıra Lazcanın da "Yaşayan Diller ve Lehçeler" başlığı altında orta-okullarda seçmeli ders olarak okutulacağını açıkladı. Ancak Millî Eğitim Bakanlığı, "yeterli talebin yokluğu" gerekçesiyle seçmeli Lazca dersine yönelik öğretim programını hazırlamadı.

Laz Kültür Derneği Başkanı Mehmedali Barış Beşli, BirGün'e yaptığı açıklamada "Millî Eğitim Bakanlığı'nın Lazca dersinin okutulacağını söylemesi bizim için kazanılmış bir haktır. Ancak bu alanda bir hazırlık olmadığını görüyoruz" diye konuştu. Eğitim Sen'den edindiğimiz bilgiye göre seçmeli dil dersinin açılabilmesi için gereken 10 öğrenci sayısına çeşitli okullarda ulaşılmasına rağmen Bakanlığın hazırlığı olmadığı için seçmeli Lazca dersi açılmıyor.

'EN YETKİLİ AĞIZ TELAFFUZ ETMİŞTİ'

Lazca için yeterli talebin olduğunu; ancak Bakanlı-

okutulacağını söylemesi bizim için kazanılmış bir haktır. Bunu en yetkili ağız telaffuz etmiştir. Lazcaya yönelik talebin olduğunu görmek gerekiyor. Özellikle Rize Fındıklı'da, Arvin Arhavi'de, İzmit'te müracaatlar söz konusu. Ancak bir hazırlık olmadığını görüyoruz. Biz üzerimize düşen çalışmalarını yapacağız ve Bakanlıktan dersin okutulması için gerekli hazırlıkların yapılmasını talep edeceğiz" diye konuştu.

'BAŞVURULAR HAVADA KALDI'

Eğitim Sen Rize Şube Başkanı Hüseyin Şahin ise Rize'nin Fındıklı ilçesinde çeşitli okullarda seçmeli dil dersinin açılabilmesi için gereken 10 öğrenci sayısına ulaşıldığını, ancak Bakanlığın hazırlığı olmadığı için dersin açılmadığını belirtti. Şahin, "Derse yönelik çok yoğun müracaat olmasa da yeterli talep var. Fındıklı'da birkaç okulda on kişiyi bulan dilekçeler verildi. Örneğin Muammer Çiçe-

Öğretmen ihtiyacı nasıl karşılanır?

LAZ Kültür Derneği Başkanı Mehmedali Barış Beşli, Lazca dersine yönelik öğretmen ihtiyacının karşılanması için Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'ne "Laz Dili ve Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi" açılması talebinde bulunduğularını belirtti. Dernek olarak Lazca alanında anıye çalışmaları yaptıklarını dile getiren Beşli, kısa vadede bir sertifika prog-

BirGün, 12.05.2013

iv. Lazca

Taranan Anahtar Kavramlar: Lazca Eğitim, Lazca Seçmeli, Seçmeli Lazca

Seçilen 6 gazetede 2012 yılında Lazca'ya dair 3'ü BirGün, 1'i Hürriyet olmak üzere toplamda 4 tane haber, yorum vb. metin yer almıştır. "Lazlar da Pozitif Ayrımcılık İstiyor", "Üniversitede Lazca Anabilim Dalı Talebi", "Lazca İçin Talep var, Hazırlık Yok" başlıklarıyla BirGün'de yer alan metinlerle daha çok aktivist ve STÖ'lerin Lazca eğitim-öğretime ilişkin taleplerinin öne çıkarıldığı söylenebilir. Hürriyet'teki haber ise sadece dönemin MEB Bakanı Ömer Dinçer'in Laz-

ca'nın da seçmeli ders olacağına dair kısa açıklamasına yer verilmiş.

2013'te ise hem daha çok gazetede (Sözcü hariç seçilen diğer 5 gazetede) hem de daha çok sayıda metin (toplamda 14) yer almıştır. Özgür Gündem'de yer alan haber, köşe yazısı, söyleşi vb. metinlere bakıldığında Lazca'nın seçmeli ders olarak okutulacak olmasının, Lazlar'ın dilinin yanı sıra tarihi, coğrafyası ve kimliği ile ilişkisi içinde kazanılmış bir zafer olarak görüldüğü söylenebilir. Burada yer alan neredeyse tüm haber, köşe yazısı ve söyleşilerde Lazların tarihine, coğrafyalarına ve kültürlerine/kimliklerine özellikle yer verildiği söylenebilir. Özgür Gündem'in Lazca'yı bu şekilde ele alması,

uzun bir dönemdir dil mücadelesini siyasal, kültürel ve/ya kimlikel hak mücadelesinin merkezine oturtan Kürt Siyasal Hareketine yakınlığından kaynaklandığı söylenebilir.

BirGün gazetesinin 2013'te Lazca'ya dair yaptığı haber ve röportajlara bakıldığında ise, BirGün'ün Lazca'ya YDL bağlamında kısaca değindiği ancak "Ağani Murutsxi" ismiyle çıkacak Lazca gazeteyi ve Laz Enstitüsü'ne geniş yer vererek Lazca'nın görünür olmasını daha geniş kültürel bir bağlamda ele aldığı söylenebilir.

Hürriyet ve Yeni Akit'te ise çok kısa ve sadece Lazca'nın da seçmeli ders kapsamında öğretileceği haberleştirilirken, Şuayip Özcan'ın 29.10.2013 tarihli Yeniçağ gazetesinde "Anadilde Eğitim" başlığıyla yer alan köşe yazısında Kürtçe, Zazaca ve Lazca gibi dillerin eğitim-öğretimde yer alması Türklüğe ve Türklükle şekillenmiş anayasaya bir saldırı olarak okunmakta ve dönemin siyasal iktidarı buna zemin hazırlamakla suçlanmaktadır.

Söz konusu gazetelerin sonraki yıllarda Lazca'yı içeren haber, köşe yazısı, söyleşi vb. metinlere bakıldığında esasında yukarıda özetlenen perspektiflerini ve söylemlerini tekrar ettikleri söylenebilir. Öyleki, örneğin Yeniçağ gazetesinde 2015 yılında "Lazca eğitim" in geçtiği tek metin yine Şuayip Özcan'ın "Bu ne sevda böyle" başlıklı bir köşe yazısıdır ve Özcan farklı dillerde eğitimi, elbette Lazca eğitimi de Türklüğe saldırı üzerinden okumaya devam etmektedir. Özgür Gündem ve bu gazetenin kapatılmasıyla yerine açılan Yeni Yaşam gazetesi de yine başta Kürtçe olmak üzere Lazca ve diğer dilleri tarih, coğrafya, kültür/kimlik

bağlamında ele almaya devam etmektedir. Örneğin 19.03.2021 tarihli Yeni Yaşam gazetesinde YDL bağlamındaki seçmeli derslerden Lazca'nın da konuşulduğu Doğu Karadenizli gençlerle yapılan röportajda konuşulan kişilerin yaşadığı yerlerin Lazca isimleri özellikle belirtilirken, haberin üst başlığı da "Kültür ve Dil Kayboluyor" şeklindedir.

Yeni Yaşam, 19.03.2021

Ali İhsan Aksamaz

Geçtiğimiz birkaç gün içinde çok önemli bir gelişme yaşandı. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu, Laz aydınlarının sundukları "Lazca Seçmeli Ders Müfredat Programı" nı onayladı. Böylece Lazca da 2013- 2014 Eğitim ve Öğretim yılından itibaren ilköğretimde resmen seçmeli ders haline geldi. Kürtçe, Abhazca ve Çerkesçe ile ilgili seçmeli ders uygulamasına geçen eğitim ve öğretim yılında başladı, kitaplar basıldı, sınıflar açıldı. "Lazca Müfredat Programı" o zaman henüz hazır olamadığı için "Lazca Anadil Sınıfları" açıklanamıyordu.

Hatırlanacağı gibi geçen eğitim ve öğretim yılında müfredat hazır olmamasına rağmen, birçok yerde veliler, okul müdürlüklerine dilekçe vererek çocuklarının "Lazca Seçmeli dersi" görmelerini talep etmişlerdi. Okul müdürlükleri ise, dilekçeleri geri çevirmiş ve gerekçe olarak da "Lazca Müfredat Programı" nın bulunmadığını velilere birer yazı ile bildirmişti.

Şimdi sıra Lazca ders kitaplarının hızla hazırlanmasına ve velilerin de bu dersi seçmeli ders olarak seçmelerine geldi. "Lazca Seçmeli Ders" konusunun geçmişi kısaca işte böyle.

M.Ö. 3. yüzyılda yaşamış olan şair ve İskenderiye Kütüphanesi yöneticisi Apollonius, "Argovnatika" adlı eserinde "Altın Post" un ülkesi Kolkheti'nin halkı ve dilinden de bahseder. İşte Lazca, bu Kolkheti'nin dilidir. Kolkhlann dilidir.

Gel gör ki, 4000 yıllık bir geçmişe sahip olmasına rağmen, Lazcanın hiçbir resmî tanınmışlık ve korunması yoktu. Kürtçe için Kuzey Irak, Abhazca için Abhazya, Çerkesçe için Rusya Federasyonu'na bağlı kimi Kuzey Kafkas Cumhuriyetlerindeki özerk yapılar hem resmî olarak bir tanınmışlığın hem de bu dil ve kimliklerin geleceğe taşınmasının açık bir ifadesidir.

Taranan Anahtar Kavramlar: Zazaca Eğitim, Zazaca Seçmeli, Seçmeli Zazaca

Seçilen 6 gazetede 2012-2021 Mayıs tarihleri arasında Zazaca'ya ilişkin toplamda 6 adet metin bulunması ve bunlardan birinin Yeniçağ diğer 5'inin ise Yeni Akit'te yer alması oldukça ilginç. Oysa aynı tarihler arasında çoğu yerel ölçekteki matbu ve e-basın yayınlarında Zazaca'ya ilişkin toplam 5000'e yakın haber, yorum, köşe yazısı vb. metin bulunmaktadır. Dolayısıyla Zazaca'ya ilişkin farklı kesimleri temsil ettiğini düşündüğümüz anaakım gazetelerde neredeyse hiçbir metnin yer almaması ilginçtir. Bu noktada Özgür Gündem ve Yeni Yaşam gazetelerinde Zazaca'yı merkezine alan herhangi bir haber ve/ya köşe yazısı olmadığını özellikle belirtmek gerekir. Kürt Siyasal Hareketine yakın olan gazetenin tam da Zazacayı ayrı bir dil olarak değil de Kürtçe'nin bir lehçesi olarak gördüğü ve Zazaca'nın farklı bir dil olduğunu savunanları politik açıdan devletle aynı kulvarda gören hareketin perspektifini yansıttığı söylenebilir. Zazaca'nın YDL kapsamına alınması onun devlet tarafından ayrı bir dil olarak görüldüğünü; Özgür Gündem ve Yeni Yaşam Gazetelerinde de Zazaca'nın YDL bağlamında neden yer almadığını açıklar.

Sol-liberal olarak kodladığımız BirGün

ve Ulusalçı-muhafazakâr olarak gördüğümüz Sözcü gazetesinde neden herhangi bir metnin olmadığı ise ayrıca üzerinde durulması gereken bir konudur.

Yeniçağ ve Yeni Akit'teki metinlere gelince; Yeniçağ'da sadece 2012 yılında Ümit Özdağ'ın "CHP'de Kürt açılımı ve AKP Türkiye'yi kötüye götürürken" başlıklı köşe yazısında Zazaca seçmeli dersine değinilmektedir. Söz konusu yazısında Özdağ, Kürtçe ve Zazaca seçmeli derslerinin başlangıç olduğunu ve bir süre sonra tamamen Kürtçe ve Zazaca eğitime başlanacağını, bunun da aileleri ve gençleri Kürtçülüğe ve bölücülüğe iteceğini savunmaktadır. Yeni Akit'e farklı zamanlarda yer alan haberler ise Zazaca Seçmeli dersi daha çok Bingöl üzerinden ve AKP'nin olumlu icraatlarından biri olarak haberleştirmektedir. Örneğin Yeni Akit'te yer alan toplam 5 haberin üçü (2014'te "Bingöl'de "Zazaca" seçmeli derse ilgi", 2015'te "Zazaca dersleri başladı" ve 2019'da "Çocuklar "ana dillerini"ni okulda öğreniyor" başlıklı haberler) Zazaca seçmeli dersini Bingöl üzerinden haberleştirirken, 2015'te Seyfettin Bulut'un "Ak Parti'ye Niçin Oy Veriyoruz" başlıklı köşe yazısında Kürtçe ve Zazaca'nın seçmeli ders olması AK Parti'ye oy verme nedeni olarak gösterilmektedir. Bu yaklaşım Zazaca'nın yoğun bir şekilde konuşulduğu yerlerin başında gelen ve AKP'nin neredeyse hiç milletvekili ve belediye başkanı çıkarmadığı tek il olan Dersim'den neden hiç bahsedilmediğini de açıklar.

Taranan Anahtar Kavramlar: Kürtçe Eğitim, Kürtçe Seçmeli, Seçmeli Kürtçe
Kürtçeye ilişkin anahtar kavramların geçtiği veri sayısı diğer tüm dillere

Özgür Gündem ve Yeni Yaşam Gazetelerine

Yukarıdaki tablolardan da anlaşılacağı üzere Özgür Gündem ve Yeni Yaşam gazeteleri Kürtçe eğitime ilişkin anahtar kavramların en çok kullanıldığı iki gazete olmuştur.

Özgür Gündem ve Yeni Yaşam gazetelerinde öne çıkarılan söylemlerden biri Kürtçe eğitimin seçmeli değil anadil düzeyinde yapılması gerektiğidir. Bununla ilişkili olarak YDL kapsamın-

ait anahtar kavramların toplamından çok daha fazla olduğundan ve her gazetede veri bulunduğundan, yer alan verilerin çokluğu ve çeşitliliğine bağlı olarak bazen gazeteler tek başlarına bazen de birleştirilerek analiz yapmak daha doğru bulunmuştur.

daki uygulama asimilasyonist politikaların devamı olarak görülmekte ve AKP bu konuda eleştirilmekte, iki yüzlü olarak nitelendirilmektedir. YDL ile ilgili olarak bu gazetelerde yer alan çoğu haber, köşe yazısı ve yorumda Kürtçe seçmeli dersi sadece dil öğrenimi üzerinden değil kamusal alanda ve nasıl kullanıldığıyla ilişkili olarak ve mahkemelerde yapılan Kürtçe savunmaların kabul görmemesi, Kürtçe tabelalara izin verilmemesi, Kürtçe televizyon yayıncılığının engellenmesi, Kürtçe kitapların dağıtımında yaşanan sıkıntılar vs. konularla ilişkisi içinde ele alınıyor. (15.06.2012- AKP en sinsi asimilasyoncu; 06.07.2012- Bu ne perhiz bu ne turşu; 19.09.2012- Seçmeli Kürtçe ders yalan çıktı; 29.09.2012- Kürtçe dersi korsan düzenlemedir; 07.07.2012- İkiyüzlülük W, Q ve X ile ortaya çıktı; 21.10.2013- En iyisi mi siz Kürtçe eğitimi boşverin!; 08.09.2015- Meclis'e ilk Kürtçe soru önergesi; 08.04.2021- 'Millî' İrkçılık Bakanı: Vatandaş Türkçe Konuş!). Kürtçe seçmeli dersinin beklenen düzeyde tercih edilmemesinin nedeni de tam olarak buna bağlanıyor. Yani anadilde eğitime izin vermeyen devlet ve AKP Kürtçeyi YDL kapsamına alarak ve seçmeli ders yaparak asimilasyonist politikalara devam ettiği ve Kürt halkı da bunu gördüğü için söz konusu dersi seçmiyor. (01.10.2012-

Kayyum hizmeti: Bin 132 kez arama

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi eşbaşkanı Gülten Kışanak ve Fırat Anlı'nın yerine atanan Ankara Etimesgut İlçe Kaymakamı Cumali Atilla, hizmet politikasında değişikliğe giderek, AKP'nin belediyecilik politikasını hayata geçirdi. Kayyum, bu süre zarfında çok dilli tabelaları indirerek tek dile çevirdi, Kürtçe park isimlerini değiştirdi, Kürtçe eğitim veren kreşler, kadın kurumları olmak üzere birçok birimin kapısına kilit vurdu.

Kürtçeyi seçmeyen halk mesaj veriyor) Söz konusu gazetelere bakıldığında, Kürtçenin YDL kapsamında seçilebilir olmasından sonra Kürdistan'da birçok yerde kreşler, okullar, kurslar vs. açılmasıyla ve bir süre sonra devletin bunları kapatması ve mühürlemesiyle ilgili birçok haber ve köşe yazısı görülür. Bunların, Kürt siyasal hareketinin bu tarz okullar/kreşler açılmasına özel önem vererek bir yandan Kürtçe eğitim-öğretimi devlet tekelinden almaya ve dil üzerinden nüfuzunu geliştirmeye diğer yandan devleti Kürtçe eğitim konusunda sınamaya ve samimiyetsizliğini açığa çıkarmaya çalışmasıyla ilişkili olduğu söylenebilir. 12.09.2014- Okulu yıkarsan altında kalırsın; 18.09.2014- Halk tepki vermektedir; 18.09.2014- Mühürler kırıldı eğitim başladı; 07.11.2014- Mühür kalktı eğitime devam; 21.08.2015- Kayapınar'da Kürtçe kreş açılıyor; 31.10.2015- Dibistana Ferhat Kurtay da kapatıldı; 19.02.2016- Valiliğin Kürtçe eğitim tahammülsüzlüğü, 03.05.2016- Kürtçe okul kapatıldı;

2015 ve sonrasında yaşanan çatışmalı süreç ile belediyelere kayyum atanması ise devletin Kürtçe'ye yaklaşımının ele alındığı iki temel referans noktası haline geliyor. 2012-2015 arasında YDL ve seçmeli derslerle ilgili daha çok veri bulunurken; 2015 sonrasında bu gazetelerde geçen Kürtçe eğitim ve Anadilde eğitim gibi anahtar kavramlar daha çok Kürt siyasal hareketinin açtığı okul ve kreşler ile farklı kurumların açtığı Kürtçe kurslar ve devletin kayyumların şahsında bunlara karşı sert tedbirleri bağlamında kullanılıyor. Yani YDL ve Kürtçe seçmeli dersi ile ilgili haber, yorum, köşe yazısı vb. metinler

2015'ten sonra daha da azalmış, asıl vurgu KSH ve farklı kurumların Kürtçe eğitim için attıkları adımlar ile bunların devlet tarafından nasıl engellendiği üzerine şekillenmiştir. (13.12.2018- Cizreli Çocuklar asimilasyon kısıncında; 22.12.2018- Kayyum hizmeti: Bin 132 kez arama; 21.02.2019- Kayyumların dil düşmanlığı)

MEB okullarında Kürtçe seçmeli dersinin beklenenden az seçilmesinin aksine farklı kurumların açtığı Kürtçe kurs ve okullara ise fazla rağbet gösterildiği vurgulanıyor. (26.02.2012- Kürtçe kursa yoğun ilgi; 05.10.2013 Kürtçe derse yoğun ilgi; 15.08.2012 Kürtçe kursa her halktan yoğun ilgi; 10.10.2013- Kendi okullarını kendileri kurdu; 11.09.2014- Kürtçe eğitime yoğun ilgi; 21.11.2014- Anadilde hızlı öğreniyorlar; 21.08.2015- Ankara'da Kürtçe'ye yoğun ilgi; 07.06.2016- Köylerde kendi okullarını yarattılar). Benzer söylem pandemi sürecinde yapılan online eğitimler içinde tekrar etmiştir (07.03.2017- Kürtçe online eğitime

Kürtçe seçmeli bile olamadı

AKP hükümetinin anadilde eğitim taleplerini manipüle etmek için ortaya attığı, "Kürtçe seçmeli ders" uygulaması boş çıktı. Êlih'te Kürtçe seçmeli ders almak için kayıt yaptırmak isteyen veli ve öğrencilerin talepleri, "öğretmen yok", "altyapısında eksiklikler var" gibi gerekçelerle reddedildi. **Sayfa 3'te**

büyük ilgi).

Öte yandan manipülasyon ve asimilasyon aracı olarak görülse de Kürtçe seçmeli dersinin söylendiği gibi verilmemesi de eleştiriliyor (13.09.2012- Kürtçe seçmeli bile olamadı; 28.11.2013- Kürtçe sınıf var, öğretmen yok!; 26.09.2013- Kürtçe seçmeli oyun; 12.09.2014- Adaletin bu mu MEB?; 21.02.2015- Seçmeli derse bile karşılar).

Doğrudan YDL kapsamında olmamakla birlikte; bu gazetelerde Anadilde eğitim talebi, anadilde eğitimin faydaları, okulların boykot edilmesi, anadilde eğitimin ülkeyi bölmeyeceği, 21 Şubat anadil günü vs. gibi farklı konular çerçevesinde Kürtçe anadilde eğitimin sürekli bir şekilde işlendiği söylenebilir. Nitekim bu gazetelerde diğerlerine oranla "anadilde eğitim"e ait veriler "Kürtçe eğitim" dahil diğer bütün anahtar kavramlardan oldukça fazladır. 1947 verinin 1251'i bu gazetelerde yer almaktadır. (07.05.2012- Anadilde eğitim ülkeyi bölmez; 20.05.2012- En iyi eğitim anadilde olur; 21.05.2012 Anadilde eğitim istiyoruz; 18.09.2012- Boykot zili çaldı; 08.10.2012- Anadilde eğitim için vakit kalmadı; 12.06.2012 anaokulundan itibaren Kürtçe eğitim dili olsun; 14.05.2013- Anadilde eğitim olmazsa olmaz; 19.05.2013- Kürtçe eğitim dili olsun; 20.09.2014- Anadil yasal güvenceye alınmalı; 27.09.2015- Anadil için her yerde boykot; 20.02.2016- Anadil mücadelesi kesintisiz sürecek; 03.09.2019- Anadilde eğitim haktır [Anadilde eğitimin yararı])

Özgür Gündem ve Yeni Yaşam gazetelerine bir bütün olarak bakıldığın-

da YDL kapsamında seçmeli ders olarak okutulan Kürtçenin neredeyse hiçbir zaman dil eğitimi bağlamında düşünülmediği söylenebilir. Bu gazetelerin benzer bir yaklaşımı (Kürtçe eğitim veya Kürtçe'nin eğitim dili olup olmaması meselesinde) Güney Kürdistan'daki eğitim için de gösterdikleri dikkat çekmektedir. Zira Kürtçe eğitim ve Kürtçenin eğitim dili olup olmadığı meselesinde Güney Kürdistan'daki uygulamalara neredeyse hiç değinmediği, buna karşılık Rojava'daki "yeni" eğitim örgütlenmesinin çokça ön plana çıkarıldığı söylenebilir. 03.09.2019- Anadilde eğitim haktır).

BirGün Gazetesi

BirGün gazetesinde geçen "Kürtçe eğitim", "Anadilde eğitim" ve YDL ile ilgili anahtar kavramlar genelde Kürt siyasetçilerinin demec, soru önergesi, miting konuşması, söyleşi vs. gibi durumlarını haberleştirdiklerinde geçiyor (06.02.2012- Sabredin Bahara az kaldı; 18.09.2014- Kışanak'tan 'ana dil' uyarısı). Yani aslında bizzat Kürtçe Eğitim ve Anadilde eğitime ilişkin doğrudan çok az haber, köşe yazısı vs.nin gazetede yer aldığı söylenebilir. Diğer gazeteler ile karşılaştırıldığında; Özgür Günden ve Yeni Yaşam yer verdikleri müstakil haber, yorum ve köşe yazılarıyla Kürtçe anadilde eğitim hakkında gündem yaratmak ya da bu meseleyi gündeme taşımak, Yeniçağ gazetesi ise YDL kapsamındaki Kürtçe seçmeli dersi ve Kürtçe Andilde eğitim talebi-

nin nasıl da Türkiye'yi bölmeye yönelik olduğuna dair gündem oluşturmak için birer özne/aktör durumunda iken, BirGün gazetesi daha çok aktarıcı yani gerçek anlamda "haber" verici durumdadır. BirGün'de doğrudan YDL kapsamındaki Kürtçe dersi ve/veya Kürtçe Anadilde eğitim ile ilgili yer alan yazılara bakınca aslında Gazete'nin asimilasyonist söylemi yeniden ürettiği söylenebilir. Örneğin 11.09.2012 tarihli gazetede "Anadil olarak Kürtçe öğretimi ve buna bağlı bazı sorunlar" adlı İlhan Başgöz'ün yazısı tam da bunu örnekliyor.

BirGün gazetesinde "Anadilde Eğitim" anahtar kavramı daha çok "eşit, parasız, bilimsel, anadilde, demokratik ve kamusal eğitim" sloganının farklı versiyonlarının geçtiği sol örgütlerin toplantı ya da eylemleri ve-

silesiyle yer alıyor (15.04.2012- Gebzeli Öğrenciler eğitim hakkına sahip çıktı; 21.02.2013- Eğitimde karanlığa izin vermeyeceğiz). Yine "anadilde eğitim" kavramının daha çok 4+4+4 sisteminin eleştirisiyle birlikte laik ve bilimsel eğitim tartışılırken geçtiği söylenebilir (20.09.2013 – Kadınlar... Okullar... Ormanlar; 05.09.2017- Akıldan vahiye dinci eğitim; 04.05.2018- İHD Eğitim Dinselleştiriliyor; 29.07.2020- Laik eğitim eylemine müdahale hak ihlali).

Ayrıca "anadilde eğitim" anahtar kavramı Kürt hareketi ele alınırken karşımıza çıkıyor. Kürt hareketinin söz edilirken onun temel taleplerinden biri olan "anadilde eğitim" de çoğu zaman sadece bir cümlede geçiyor. Benzer bir tutum Çerkezlerle ilgili yapılan bir haberde de görünüyor.

Bu haberde de "anadilde eğitim" ve Çerkezce eğitim genel sosyo-kültürel ve politik taleplerin küçük bir parçası gibi ele alınıyor. 19.09.2014 – Netleşmeyen Kürt Siyaseti ve Özerklik; 29.04.2014- Kürt Siyasetinde yeni arayışlar üstüne...; 25.05.2014- Çerkezler 150 yıldır özür bekliyor).

İHD: Eğitim dinselleştiriliyor

**BİLİMSEL, DEMOKRATİK, EŞİT
PARASIZ, ANADİLDE EĞİTİM HAKI
ENGELLENEMEZ !**

İnsan Hakları Derneği (İHD) İstanbul Şubesi Eğitim Hakları Komisyonu, 2018 yılının ilk üç ayına dair "Eğitimde Hak İhlalleri Marmara Bölgesi Raporu"nu açıkladı. Derneğin şube binasında düzenlenen basın toplantısıyla paylaşılan raporu, Şube Sekreteri Leman Yurtsever okudu.

Toplumların, bireyleri hangi değerlere göre yetistireceğini eğitim sisteminin belirlediğini söyleyen Yurtsever, yönetenlerin de toplumu tasarlamada kullandığı en önemli aracın yine eğitim olduğunu kaydetti.

Eğitimin dinsel temeller üzerine oturtulmaya çalışıldığını dile getiren Yurtsever, "İmam Hatip Ortaokulları ve çeşitli liselerden dönüştürülen İmam Hatip Liseleri açılmış. Diğer ortaokul ve liselere zorunlu seçmeli ders olarak konulan din dersleri, velilerin farklı tercihler geliştirmesine neden olmuştur. Bu sistemde nitelikli ve niteliksiz okul ayrımı yapılarak okullar, öğretmenler ve öğrenciler kategorize edilmektedir" diye konuştu.

BirGün, 04.05.2018

Hürriyet Gazetesi

Kürt Siyasal hareketinin ve özellikle de PKK'nin bölücülüğünün gizlendiği ve niyetinin saklandığı bir şey olarak görülüyor Kürtçe Eğitim ve anadilde eğitim talepleri (09.01.212 'Şeytanın açtığı Yolda Gidenler!'; 03.06.2020-'Barış'adını kullanan yalancılar).

Sözcü Gazetesi

2012-2014'te Kürtçe eğitime ilişkin oldukça fazla veri, özellikle de köşe yazısı ve haber varken 2015'te ve sonrasında bu sayıda ciddi bir azalma görülüyor. AKP'nin 2015 ve sonrasında Kürtler ve Kürtçe eğitim konusunda izlediği politikaların Sözcü gazetesinin ulusalcı/Kemalist anlayışına yaklaştığı için bu haberlerde kesilme olduğu düşünülebilir (mi?). Nitekim Kürtçe eğitim ile ilgili 2012-2013'teki birçok haber, yorum ve köşe yazısı AKP (ve Tayyip Erdoğan) eleştirisi üzerinden veriliyor (17.11.2012- Kuzuların Sessizliği; 24.10.2012- Türk müyüz değil miyiz anlaşımadılar!..; 05.12.2012- Kürtçe Savunma dümeni!; 23.03.2012- Memlekette Savaş var, savaş!; 13.08.2013- PKK, Hainliği doruğa çıkardı!, 12.05.2013- anadil Bahane Kürtçe Şahane; 03.01.2013- Verecek ne kaldı; 28.06.2013- Çuvallama Süreci başladı).

Soner Yalçın'ın 17.04.2015 tarih ve "Gözden Kaçmasın" başlığıyla yazdığı köşe yazısında Doğu Perinçek'ten yaptığı alıntı AKP'deki dönüşümü ve

Kürtçe seçmeli ders, Kürtçe ile ilgili diğer gelişmelerle birlikte devletin bir lütfu olarak görülüp öne çıkarılıyor (10.10.2012- Evlatlarımızı katleden teröriste ağlamayız; 16.06.2012- Aykırı sestem gelen makul çılgılık; 03.05.2015- Meydanlara Devletin Parasıyla Çıkıyorum Yüzde 52 Oy Aldım, Bu Benim Hakkım)

Sözcü ile aynı çizgiye yaklaşmasının ilk işareti olarak okunabilir (mi?). Nitekim aynı gazetede Ayşe Sucu'nun "Nerede Kaldı Rabia?" adlı ve 22.08.2016 tarihli yazısı da bunu desteklemektedir. Yine Sözcü Gazetesinde 2015-2016'dan sonra en azından Kürtçe eğitim vb. üzerinden yani çözüm süreci vs. üzerinden AKP eleştirisi pek yok, bu nedenle Kürtçe eğitim ve anadilde eğitim kavramları da pek geçmiyor.

Sözcü, 22.08.2016

LAF MI İCRAAT MI

Elini kaldırıyorsun, Rabia işaretiyle, **tek vatan, tek devlet, tek bayrak, tek millet diyorsun...**

Laflar güzel. **Sonuna kadar yanındayız, arkanadayız, önünde siperiz.**

Ancak ben lafa değil icraatta bakarım.

Yeni Akit ve Yeni Çağ Gazeteleri

Seçmeli Kürtçe dersi, Kürtçe eğitimi, Anadilde eğitim gibi kavramlar/tartışmalar eski rejimin ve onun bugünkü temsilcisi CHP'nin eleştirisi ve aslında AKP'nin ne kadar iyi olduğunu ve nasıl iyi işler yaptığını vurgulamak için kullanılıyor (15.06.2012- YÖK'e Neşter, Yeni Akit; 30.06.2016- Millet'in Hizmetkârı, Yeni Akit; 16.03.2014- CHP Zulmetti AK Parti Hizmet, Yeni Akit; 17.03.2017- Erdoğan Aldandı ama aldatmadı, Yeni Akit). Diğer bir deyişle, seçmeli Kürtçe dersi ve Kürtçe eğitim daha genel bir bağlamda, AKP'nin demokratik uygulamaları ve ne kadar iyi olduğunu göstermenin aracı şeklinde ele alınıyor (03.10.2013- Daha çok demokrasi tebrikler USTA, Yeni Akit). Öte yandan Anadil talebi ve Kürtçe anadilde eğitim talep ve tartışmalarını da Kürt hareketinin siyasi ajandasını örtmek için kullandığı ve asıl sorunun PKK olduğu da sık sık vurgulanıyor (15.09.2013- Kürtçe Bahane, dertleri başka, Yeni Akit; 11.09.2014- Kürtçe Eğitim Provokasyonu, Yeni Akit; 15.12.2015- PKK Eğitimi hedef aldı, Yeni Akit). Ancak PKK'nin siyasi ajandasının ne olduğu ve/ya nihai hedefinin ne olduğu tartışmanın ya da söylemin merkezini oluşturmamaktadır. Asıl mesele söz konusu taleplerin birer bahane/araç vs. olduğudur. Benzer yaklaşımın Sözcü ve Hürriyette de olduğu söylenebilir. Bu gazetelerin ön plana çıkardığı söyleme göre anadilde eğitim ve Kürtçe eğitim talebi aslında PKK'nin nihai amaçlarını (ki bunlar kaos çıkarmak, Türkiye'yi güçsüz hale

getirmek, Kürdistanı kurmak, özerklik inşa etmek...) gizlemek için kullandığı enstrümanlardır. Anadilde eğitim ve Kürtçe eğitim konularında Yeniçağ gazetesinin iki temel noktada bu gazetelerden ayrıldığı söylenebilir. İlki söz konusu taleplerin Kürt siyasal hareketinin gizli ajandasını gerçekleştirmek için kullandığı birer araç olarak değil, hareketin temel amaçları olarak görmesi ve buradan karşı çıkmasıdır. Yani bunlar bahane ya da araç değil bizzat hedeflenen amaçlar ve/veya ana amaçların en önemli bileşenleridir. Yani Sözcü, Hürriyet ve Yeni Akit Kürtçe anadilde eğitimi bölücü amaçların gizlenmesi için bir kılıf olarak görürken Yeniçağ bu talebin kendisini bölücü olarak görmekte ve doğrudan buna karşı çıkmaktadır (29.06.2021- Sözde "Barış Meclisi"nden bölücü talepler, Yeniçağ; 05.07.2013- Kürtçe eğitim mi?, Yeniçağ; 15.09.2014- Milli Eğitime Bölücü darbe, Yeniçağ; 13.09.2014- Sivil isyanı eğitimle başlatıldı, Yeniçağ; 05.07.2014- Kürdistan'ın tohumları ekiliyor, Yeniçağ). Diğer nokta ise YDL kapsamındaki Kürtçe seçmeli dersi, Kürtçe eğitim ve anadilde eğitim tartışmalarında Kürt siyasal hareketinin gizli ajandasının ve nihai amacının diğer gazetelere oranla çok daha merkezi ve açık bir noktadan gündemleştirilmesidir. Bu da Kürdistan'ın kurulması ve Türkiye'nin bölünmesidir (24.06.2012- Aptal mıyız?, Yeniçağ; 18.10.2012- Seçmeli "Kürt Milleti(!)" olmayı öğrenme dersi, Yeniçağ). Nitekim sadece Yeniçağ gazetesinde "Kürtçe eğitim"e ilişkin veriler "anadilde eğitim"e ait verilerden çok daha fazladır (Sözcü gazetesinde neredeyse aynı sayıdalar). "Anadilde eğitim"e ait 118 veri bulunurken "Kürtçe eğitim" hakkında 206 veri var. Bu da aşağıda

tartışılacağı üzere Yeniçağ gazetesinin doğrudan Kürtçe seçmeli dersini ve Kürtçe eğitimi hedef almasından kaynaklanmaktadır.

AKP de tüm bunlara hizmet ettiği için eleştiriliyor (12.06.2012- AKP "Kürtçe dil birliği" sağlamak için hızlı çalışıyor, Yeniçağ; 07.10.2013- Devlet Eliyle Ülkeyi bölmek, Yeniçağ; 22.12.2015-

PKK'dan ve basiretsizlikten kurtulmak, Yeniçağ;). Yeni Çağ gazetesinde de Sözcü gazetesindeki benzer bir şekilde AKP'nin Kürtçe seçmeli dersi, Kürtçe eğitim ve anadilde eğitim üzerinden eleştirilmesi 2015'ten sonra neredeyse hiç görülmemektedir. Bu da en azından bu konularda AKP'nin kendilerine yaklaştığı anlamına gelir (mi?).

BDP'de 'Kürtçe' sancısı

TALHA ÇOLAK/ANKARA

Başbakan'ın "Seçmeli Kürtçe ders verilecek" açıklamasına karşı çıkmalarını tabanına arlatamayacağını gören BDP, şimdi de "AK Parti'nin adını olumlu fakat biz pozitif ayrımcılık talep ediyoruz" demeye başladı. BDP'li milletvekilleri, AKİT'in konuyla ilgili sorular karşısında ilginç açıklamalarda bulundular.

"POZİTİF AYIRIMCILIK TALEP EDİYORUZ"

BDP Siirt Milletvekili Osman Özçelik, şu anki durumun yirmi yıl önceki durumdan çok daha iyi olduğunu kabul ederken, "Ama biz pozitif ayrımcılık istiyoruz" dedi.

Doğu ve Güneydoğu'nun önceden çok ihmal edildiğini, bu ihmal sonucu halklar arasında bir kopuşun ortaya çıktığını savunan Özçelik, AK Parti hükümetinin bu kopuşun farkına vardığından sonra bir çok adım atıldığını kabul etti. Özçelik, ardından da şunları söyledi: "Bunu kabul ediyoruz ve doğru yaptığını da inanıyoruz. Fakat biz pozitif ayrımcılığın yapılmasını istiyoruz. Cumhuriyet döneminden bu yana siyasal ve ekonomik alanda ihmal edilen bölge için pozitif ayrımcılık talep ediyoruz. Kuşkusuz AK Parti'nin diğer partilere oranla bölgeye aktardığı yatırımlar fazladır, bunu olumlu buluyoruz. Yapılan yatırımların aştığı ölçüsüne ulaşmaz ancak çözümümüz burada aramak değildir. Kürtçe ders tabii ki bir günde çözülecek bir konu değildir. Ancak bizim anadilimizi bize seçmeli olarak okutamazsınız."

"SEÇMELİ KÜRTÇE DERS RAZALETİR"

BDP Şanlıurfa Milletvekili İbrahim Binici ise, bir taraftan AK Parti'nin attığı adımları görmezden gelebileceklerini söyledi, diğer taraftan ise "Ancak, seçmeli dersin bir anlamı yok. Kürt sorununa da çözüm getirmez. Bu bir rezalettir" dedi. Binici, kendilerine demokratik özerliği de içeren bir yol haritası çizdiklerini, bunun içinde anadilde eğitimin de olduğunu, bunu talep ettiklerini söyledi.

Osman Özçelik

İbrahim Binici

Serter'de Kürtçe rahatsızlığı

YENİ AKİT/ANKARA

CHP'de bir çatlak daha... Anamulalet partisinde şimdi de "seçmeli Kürtçe dersi" tartışması baş gösterdi. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu "Kürtçe seçmeli ders karşı değiliz" derken, CHP İstanbul Milletvekili Nur Serter, "Anadilde eğitim Türkiye'yi gerçek anlamda bölen bir projedir" açıklamasında bulundu. Kürtçe seçmeli ders ile ilgili yaptığı açıklamanın CHP'nin değil, şahsının görüşleri olduğunu vurgulayan Serter, "Kürtçe dersi aslında başta bu görüşün temsilcisi olan siyasi parti olmak üzere hiçbirinin talebine cevap vermiyor. Çünkü o talep aslında anadilde eğitim talebidir. Anadilde eğitim ise Türkiye'yi gerçek anlamda bölen bir projedir. Birbirini anlamayan iki ayrı toplum yaratarak Türkiye'yi bölmeyi amaçlayan bir projedir" dedi.

"BÖLGENİN SORUNU TÜRKÇE BİLMEMEK"

Bölgedeki çocukların sorununun Kürtçe bilmemek değil, Türkçe bilmemek olduğunu belirten Serter, "Burada üretilecek proje aslında hem Türkçe hem de Kürtçeyi bilen öğretmenlerin o bölgelerde görevlendirilerek Türkçe bilmeyenlere Türkçe öğretmek olmalıdır. Çünkü Türkiye'de eğitim dili Türkçedir ve Türkçe kalmalıdır. İlkokul, ilse, yüksek öğretim ve çalışma yaşamı alanlarında Türkçe kullanıldığını göre, bizim öncelikli görevimiz okula başlayan ve Türkçe bilmeyen öğrenciyi Türkçeyi öğretmek onun eğitimde başarılı olmasını sağlamak, iyi üniversitelere girmesini sağlamak olmalıdır. Ben Kürtçe seçmeli ders projesini gerçek anlamda hiçbir amaca hizmet etmeyen, sadece bu konuda ortaya çıkan siyasi baskıyı yumuşaltmaya yönelik siyasi bir proje olarak görüyorum" diye konuştu.

GÜNAYDIN: DOĞAL SÜREÇ

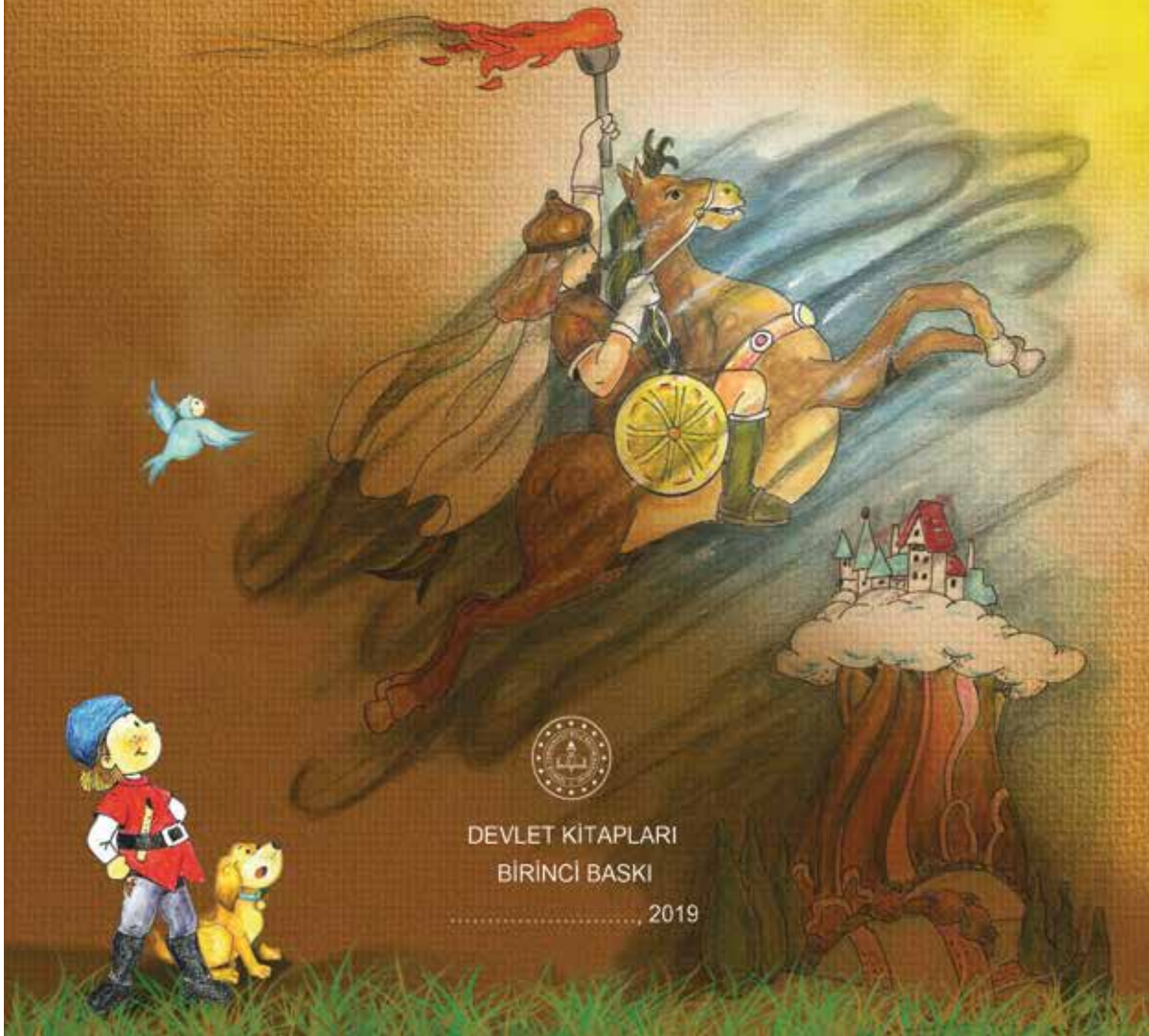
CHP Genel Başkan Yardımcısı Gökhan Günaydin ise, "CHP'nin görüşü nedir: eğitim dili tekdir, resmi dil tekdir, o da Türkçedir ama bir aile çocuğuna Kürtçe öğretmek istiyorsa bunda hiç bir sakınca yoktur ve devlet bunun için gerekli katkayı sunmalıdır. Biz bunu son derece doğal bir süreç olarak görüyoruz" diye konuştu.

5-8. SINIFLAR

MODÜL
4

АДЫГЭБЗЭ АДЫГАБЗ

ADIĞECE ÖĞRETİM MATERYALİ
Doğu (KABARDEY) VE BATI (ADIĞEY) LEHÇELERİ

DEVLET KİTAPLARI
BİRİNCİ BASKI

2019

D. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

D. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkiye’de YDL kapsamında Yaşayan Diller ve Lehçeler seçmeli dersinin uygulanmasında devlet erkinin ve Türkiye kamuoyunun söz konusu dile bakışı ve bu dersten beklentisine bağlı olarak bazı farklılıklar gördüğümüzü belirtmek isteriz. Öncelikle Kürtçe üst başlığında gruplanan Kurmançça ve Zazaca dilleri on yıllardır süre gelen çatışmaların ve Kürt Sorunu üst başlığındaki sorunların bir yansıması olarak algılandığı için bu dillere dair tutum da politik süreçlerin ve gelişmelerin gölgesinde kalmaktadır. YDL dersinin AKP hükümeti tarafından aslında bu hayati sorunun bir parçası olan Anadilde eğitim sorununa alternatif bir çözüm olarak getirildiğini de hatırlamak gerekir. Dolayısıyla Kürt Sorunundaki herhangi bir gelişme YDL dersinin sadece Kürtçe için değil diğer diller açısından da seçilip uygulanmasında dalgalanmalara sebep olduğunu söyleyebiliriz.

Bunun en açık tanığı Çözüm Süreci ve bu sürecin bitişi ile gerçekleşen politik gelişmeler süresince YDL dersinin seçilmesinde, medyada yer almasında ve aktivist faaliyetlerinin azalmasında karşılaştığımızı çıkmaktadır. Buna göre 2015’e kadar artış gösteren YDL dersine giren öğrenci sayıları, medyaya yansıyan haberlerin miktarı ve aktivist çalışmalar bu tarihten itibaren iyice azalmıştır.

YDL dahilindeki dillere devlet erkinin yaklaşımı ve yüklediği misyona, dersin

seçim ve uygulanma sürecinde etkili olduğunu tekrar hatırlayarak, bu dillerin ya da derslerin zaman zaman araştırlaştırıldığı tespit edilmiştir. Bu açıdan YDL diller üç gruba ayırmak doğru olacaktır:

1. İç politikanın ve Kürt Sorununun uzantısı olarak görülen diller: Kürtçe (Kurmançça ve Zazaca).

YDL derslerinin bilhassa bu iki dil özelinde Kürt Politik hareketinin ve anadilde eğitim taleplerine bir alternatifi olarak öne sürüldüğüne değinmiştik. Bu kapsamda, söz konusu diller için öğretim programları henüz YDL dersi duyurulmadan çok önce MEB tarafından Mardin Artuklu Üniversitesi’deki Kürdoloji enstitüsüne hazırlanmış, aynı yıl içerisinde söz konusu enstitüye ilk sınıf için ders kitapları da hazırlanmış ve Hükümet tarafında Açılım Sürecindeki kamuoyuna büyük bir demokratikleşme hamlesi olarak ilan edilmiştir.

2. Politik riskleri öngörülebilir diller: Abazaca, Adigece, Gürcüce, Lazca.

Bu diller YDL gündeme geldiğinde ilgili bakan ve müdürlerin kamuoyunda daha geniş bir alan oluşturma ve Kürtçeye ayrıcalık tanındığı yönünde gelebilecek eleştirileri önlemek, kamuoyundan gelecek tepkileri absorbe etmek ve tabana yaymak amacıyla basına verilen demeçlerde sıkça anılmışlardır. Bununla birlikte, dersin seçilmesine yarayan öğretim programlarının ve devamında ders kitabının hazırlanmasında

MEB'in hiçbir görev üstlenmeyerek, bütün yükü ve sorumluluğu bu dil üzerine çalışan STK ve sivil toplum aktörlerine yüklediği görülmektedir. Ancak söz konusu STK'ların manevraları ve örgütlenmeleri derslerin açılması için gerekli prosedürleri sağlayarak engelleri kaldırmalarını sağlamıştır.

3. Dış politikada kullanışlı diller: Arnavutça ve Boşnakça.

Özellikle hükümetin Balkan politikası için faydalı olacağı görüşüyle 2017'de Balkanlar üzerine çalışan strateji geliştirme merkezlerinin girişimi ile gündeme gelmiş ve öğretim programı Trakya Üniversitesi Balkan Dilleri ve Edebiyatları bölümü tarafından hazırlanmıştır.

Öğretmenlerle yaptığımız görüşmelerden anlaşıldığına göre hiçbir Arnavut ya da Boşnak derneği bu dillerin YDL kapsamına alınmasına yönelik girişimde bulunmadıkları gibi, bunu bölücü bir faaliyet olarak değerlendirmişlerdir. Bu görüş yıllar önce TRT'de Arnavutça ve Boşnakça yayınlara Arnavut ve Boşnak derneklerinin gösterdiği tepkiyi hatırlatmaktadır. Bu süreçte de örneğin Laz STK'ların TRT'ye Lazca yayın için başvurularına rağmen TRT'nin çeşitli bahanelerle bu talebi geri çevirmesine rağmen,¹ hiçbir talepleri olmamasına karşın Boşnakça ve Arnavutça TV yayınlarının TRT eliyle yapılması da hatırlanmalıdır.²

1 Söz konusu Lazca TRT yayını süreci Laz Kültür Derneği tarafından mahkemeye de taşınmıştır.

2 07-06-2004 tarihli bir haber şöyledir: Vakıf Başkanı Saffet Erdem, Boşnakça'yı evlerinde, düşünlerinde ve hayatlarının her alanında rahatlıkla konuştuklarını dile getirerek, "Senaryo yazarı herkesce belli olan böyle bir oyunda yer almayacağımızı ifade ediyoruz" dedi. Bosna-Hersek Dostları Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Saffet Erdem, bazı göçmen vakıf ve dernekleri adına yaptığı yazılı açıklamada, TRT'nin Türkçe'den başka dillerde yayın yapma kararı aldığını ve Boşnakça'nın da bu diller arasında bulunduğunu hatırlattı.

2017'de açılan ilk Arnavutça YDL sınıfının açılışı için Milli Eğitim Bakanı ve Arnavutluk Eğitim bakanının ve devlet erkanının katıldığı bir tören düzenlenmesi, MEB ilçe müdürlüklerinin öğrenci bulunarak sınıf açılması konusunda okul yönetimlerini teşvik etmesi gibi gelişmeler devlet aklının bu derslere yaklaşımını diğerlerinden ayırdığını göstermektedir. Bu arada, söz konusu törenle açılan sınıfın bulunduğu köyün de aslında bir Boşnak köyü olduğu ve Arnavutça bilen öğrenci olmadığı, buna rağmen öğrencilere bu derslerin MEB'in talebiyle okul yönetimi tarafından seçtirildiğini hatırlatmak isteriz.

Görüşme, anket ve medya taramaları sonucunda aşağıda sıralanacak sonuçlara varılmıştır:

Veliler ders seçiminde inisiyatif okul yönetimine bırakmakta, bu da okul yönetimlerinin zaten güçlü olan ellerini daha güçlü kılmakta ve bu gücü daha çok da YDL dersleri aleyhine kullanmaktadırlar. Öyle ki birkaç iyi örnek hariç, öğretmenlerin çoğu YDL dersine en çok engel çıkaranların okul müdürleri ve yönetimleri olduğunu belirtmişlerdir. Aktivist anketinde de okul yöne-

"Bizler bu kararı ve uygulamayı hayretle karşılıyorruz" diyen Erdem, vakfın ve diğer göçmen derneklerinin Boşnakça yayın talebinin bulunmadığını vurguladı. Saffet Erdem, "Bizler kültür ve inanç itibarı ile Türk milletinin bir parçasıyız ve Mustafa Kemal Atatürk'ün 'Ne mutlu Türküm diyene' ifadesindeki ruhu ve anlayışı bütün kalbimizle destekliyoruz. Türkiye'yi parçalamak ve her bir parçayı sömürge yapmak isteyenlerin tehlikeli dayatmalar peşinde oldukları ve son zamanlarda bu oyunlarına, Türkiye'de yaşayan bizleri de alet etmek istemelerini üzülerek izliyoruz" dedi.

Erdem, Boşnakça'yı evlerinde, düşünlerinde ve hayatlarının her alanında rahatlıkla konuştuklarını dile getirerek, "Senaryo yazarı herkesce belli olan böyle bir oyunda yer almayacağımızı ifade ediyoruz" dedi. <https://www.turkeyforum.com/satforum/archive/index.php/t-13988.html?s=59b6618761doag96bb1f7c854ec61131>

timlerinin olumsuz tutum sergilediğini düşünenlerin toplamı %95'i bulmaktadır.

Öğretmenlerin, şu haliyle YDL dersi ile bir dilin, hem de dezavantajlı bir anadilinin öğretilmesinin mümkün olmadığı konusunda hemfikir olduğu görülmektedir. Buna paralel bir sonuç aktivist anketlerinde de karşımıza çıkmaktadır.

Kurmançça ve Zazaca derslerindeki öğrencilerin çoğu bu dilleri gündelik hayatta aktif olarak kullanmakta, buna rağmen diğer dillerde anadilini bilen çocuk neredeyse yoktur. En fazla kulak aşinalığına sahip bu öğrenciler için bu dille neredeyse bir yabancı dil gibi karşılarına çıkmaktadır.

Öğretmenlerin çoğu memur çocuklarının da YDL dersini seçerek yerel dili öğrenmek istediklerini ve derslere girdiklerini aktarmışlardır.

Sendikaların kurumsal olarak YDL dersinin bütün süreçlerinin dışında kalmasını tercih ettiklerini söyleyebiliriz.

Çoğu öğretmen MEB tarafından hazırlanan ders kitaplarını kullanmakla birlikte bu materyali yeterli bulmuyorlar ve pek çoğu başka materyaller geliştirmek yolunu seçiyor.

Çoğu öğretmen anadili çalışan kişilerin çevrelerinin ve çocuklarının bu dersleri seçilmeleri konusunda samimi davranmadıklarını düşünüyor. Buna benzer bir sonuç aktivist anketinde de karşımıza çıkmaktadır. Bu ankete katılanların %68,7'sinin çevresinde YDL dersi seçen öğrenci olmadığı görülmektedir.

Derslerin geleceği konusunda öğretmenlerin çoğu kaygı duymaktadırlar. Bu anlamda, Zazaca öğretmenin yorumu dikkate değerdir: "Okullardan alsanız üniversitelerden de mi

alacaksınız? Ne yapacaksınız, bu kadar yani? Bir de gayet masum bir hak! Bunu da yaparsanız vallahi yapın, ne diyelim: Verdiniz, alırsınız!" Derslerin yasal bir dayanağının olmaması, herhangi bir sistem değişikliğiyle bunlara son verilebileceği kanaati uyandırmakta ve özellikle kariyerini ve entelektüel ilgisini bu alana yönlendirmek düşüncesindeki öğretmenleri kaygulandırmaktadır.

Görüştüğümüz Boşnak ve Arnavut öğretmenlerin Türkiye'de süregelen anadili hakkı tartışmalarının ve kültürel hakların tanınması gibi konulara yabancı oldukları ve tamamen devletçi bir yaklaşım sergiledikleri görülmüştür.

Gürcüce, Boşnakça ve kısmen Adigece başta olmak üzere, bir ülkede ya da bölgede resmi dil statüsü taşıyan dillerin Türkiye'de konuşulan şiveleri arasında bariz farklılıklar bulunmaktadır. Çoğu öğretmen standartlaşmış dil ile Türkiye'de konuşulan şive arasında bir seçim yapmak durumunda kalmakta ve daha çok tercihlerini standart dil lehine kullanmaktadırlar. Bununla birlikte veliler ve öğrencilerden gelen tepkiler sebebiyle yerel şive ile standart dili karşılaştırmalı olarak öğretme yoluna gidenler de bulunmaktadır.

Kurmançça ve Zazaca öğretmenleri, politize olmuş velilerinin en çok gösterdikleri tepkinin "benim temel hakkım olan bir şey bana bir seçenek olarak sunulamaz" şeklinde olduğunu aktarmaktayken, bütün diller genelindeyse velilerde akademik başarı kaygısının öne çıktığı ve bu derslerin öğrencinin hayatında neye yarayacağını sorguladıkları görülmektedir.

YDL seçmeli dersleri öğretmenler, aktivistler ve medya tarafından anadili dersi olarak algılanmakta ve çözüm süreci

ve AB uyum sürecinin anadili taleplerine getirilmiş bir alternatif olarak görmektedirler.

Öğretmenler, aktivistler derslerin politik bir saikle gündeme geldiğini ve güncel politik gelişmelerin etkisine açık olduğu yönünde ortak bir görüşe sahipler. Derslerin başlamasını daha apolitik öğretmenler ve aktivistler Avrupa birliği uyum sürecine ve bir ölçüde de anadili taleplerine bağlarken, daha politik aktörler derslerin başlamasındaki ilk sebebin Çözüm Süreci olduğuna inanmaktadırlar.

YDL kapsamına girmemekle birlikte Türkiye’de konuşulagelen Trabzon Rumcası, Hemşince, Pomakça gibi dillerde de seçmeli derslerin açılması beklenmektedir.

Raporumuzun başında değinildiği gibi, anadilinde eğitim hakkı uluslararası hukuk tarafından korunan temel bir haktır. Bu normun bir çeşit yansıması olarak Türkiye’de gündeme alınan YDL seçmeli dersi bu evrensel hakkın gereklerini karşılamadığı gibi aslında hiçbir şekilde “anadilinde eğitim” olarak ileri sürülemez. Bu sebeple bu dersler Türkiye’de azınlık dilleri üzerinde dil politikalarında bir iyileşme olarak görülse de Türkiye’de bu bağlamda yapılacak çok iş vardır. Bunların en önemlisi de yasal değişikliklerle anadili kavramının yeniden tanımlanması ve dünyadaki olumlu örneklerden yararlanarak anadilinde eğitim konusunda ciddi, sonuç verici ve kalıcı adımlar atılmasıdır.

2012'den günümüze Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda Yaşayan Diller ve Lehçeler adı altında okutulan seçmeli dersler Adiğece ve Abazaca, Kürtçe (Kurmançça ve Zazaca), Lazca, Gürcüce, Adıgece (Latin harfleriyle), Arnavutça ve Boşnakçadır. 2021 Mayıs ve Haziran aylarında bu derslere giren öğretmenlerle Zoom üzerinden görüşmeler gerçekleştirdik. YDL'nin asıl yükünü üzerinde taşıyan öğretmenlerle yapılan görüşmeler aracılığıyla dersin işleyişini, uygulamadaki sorunları, bu sorunların aşılmasında kullanılan yöntemleri, Türkiye'nin çeşitli yerlerindeki öğretmenlerin ortaklaştıkları ya da ayrıştıkları olguları anlamayı düşündük. Bu görüşmelerde ayrıca kendi kişisel hikayelerini ve tecrübelerini dinledik. Bu diller için sürecin nasıl geliştiğini raporumuzda okuyucuya aktarmaya çalıştık.